

Българин

БРОЙ 5-6 | 2015 ЦЕНА - 60 КЪ

Киото – културната столица на Япония

Асен Блатечки: Аз съм един щастлив човек!

Писмо до Юнеско от Прага

Прозорец към душата на художничката Мила Милчева

Проф. Лунгов: Фолклорът е във всеки българин

Стоянка Мутафова – живот в три епохи

Поетесата и преводачката Люба Сплиткова-Касърова

Съружение „Възраждане“

Съботно-неделно училище „Възраждане“ – Коледа, 13.12.2015 г.

Снимки: Vania Image

Коледен концерт – Рудолфинум, 15.12.2015 г.

Снимки: Мария Захариева

Игор Ян

Михаел Форш

Константин Ян

Дана Коклес

Скъпи читатели,

Още в средата на декември децата от нашето Съботно-неделно училище „Възраждане“ ме изненадаха с пъстрите си сурвачки, които сякаш озариха декемврийския ден. И като видях с какво желание родителите помагат за измайсторяването им, осъзнах колко много ни липсват красивите български традиции. Всеки беше донесъл по нещо – вълнени конци, пуканки, кравайчета, сушени плодове, за да грейне в цялата си прелест това чудно българско творение, наречено сурвакница. Окичването ѝ символизира плодородието, а червената вълна (или конец) предпазва от уроки. Правенето на сурвакница е цяло удоволствие за малки и големи – стига да има дрян. А него в Прага не можеш да си го купиш, нито можеш да си го донесеш от село. Добре че има инициативни родители, които макар и с малки перипетии, го доставиха. Защото без дрян не може да има сурвакница. Той е най-жилаво то и здраво дърво, най-рано разцъф-

тява, а дренките узряват най-късно. С други думи, дрянът символизира здраве, сила и устойчивост. От това се нуждаем през цялата година, та чак догодина.

И ето че нашите малки сурвакарчета изричат магическите думи и ни сурвакат за здраве и берекет:

*Сурва, сурва година
здрава, здрава гърбина.
Златен клас по нивята,
сладък плод за децата.
Живи, здрави догодина,
догодина, до Амина!*

А какво ли означава тази древна дума „сурва“? Според някои изследователи идва от иранската дума „сура“, която означава „мощ“, „сила“ – в смисъла на силна година. Според други „сурва“ има тракийски произход – думата сур(а) е означавала слънце, светлина, сияние, блясък. И когато благославят, сурвакарите отправят молитва към най-почитаното божество – Слънцето – без което няма топлина, здраве и живот. Трети смятат, че диалектният глагол „сурвам“ изразява „начало на движение“. Оттук „сурва“ има смисъл на „тръгване, начало, старт“, т.е. посочва деня, който служи за начало на новата календарна година. Успешен старт на Новата 2016 г.! Бъдете здрави и жилави като дряното дърво и сияещи като слънцето! Вярвам, че списание „Българи“ и календарът за 2016 г. с красивите снимки от България и с българските празници, който издадохме, ще ви радват и съпътстват през цялата година.

Мария Захариева

Съботно-неделно училище „Възраждане“

Голямо българско семейство в центъра на Прага

Прием на деца и ученици за новата 2015/2016 учебна година:

- детска градина и предучилищна група,
- начален етап,
- вокално-танцова група „Орфей“.

Контакти: bagari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности

„Воцелова“ 3, Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

Учебната програма е съобразена с годишния учебен план на адаптираните учебни програми на МОН по български език и литература за деца на български граждани в чужбина

Съдържание:

Българската общност 4–11

Музикален празник в Рудолфинум | Среща с Елена Радичева | Коледа в Неделното училище в Бърно | Коледа в училище „Възраждане“ | Вълшебна Коледа в училище | Адвентен концерт в зала „Мартину“ | „Съединението прави силата“ | Симеон Симеонов – един достоен българин | Ансамбъл „Пирин“

Годишнини 12–23

НВръщането на Южна Добруджа на България | Георги Кыосеванов | Забравеният подвиг на българските прависти

Пътешествия и разходки 24–31

Разходка в парка Прухонице | Музеят за история на изкуството във Виена | Киото – културната столица на Япония | Хирошима – градът-феникс

Култура 32–55

Асен Блатечки: Аз съм един щастлив човек! | Писмо до Юнеско от Прага | Стоянка Мутафова | Прозорец към душата на художничката Мила Милчева | Български работи | Христина Мирчева – поезия | Фолклорът е във всеки българин | Чудеса без начало и без край | Софийският международен конкурс „Лирични гласове“ | За един неочакван въпрос | Пловдив – европейска столица на културата 2019 г.

Българо-чешки връзки 56–60

Как се пише и превежда постмодерен роман | Люба Сплиткова-Касърова

Накратко 61

На корицата – Златният павилион в Киото. Снимка: Мария Захариева.

Музикален празник в Рудолфинум

На 15 декември 2015 година сдружение „Възраждане“ подари на ценителите на класическата музика един вълнуващ концерт, посветен на най-светлия празник в християнския календар.

Михаел Форш

Традиционният коледен концерт, организиран със съдействието на Министерството на културата на Чешката република и столична община – Прага, събра и тази година в Суковата зала на пражкия Рудолфинум многобройна публика, тръпнеща в приятно очакване на музикалния празник. Сред гостите имаше представители на чужди посолства и общности, институции, български и чешки граждани. Празничната програма включваше творби на Бах, Маскани, Белини, Пучини, Доницети, Чайковски, Бизе, Верди, любими арии и дуети от оперите „Бохеми“, „Норма“, „Евгений Онегин“, „Тоска“, „Манон Леско“, „Кармен“, „Травиата“, прекрасни клавирни изпълнения от Лист и Прокофиев, чудесно представени произведения на Менделсон и Виенявски.

Младите таланти грабнаха вниманието на публиката – с брилянтното изпълнение на цигулка (Мазурка от Виенявски) на чаровната и енергична Клара Зайкова, с изключителната техника и блесящото звукоизвличане на младия пианист Константин Ян (Соната от Прокофиев и етюд от Лист).

Истинско музикално вълшебство бе виртуозната интерпретация на талантливия цигулар Михаел Форш, който изпълни Концерт за цигулка в минор, опус 64 от Феликс Менделсон Бартолди. Впечатляващото сценично присъствие на младия музикант внушаваше естетическа изтънченост и изящество; той свири, затворил очи, вживявайки се в дълбочината на красивите звуци, които пъргавите му пръсти извличаха от цигулката

и предизвикваха небивали ефекти с подскачащия лък. Невероятно, страстно изпълнение!, което предизвика фурор сред присъстващите, сърдечни и продължителни аплодисменти, многократно извикване на бис и възгласи „Браво!“

За силното въздействие на концерта голяма заслуга имаше майсторският акомпанимент на пианистките Светлана Янова и Мартина Хайкова.

Публиката бе покорена от дълбокия, красив и богато нюансиран сопран на Дана Коклес, както и от мощния и завладяващ тенор на солиста на Народния театър Игор Ян. Със своите артистични изпълнения те наелектризираха атмосферата в залата, а публиката, слушайки със затаен дъх, след всяко тяхно представяне, се взривяваше от бурни аплодисменти.

Кулминацията на празничния концерт бе Наздравица от операта „Травиата“ на Джузепе Верди, в изпълнение на оперните певци.

Изправена на крака, публиката дълго и възторжено аплодира изпълнителите, които я дариха с незаменими музикални мигове. За този вълнуващ празничен спектакъл изключителна заслуга има г-жа Мария Захариева – за подбора на творбите и на талантливите музиканти.

Поздравленията и благодарностите за подарените от изпълнителите емоции и вдъхновение не стихнаха дълго след края на това атрактивно музикално събитие.

Снежана Таскова

Клара Зайкова и Светлана Янова

Заслужени аплодисменти за изпълнителите

Среща с Елена Радичева

На 20 декември 2015 г. в Изложбена зала на Дома на националните общности членове и приятели на сдружение „Възраждане“ се събраха на предколедна среща с Елена Радичева – дългогодишен член на сдружение „Възраждане“. Формалният повод за срещата беше награждаването на Елена Радичева с наградата Senior Prix. Наближавщите коледни празници придадоха на срещата празнична и задушевна атмосфера, озарена от коледната елха, коледната звезда и множеството красиви цветя, която тази обичана от всички нас дама получи. Членове и приятели на сдружението – Галина Перова, Магдалена Каранешева и Грациела Каменова – отправиха топли и затрогващи слова към Елен – за приятелството, с което ни дарява, за артистизма, който винаги създава около себе си, за оптимизма ѝ и за уменията ѝ да обича истински живота. Цигуларят Михаел Форщ поздрави присъстващите със соната от Йохан Себастьян Бах. (Б.ред.)

...НА ЕЛЕН

Сякаш по-лесно е да пишеш или говориш за мъжа, като натура, защото по-лесно е да критикуваш...

Сякаш трудно е да пишеш за жена, за жената, т.е. за ЕЛЕН...

Никога не можеш да сгрешиш обаче, че ТЯ Е ЖЕНАТА – ЕВА, от фризура, към деколтето, маникюра и обувките, дори пантофите на токчетата, с които ходи вкъщи и всичко в нюансите на романтичното, но загадъч-

но-бохемско лилаво... (Честно да ви кажа, чудех се и днес откъде да взема лилава покривка и свещи в лилаво за романтичната ни среща, за да може този интериор да пасва на нейния неповторим блясък в лилаво)...

Никога не можеш да сгрешиш обаче, че ТЯ

Е ЖЕНАТА – МАЙКА. Преди два дни ми сподели, че не спи, защото не е опекала вс е още rohlička за Коледа и цялото семейство от деца, внуци и правнуци, които очаква винаги с присъщия си лилав трепет...

Никога не можеш да сгрешиш, че ТЯ Е ЖЕНАТА – СЪПРУГА. Когато чуеш само ласкавото „Влади!“, разбираш какво е умение да любиш, да вярваш (като Коко...), че най-добрият аксесоар и стимул на една жена е красивият млад мъж, в чиито недостатъци трябва да си влюбена страстно-лилаво докрай (колко? ...почти 32 години с Владимир...) Никога не можеш да сгрешиш, че ТЯ

Е ЖЕНАТА – ПРИЯТЕЛКА. Тя никога не ти разкрива истинското състояние на собствената си душа, за да не те тревожи.... Когато аз оплаквам своя песимизъм, тя ми казва, че съм „облечена все в черно“ и че съм „консерва“ и за това, представете си, получавам нейната награда – поредния по-

Елена Радичева

дарък и поредната лилава надежда...

Никога не можеш да сгрешиш, че ТЯ Е ЖЕНАТА – МУЗИКА – ОПЕРА. Виждаш я днес в „Кармен“, утре в „Травиата“, но никога каточели в реалната, житейска роля на „Бътерфлай“... Не, че е неспособна да се превъплати в „Мадам“, но никога не би избрала нейния изход..., защото не е изход в лилаво... Незабравим ще остане в мен нейният френски шансон, изпят една вечер, посветена на българо-кубинската дружба...

Не можеш да сгрешиш, че ТЯ Е ЖЕНАТА ЕВА, МАЙКА, СЪПРУГА, ПРИЯТЕЛКА, УЧИТЕЛКА, АКТРИСА, СПОРТИСТКА ПО КАЛАНЕТИКА (т.е. „КАЛАНЕТИСТКА“), ТАНЦЬОРКА ПО САЛСА, ПИСАТЕЛКА, ПОЕТЕСА, ХУДОЖНИЧКА, ДАМА...

Никога не можеш да сгрешиш, че ЕЛЕН Е ЖЕНАТА – ЖЕНСТВЕННОСТ, ЛЮБОВ И НАДЕЖДА В ЛИЛАВО, КОЯТО МЕ ПРАВИ ЖИВА, ... КОЯТО НИ ПРАВИ ЖИВИ.

Галина Петрова

Коледа в Неделното училище в Бърно

Коледа е! И коледният дух е навсякъде! Усеща се в усмивките, в лъчезарните погледи, в домашния уют,

в забързаните към дома стъпки.... Усещаме го и ние, българите в Бърно....

На 20 декември, броени дни преди Бъдни вечер, децата от Неделно училище „Св.св. Кирил и Методий“ обединиха в едно език и традиции. Учебните часове по български език бяха допълнени от специален час, посветен на Бъдни вечер. Децата чуваха разказ за българските коледни и новогодишни традиции и обичаи. Имаше подредена тра-

диционна празнична трапеза, на която по-късно всички дружно се насладиха.

И много смях и забавления! Така, разделяйки се със старата и в очакване на Новата година, таим надежда за повече доброта! Нека си пожелаем крепко здраве, повече усмихнати дни, безкрайни поводи за радост, споделена обич, семейна топлина!

Йоана Христова

Коледа в училище „Възраждане“

В очакване на един от най-красивите празници ученици, учители и родители се събрахме в залата на Дома на националните общности в Прага, за да си припомним българските традиции и обичаи, свързани с този голям християнски празник. Истинска коледна атмосфера придаваше украсената с гирлянди зала и блестящата в различни цветове елха. Всички присъстващи бяха приятно изненадани от импровизираната изложба с рисунки и коледни картички, сътворени от децата. И ето че всички ученици седнаха зад празничната маса, на която имаше питка, орехи и плодове, и заразказваха за коледните традиции и обичаи.

„Бъдни вечер е. Според християнските вярвания Исус Христос се

е родил в тази най-свята нощ във Витлеемските ясли в Юдея. Неговата майка – Дева Мария – родила младия бог върху сламата в яслите. Затова традицията повелява под трапезата на Бъдни вечер да се разстила слама на пода и да се слага слама на софрата. В тази най-свята вечер масата е отрупана само с това, което е родила земята, защото Бъдни вечер е последният ден от Коледните пости. Ястията трябва да са 7,9 или 12.“ С тези встъпителни думи учителката Даниела Димова откри празничния следобед на 13 декември.

Учениците без затруднение отговаряха на въпросите ѝ: кога се празнува Коледа, как се нарича вечерта преди Коледа, как се наричат момчетата, които обикалят домовете на

стопаните в коледната нощ и пожелават здраве и плодородие, с какво стопаните даряват коледарите. Някои от родителите също активно се включиха в дискусията – задаваха допълнителни въпроси, разказваха по-малко известни подробности за коледните празници. След това всички ученици изпяха любимата си коледна песен „Ой, Коледо, мой Коледо, родило се Боже чедо“. Освен с обичая Коледуване, учениците запознаха присъстващите и с новогодишния обичай Сурвакане. Децата от предучилищната група бяха изработили красиви сурвачки, украсени с пуканки, кравайчета и вълна. В залата се разнесе познатото сурвакарско пожелание „Сурва, здрава, весела година, да сте живи, да сте здрави, догодина, до амина“. Настъпи най-вълнуващият момент за най-малките – посрещането на добрия Дядо Коледа. С любимата коледна песен

*Зън, зън, зън, зън, зън, зън, зън!
Кой е вън? Кой е вън?
Кой ще дойде в този час?
Дядо Коледа при нас!*

малки и големи посрещнаха дългоочакваните гости.

Дядо Коледа дойде, придружен от Снежанка и натоварен с няколко чувала, пълни с изненади. Децата го поздравиха с коледни и новогодишни песни и стихове, а той им раздаде дългоочакваните подаръци. Накрая всички се събрахме около празничната трапеза.

Мария Захариева

Снимки: Vania Image

Вълшебна Коледа в училище

Коледа е време за красота!

Светът около нас, затаил дъх, потъва в бялата тишина на очакването.

Коледа е вълшебство, което стопля сърцата и сбъдва мечтите. Всяка Коледа е очаквана със своите изненади и от учениците от БСОУ „Д-р П. Берон“, гр. Прага.

21 декември 2015 година. Цялото училище блести в своята празнична премяна, класните стаи са украсени; елхата грее, отрупана с гирлянди, свещички, бляскави играчки.

Изправени пред сиянието на този най-светъл празник, сърцата се изпълват с топлина, засилва се желанието за благотворителност и доброта – кауза, която обединява всяка година ученици и учители от БСОУ „Д-р П. Берон“ чрез традиционния коледен базар. Събраните средства от него се даряват за благородната инициатива „Българската Коледа“. И тази година всички се потопиха в прекрасната атмосфера на топлина и уют, предизвикана от омайващото ухание на вкусни лакомства и сладкиши, от естетическия усет на учениците, изработили най-красивите коледни картички, свещници, сувенири.

Ученици, учители, родители и гости се насладиха на празничния коледен концерт, поднесен с много усмивки и артистични изпълнения от учениците на Българското училище, на фона на колоритно декорираната от г-жа Станева тържествена зала. Песните на вокална група „Лира“ заредиха публиката с весело настроение.

Директорът на училището – г-жа Мими Михайлова, отправи поздрав по случай празника на добротата и щедростта и призова „да отворим сърцата си за доброто и красивото, да се насладим на чудното вълшебство на празника.“

Тя обяви и победителите от конкурса за най-красива снежинка, в който участниците доказаха своя творчески талант. Наградените ученици са: Георги от 10-ти клас, Мима, Мариета, Илияна и Зинка от 9-ти клас, Габриела от 4-ти клас, Ралица и Пресиана от 3-ти клас.

Празничното тържество продължи с прекрасните изпълнения на децата от началния курс, които с много енергия, с радостен пламък в очите, с чудни коледни песни завладяха възторжената публика.

Впечатляващо бе изпълнението на четвъртокласниците – песен на коледарите – молитва и благослов за здраве и щастливи дни; наричания за богата реколта, за късмет и добро. Като заключителен акорд на благопожеланията в навечерието на светлия празник прозвучаха словата на водещата на тържеството, Ванина от 9-ти клас:

„Празник е ! Весел, красив и съдбовен! Бог се родил! Ликувайте хора! С обич подайте си дружно ръцете и нека роди се във всяко сърце Божият мъдър и свят благослов: Вяра, Надежда и силна Любов!“ В отговор бе стихотворението „Надежда“ от Джани Родари в изпълнение на Асен от втори клас. Публиката бе очарована от малките „артисти“ и бурните, продължителни аплодисменти не закъсняха. Безспорна заслуга за свежите, жизнерадостни изпълнения имат, разбира се, техните учителки – г-жа Пейчева, г-жа Тошева, г-жа Калудова и г-жа Кръстенова.

Кулминацията на празника бе представянето на танцовия състав на училището.

И малките, и големите танцьори играха от сърце и душа и се раздадоха за публиката.

Красивите им народни носии блестяха във вихъра на танците, стъпките

бяха динамични и бързи, усмивките – широки и завладяващи. Това вълнуващо преживяване бе и благодарение на ентузиазма и амбицията на техния художествен ръководител, г-жа Радосвета Костова.

С игривите ритми на Дунавско хоро, в което се включи с радост и публиката, завърши този красив празник, изпълнен с много емоции и настроение, донесъл радост за учениците от Българското училище и удовлетворение за учителите.

Приказната магия на Коледа завладява всички.

Нека да съхраним тази магия! И нека всеки от нас да почувства топлината на коледния миг, да отвори сърцето си за обич и доброта!

Снежана Таскова

Адвентен концерт в зала „Мартину“

На 6 декември 2015 г. в залата на Музикалната академия в Прага се състоя концерт, посветен на настъпващите коледни празници. Адвент е периодът преди Рождество Христово – времето през което вярващите католици и протестанти съблюдают строг пост и се приготвят за Коледа. В концерта участваха оперната певица Анда-Луиз Богза, пианистката Ладислава Вондрачкова, органистката Силвия Георгиева и малкият акордеонист Томаш Бенедикт Сършен, който беше гост на концерта. Програмата включваше творби на Бах, Моцарт, Бизе, Шуберт, Верди, Делиб, Дворжак, Яначек и Франк. (Б.ред.)

Ладислава Вондрачкова, Анда-Луиз Богза и Силвия Георгиева

тонове, понесоха се ангелски звуци и публиката постепенно бе обхваната от голямо въодушевление... С лекотата на виртуозните изпълнения, с обединяваща енергия на тяло и дух, музиката завладя и мен... Възторжено и с овации, с букети рози и топли усмивки изпратихме музикантите. Тръгнах си с чувство на гордост, че в Златна Прага можем да станем съпричастни на изкуството на един голям български творец...

Светлана Лазарова

В Прага, в навечерието на Коледа, са особено популярни и очаквани с нетърпение Адвентните концерти. Публиката има възможност да чуе любими мелодии от световни композитори като Бах, Моцарт, Шуберт, Верди, Дворжак, Яначек и др., да се доближи до майсторството на изтъкнати изпълнители от световните и европейските музикални сцени и преди всичко: да преживее „магията на очакването на Рождество Христово“. На един от тези светли музикални празници, на 6. декември, в Лихтенщейнския дворец в Прага, присъствах и аз. Очаквах с нетърпение този концерт и поради факта, че между имената на изтъкнатите музиканти – оперната певица от румънски произход Анда-Луиз Богза и чешката пианистка Ладислава Вондрачкова – беше името и на нашата талантива сънародничка- Силвия Георгиева. Възпитаничка на Чешката музикална академия, Силвия се утвърждава в контекста на съвременното чешко музикално изкуство като изключителен изпълнител на чембало и орган. Оригиналният ѝ публикации в областта на музикознанието и нейният утвърден професионализъм са високо ценени в цяла Европа. От сцената се разнесоха първите

Силвия Георгиева и Ладислава Вондрачкова

Letos měli v den svatého Mikuláše milovníci klasické hudby skvělou příležitost prožít radostný koncertní podvečer. V sále Martinů Lichtenštejnského paláce zněly tóny zpěvu Andy-Louise Bogzy, varhan ovládaných Sylvií Georgievou a klavíru Ladislavy Vondráčkové. Pěvkyně se rozhodla místo operních árií nabídnout posluchačům pestřejší program. Mezi překrásnými písněmi Belliniho, Verdiho, Janáčka a mnoha dalších skladatelů, rumunských a moravských lidových písní i vánočních evergreenů umělkyně rozezněly i sólové nástroje – klavír v Chopinově valčíku a varhany v Bachových písních. Hosta, Tomáše Benedikta Sršně, bylo ještě za akordeonem sotva vidět, ale jeho umělecký doprovod A.-L. Bogzy byl obecenstvem přijat s nadšením. Nádherně a působivě znělo majestátní Bachovo preludium ve varhanním sóle Sylvie Georgiev. A o chvíli později zazněla Ave Maria v Schubertově písni – program byl sestaven s pečlivostí, vtipem a hravostí. Když pěvkyně vyzvala publikum, aby zazpívalo vánoční píseň Tichá noc, svatá noc spolu s ní, zavládla ve zcela zaplněném sále atmosféra sdílené sváteční pohody. A povznášející pocit adventní nálady si z rozžářeného palácového sálu návštěvníci koncertu odnášeli i do uspěchaných pražských ulic.

Nada Aljanabiová

„Съединението прави силата“

„Съединението прави силата“ е не само националният девиз на нашата родина, но и думи, караси ни да мислим за обединението на хората, за това как да си помагаме взаимно. Ние сме способни да постигнем непостижимото като се трудим заедно. Ние ставаме по-силни, по-умни. Но преди това трябва да се доверяваме един другиму и да си помагаме в беда или в сложна ситуация. Съществуват много легенди и могат да се покажат много примери от българската история, които доказват силата на съединението. Една от тях е легендата за хан Кубрат. Преди смъртта си, той повикал синовете си и им казал да счупят няколко пръчки една по една. Те го направили много лесно. След това им рекъл да завържат в сноп няколко пръчки и пак да ги счупят, но този път не успели. Но за да се извърши съединение, е необходим и силен дух. Българският народ е успял да се обедини и да се освободи от османско владичество. Априлското въстание успява да привлече вниманието на Великите сили, което е довело до освобождението ни. Няколко месеца след това се подписва Берлинският мирен договор, който разделя отечеството ни на Княжество България и Източна Румелия. Родината ни отново е в криза. Българите не се предават и успяват да съединят двете части само след

няколко години. Създава се една обща държава, наречена България. Могат да се дадат още много примери от историята на България. Съединението не прави силата само при воденето на военни действия, при решаването на политически проблеми, но и в обществото, между самите нас.

Още от раждането си, ние се нуждаем от помощ, от някого, който ще ни предпазва, напътства, който ще ни докаже, че не сме сами. Точно нашите родители стоят до рамото ни може би през целия ни живот. Когато сме още малки деца, те ни възпитават, грижат се за нас, дават ни съвети за бъдещето ни, защитават ни, обичат ни. Всеки трябва да има поне един човек, който ще му даде тези неща, ще му протегне ръка за помощ и ласка. Всеки се нуждае от семейство или от много тесен кръг хора близо до него. Трябва да съществува между обществото и децата, лишени от родителска грижа, за да нямат лоша съдба. Трябва да им помагаме да изпълнят мечтите си.

Но ние също се нуждаем от това, да научим много нови неща по времето на нашия живот. За това пък много ни помага училището. То не само ни учи да пишем, четем и решаваме задачи, но и това как е възникнала Земята, научаваме историята на държавите, изследваме природата и новите технологии. Също така много информация получаваме от книгите, научната литература и Интернет. Но най-важна роля имат нашите учители. Те ни помагат да разберем, осмислим и запомним по-лесно учебния материал, като ни го обясняват по интересен начин. Връзката между учителя и ученика е един много добър пример за това, как съединението прави силата. Учителите ни помагат не само в това да научим новия учебен материал, но и ни възпитават, даряват ни с много обич. Подкрепят ни, когато участваме в състезания, конкурси, концерти и много други наши изяви. Често ни дават идеи и съвети как най-добре и най-лесно да изпълним задачата си. Показват ни как да из-

ползваме наученото от нас в живота, за да ни е по-лесно да достигнем нашите цели и мечти.

Но в училище могат да се съединят и учениците. Те си помагат взаимно в училищните изяви, преодоляват заедно трудностите с неуспелите в учебния процес ученици, със загриженост и щастливо лице са до ученици със специални образователни потребности. Когато всеки има различни идеи как да изпълни задачата, да се търси пътят на успеха, могат да се получат интересни резултати. Когато учениците се обединят с учителите, могат да се създадат уникални проекти и да постигнат непостижимото заедно.

Хората са си помагали през цялата история на човечеството, трябва да продължат да правят това през целия си живот, за да им бъде по-лесно да изпълнят мечтите си. Съединението между тях ги прави не само по-силни, но и ги сближава. Съществува злоба и завист между някои хора, но преодолеят ли тези лоши чувства, ще намерят приятелството, обичта и ще бъдат способни да се обединят и по този начин да си помагат взаимно.

„С обединението на усилията растат и малките дела.“

Георги Георгиев

Георги Стоянов Георгиев е ученик от 10 клас в БСОУ „Д-р Петър Берон“, гр. Прага, Чешка република. За неговото участие в конкурса допринася г-жа Марияна Димитрова, учителка в българското училище. Тя му предлага темата за есето и той я приема с желание. „Първоначално темата „Съединението прави силата“ веднага ме насочи към историята на България“, казва Георги, „но в процеса на писане на есето ме накара да се замисля върху човешките взаимоотношения, които в съвременното общество трябва да се развиват в по-добра посока. Затова в есето призовавам към взаимопомощ между хората.“

Симеон Симеонов – един достоен българин на 75 г.

Симеон Симеонов е един от успешните българи в Прага. Той има 15 рационализации и 8 патента. 30 години от живота му са свързани с Научно-изследователския институт по звуково- образна и репродукционна техника. Публикува научни статии в чешката специализирана литература. При него дълги години практикуват студенти от Техническия университет. След закриването на Института той регистрира със сина си Максим фирмата „Елко“, която съществува и до днес.

Симеон Симеонов

Симеон Симеонов е един от многото български студенти, следвали в Прага в края на 50-те и началото на 60-те години. Той е роден на 15 април 1940 г. в Перник. От малък обича да снима, влече го техниката, интересуват го техническите изобретения. Симеон е изявен ученик и след като завършва гимназиалното си образование, е изпратен да следва в Чехословакия. Началото е трудно – каквото е за всеки студент, който не знае езика. След като учи една година чешки в Теплице, се записва в Машинния факултет на Техническия университет в Прага. Симеон си избира специалност „Фина механика и оптика“.

По това време живее в общежитието в столичния квартал „Подоли“. Връзките му с родината не прекъсват. Среща се с български студенти всеки 14 дни в един от клубовете на студентските общежития. Обича да играе народни танци и да свири на акордеон. Често ходи в Българското посолство, където се провеждат репетициите на състава. Спомня си, че танцьорите тогава са участвали в манифестации, облечени

в народни носии. През учебната година учи усилено, а през лятото работи един месец в завод „Електротехна“. В края на ваканцията се връща в България при роднините си. Влече го и богатият културен живот в столицата. Почитател е на филмовото изкуство – често ходи на кино, а и това е пряко свързано със специалността му. Симеон е любопителен – в свободното си време пътува из Чехословакия и опознава втората си родина, посещава оптич

ческите заводи в Острава, Братислава, Пршеров и Бърно.

През 1962 г. бъдещият машинен инженер сключва брак със съпругата си Ярослава. Дипломира се успешно през 1964 г. След завършването на висшето си образование е разпределен три години в Оптико-механичния завод в София. Но съдбата е решила друго. През 1968 г. той се връща в Прага, явява се на приеман изпит и постъпва на работа в Научно-изследователския институт по звуково-образна и репродукционна техника, където работи в продължение на 30 години. Там става научен сътрудник. Същевременно е консултант към Катедрата по фина механика и оптика към Машинния факултет на Техническия университет. 17 години работи със студентите от Университета, пише рецензии за дипломните им работи. Негови статии излизат в списание „Фина механика и оптика“ и във в. „Технически седмичник“. През 70-те години в Института се разработват уреди, които откриват обекти на земята. Научно-изследова-

телският институт по звуково-образна и репродукционна техника си сътрудничи със световноизвестното немско предприятие в областта на фината механика и оптичната техника „Карл Цайс“ – Йена и с Чешката академия на науките. Последната съвместна разработка с „Карл Цайс“ е на оптичен телескоп.

Инж. Симеонов има над 15 рационализации и 8 патента. Работил е и за Президентството.

„През 1978 г. „Арт центрум“ търсеше хора за аудиовизуалната програма на Царевец и се обърна към нас. Там всички осветителни тела са мои конструкции“, разказва Симеон Симеонов. „Във Велико Търново работех с още един българин от Прага – Георги Николов, който отговаряше за техническата част. По това време малко бях позабравил българския, защото дълги години живеях в чешка среда и мислех само на чешки, но в Търново си го припомних, а научих и техническата терминология на български.“

Симеонов има щастлив семеен живот. Има син и дъщеря, и 8 внука.

Но идват други времена. Институтът е закрит и през 1991 г. Симеон Симеонов основава, заедно със сина си Максим, фирма за компютърни системи „Елко“. „Елко“ сключва договори за дистрибуция с „Хюлет Пакард“, „Канон“, IBM, „Ксерокс“. Фирмата има представителство в България, има филиали в Македония, Сърбия, Гърция и др. държави. Развива се много добре. Съществува и до днес.

Днес Симеон Симеонов се радва на успехите на двете си деца и осемте си внуци. Пълноценният му, изпълнен с много научни успехи живот, е пример за подрастващото поколение.

Мария Захариева

Ансамбъл „Пирин“

Богата и изключително разнообразна беше програмата на Ансамбъл „Пирин“ през 2015 г. Втората половина на годината танцьорите имаха няколко изключително отговорни изяви в Чехия и България.

След успешното представяне във фестивала „Прага – сърцето на народите“ в края на май, пиринци взеха участие в XI Национален събор на българското народно творчество – Копривщица 2015, който се проведе от седми до девети август. По време на събора на седем естради в местността „Войводенец“ се представиха повече от 14 000 певци, свирачи, танцьори и разказвачи. От чужбина участваха над 500 изпълнители от 16 държави, които се изяха в съпътстващата програма.

Танцов състав „Пирин“ се представи на XI национален събор на народното творчество Копривщица 2015 в рамките на концерта на чуждестранните състави на 8-ми август. Пред Българската национална телевизия ръководителят на ансамбъла, Георги Георгиев сподели, че танцьорите в „Пирин“ са от различни народи, тъй като българските народни танци са много привлекателни, атрактивни и самобитни не само за хора от български произход, но и за много други националности. Той подчерта, че Ансамбъл „Пирин“ участва за втори път в Националния събор на българското народно творчество – Копривщица, като предното му участие е било през 2010 г. По поръчка на Министерството на културата Българската национална телевизия направи и излъчи филма

Ансамбъл „Пирин“

„50 години от началото“, в който можем да видим и бърненския ни ансамбъл.

Вавилонфест

Пиринци участват вече традиционно и в известния фестивал на националните общности в Бърно „Вавилонфест“. Тазгодишното му осмо издание се проведе от 15-ти до 19-ти септември. Фестът включваше множество концерти, както и литературния уъркшоп „Трансформацията на езика“, Малко училище за народни танци, турнир на народите, „Вкусът на Вавилон“ – дегустация на традиционни ястия на националните малцинства и др. „Пирин“ взе участие във фестивалното дефиле и в концерта на Моравския площад в Бърно „Фолклорът на народите“.

Семинар по български народни танци

На 24 и 25 октомври в културен дом „Рубин“ се проведе традиционният

Семинар по български народни танци, който сдружение „Пирин“ организира ежегодно за всички, които искат да се научат да танцуват най-популярните хора. Семинарът завърши с фолклорен концерт, в който взеха участие Ансамбъл „Пирин“, танцов състав „Китка“ от Виена, певицата Мариела Апостолова и танцьорът Денис Михайлов – също от Виена, както и оркестър от България.

През изминалите 14 години от създаването си, танцьорите от Ансамбъл „Пирин“ са се изявявали на редица чешки и международни сцени, пленявайки публиката с майсторството си и с красивите си български носии. Завидна е неугасващата им енергия, с която съхраняват и разпространяват самобитния български фолклор на територията на Чешката република.

Мария Захариева

Семинар по български народни танци

Вавилонфест

Връщането на Южна Добруджа на България

75 години от сключването на Крайовската спогодба

Цар Борис III

На 7 септември 1940 година е подписана т.нар. Крайовска спогодба – международен договор, одобрен от Великите сили, с който Румъния се задължава да върне на Царство България несправедливо отнетата през 1913 година Южна Добруджа. Именно Крайовската спогодба е причина цар Борис III да бъде наречен от народа си Цар Обединител.

Човек може да прочете какви ли не спекулации по темата – от това, че Южна Добруджа била върната на България от Хитлер до още по-смехотворното твърдение, че сме я били задържали, благодарение на Сталин. Нищо подобно.

Истината е, че цар Борис III не приема „подаръка“ на германския диктатор Хитлер, наредил на Румъния да върне на България Южна Добруджа. Вместо това той изпраща българските дипломати, за да проведат преговори с румънците.

Този блестящ дипломатически акт на

българския цар Борис III завършва с т.нар. Крайовска спогодба между България и Румъния, признат още през 1940 година от Съединените щати, Англия и Русия.

Ето защо на Парижката мирна конференция, както напомня участникът в нея Евгений Сияянов, „главата „Граници на България“ се състои от една-единствена лаконична фраза: „Границите на България, посочени на приложената към договора карта, ще бъдат такива, каквито са съществували на 1 януари 1941 година.“

„С това – пише Сияянов в статията си „Парижката мирна конференция“*, – се изчерпва добруджанският въпрос. Той не би трябвало

дори да се споменава, освен ако трябваше да се отбележи, че благодарение на разумната политика на цар Борис, България излиза от Втората световна война с една териториална придобивка.“

За тази блестяща дипломатическа победа на цар Борис напомня и офицерът за свръзка Гочо Чакалов в своите спомени:

„Впрочем, немците знаеха, че съм добруджанец. Тази тема често присъстваше в свободните ни разговори. На всички бе известно, че Германия бе принудила Румъния да върне Трансилвания на Унгария и Южна Добруджа на България, но че България бе отказала да приеме такъв „немски подарък“. Те не криеха недоволството си от тази българска „неблагодарност“. За разлика от Унгария, България проведе сравнително дълги преговори с Румъния и получи обратно своите територии на базата на договор, сключен между двете страни. Немците под-

хвърляха упрека, че с този договор България се задължавала да плати на Румъния някакъв дял от разходите за строителството на пристанището в Балчик, както и да признае правото на собственост на румънския кралски двор върху двореца, където се намираще сърцето на кралица Мария. Трябва да си призная, че и на мен тези неща не ми се нравеха. Унгарският регент Хорти предвождаше на бял кон войските си, които ден след ден освобождаваха в тържествен поход румънски области, населени от унгарци. А ние преговаряхме с окупаторите-„мамалигари“, които нямаха никакво право да държат българска земя и бяха фактически принудени да ни я върнат.

Но дойде време, когато разбрах смисъла на всичко, извършено от „Кобурга-военнопрестъпник“.

След подписване на Крайовския договор в 1940 г., по силата на който получихме Южна Добруджа, България запита официално Великите сили, дали признават валидността на този договор. Отговорът беше положителен. И в края на войната унгарците трябваше да върнат на Румъния своите територии с милиони компактно унгарско население, докато Добруджа си остана наша.“**

Възторгът, с който цяла България и особено измъчените под румънска окупация добруджанци приемат този мирен договор, е описан от съвременниците. За някои днешни българи навярно той е трудно разбираем. За наш късмет тази година с помощта на Ротари клуб Самоков, Ротари клуб София Средец и Италианската търговска камара в България излезе допечатка на отдавна изчерпаното издание на спомените на баща и син Чакалови „Такива бяхме“ – книга, в която от първо лице са ни представени неизвестни вълнуващи и драматични страници от неотдавнашната история на България.

* Вж Евгений Сияянов. Парижката мирна конференция.

** Вж Д-р Георги Чакалов. Гочо Чакалов. Такива бяхме. ISBN: 978-954-92833-2-7

Историята на Българево (Гяур Сюйчук)

Окупацията на Южна Добруджа от британски военни части през 1918–1919 година

(Текстът е превод на беседата, изнесена от д-р Георги Чакалов на една среща в клуба на Лигата на говорещите английски в София, България, през декември 1948 година).

...В 1913 година обаче съдбата взима страната на Румъния. Докато българската войска е била ангажирана със сражения срещу турците на юг, румънците решават да потърсят компенсация на север. Тази идея намира последователи в няколко европейски страни, които не гледат с добро око на едно постоянно разбирателство между балканските държави. Около края на Балканската война обещават на България излаз на Егейско море, но откъсват и предават на Румъния част от чисто българска територия, равна на 8 хиляди кв. км. и населена с 300 хиляди чисти българи. И това става противно на всякакви съображения от етнически характер.

Ние, българите в Южна Добруджа, усетихме много остро тази принудителна промяна в гражданската ни принадлежност. За нас беше страшно разочарование, когато се завърнахме в домовете си след демобилизацията и намерихме чужденци да се разполагат в нашите градове; беше ни противно да чуваме да се говори на чужд език във всички правителствени институции, да виждаме дори улиците преименувани с румънски имена. Но никога не сме и очаквали, че ще бъдем изправени и пред други несгоди. Никога не можехме да очакваме тези неканени гости още с влизането си на българска територия да турят ръка върху всички наши културни институции: нашите училища и нашите църкви. Във всички градове и села в цяла Добруджа беше забранено да се говори на български на всички публични места, дори и по улиците. Българските учители бяха уволнени и на тяхно място бяха назначени румънци. Цялото църковно имущество беше иззето от румънската държава. Повечето от българските свещеници, и по-специално по-младите, емигрираха заедно със семействата си в пределите на Стара България. Онези, които бяха останали в Добру-

джа, бяха изправени пред избора или да извършват църковната служба на румънски език, какъвто те не владееха, или да бъдат уволнени.

Внасянето и разпространението на всякакъв вид българска литература, вестници и списания беше забранено. Признаваха хората за виновни и ги изпращаха в затвора, само защото са ги видели да четат българска книга, или дори някое старо списание. Явно е имало директива да се извърши много бързо пълна румънизация на цялата област.

Избухването на Първата световна война се посрещна с голяма радост от цялото добруджанско население. В нея те видяха една възможност да отхвърлят чуждото иго. В продължение на трите военни години от 1916 до 1918 година Добруджа се радваше на пълна свобода. Но с приближаването края на войната, нещата започнаха да изглеждат не толкова добре както за България, така и за нейните съюзници. Страната беше окупирана от чуждестранни военни части. Южна Добруджа, включително град Варна, предстоеше да бъдат окупирани от британски войници.

В продължение на 2 или 3 седмици жителите на Каварна, пристанище на Черно море, където работех като участъков лекар, бяха изпаднали в състояние на трескаво очакване. Градовете и селата в тази част на държавата бяха останали без никакви представители на държавната власт, освен един кмет и шепа полицаи, които той беше назначил. Всеки град трябваше да се оправя по свое усмотрение. Но това положение не продължи дълго време. Научихме се наскоро след това, че село след село се окупират от британски военни части и че Каварна трябва да бъде готова да приюти една пехотна дружина и една картечна рота. Трите училищни здания в града, заедно с 5 или 6 частни къщи, бяха приспособени за казарми.

Добруджанците са известни в цялата страна със своята гостоприемност. Те обитават един от най-богатите земеделски райони на Балканите. Десетки жени, натоварени с подноси, на които има опечени пилета или пуйки и огромни погачи, изразяваха своето гостоприемство по този практичен начин. Повечето от тези жени бяха майки,

сестри или съпруги на войници, все още мобилизирани някъде надолу на юг, и тези майки имаха чувството, че сервират ядене на собствените си момчета или братя, които сега са толкова далеч от дома.

Едва ли има нещо по-трогателно от това да наблюдава човек някоя майка, вперила поглед в своя син – войник, който току-що се е върнал в отпуск и е седнал да яде. Човек добива чувството, че тези млади англичани и шотландци, които се намираха на хиляди мили надалеч от дома си, почувстваха тази майчинска обич и бяха щастливи.

Никой не можеше да предвиди каква ще бъде първата среща между българския селянин и британския войник. Но чрез тези жени ледът беше строшен още от първия миг. Благодарение на Бога, тези добруджанки бяха разрешили проблема. От този момент нататък българинът от Добруджа и британският войник от отвъд морето общуваха помежду си винаги с усмивка на лицата; те се разговаряха с мимика наистина, защото наивният добруджанец от село беше открил, че чужденецът от Британските острови, макар да е с по-високо образование, не говори нито една дума български! След няколко дена ни бяха казали, че трябва да очакваме и друг вид посетители – румънски полицаи и други чиновници. Късно една нощ пристигнаха в Каварна около една рота от стотина полицаи и чиновници, които бяха настанени в хотел. Ако не се ползваха със закрилата на британските войници, тези румънци щяха да бъдат изгонени с камъни от града – такива чувства изпълваха българските селяни по отношение на румънците. В продължение на още няколко дни положението оставаше критично: румънските чиновници и полицаи бяха сбутани в един провинциален хотел, в очакване да бъдат отново въведени в длъжност, каквато са изпълнявали две години преди това. Целият хотел се охраняваше от дузина британски часовои, които трябваше да предотвратят евентуална атака отвън. Накрая хората от Британското главно командване във Варна счетоха, че могат да разрешат това критично положение, като опитат някаква друга модификация. Решиха да оставят Каварна настрана за известно време

и да се опитат да въведат в длъжност румънски служители в някои от селата, разположени непосредствено до града. Бяха се спрели на село Българево, населено с около 4000 жители и разположено източно от Каварна. В онези далечни дни името на това село беше Гяур Сюйчук, което е турската дума за върбата на неверниците, т.е. българите. Повечето от селата в Добруджа носят турски имена, останали от времето на турското присъствие на Балканите. Но сега, когато Южна Добруджа е отново част от българското царство, селото е преименувано на Българево, което трябва да напомня винаги за събитията, които ще ви изложат непосредствено след това въведение.

Една слънчева неделна сутрин през януари 1919 година жителите на Каварна забелязаха, че рота британски пехотинци с две картечници напускат града на път за Българево. Това село е разпръснато върху назъбеното морско крайбрежие на средата между Каварна и фара върху нос Калиакра. Капитан Уудбърн като командир на ротата беше ме помолил предишната вечер да го придружа в тази негова експедиция. Причината беше, че аз бях единственият българин, който можеше да говори английски при всички обстоятелства.

Когато се приближихме към селото, вниманието ни беше привлечено от нещо, прилично на черна лента, която пресичаше пътя между отвесния бряг отдясно и едно възвишение отляво. При приближаването ни към мястото констатирахме, че тази лента представляваше мъже и жени, клекнали на земята в една компактна група. На практика цялото население от около 1000 къщи беше напуснало домовете си, за да предотврати влизането ни в тяхното село. Предната редица от тази плътна маса човешки същества се състоеше от жени и деца, облечени в черно. Те бяха майки, сестри и съпруги на около стотина мъже на възраст между 16 и 60 години, които бяха грабнати набързо и отвлечени от румънската полиция при нейното изтегляне от Добруджа 2 години преди това. След това ги бяха прехвърлили като заложници в концентрационни лагери, изградени в румънската провинция Молдова. В продължение на 2 зими и 1 лято тези мъже бяха намери-

ли смъртта си там като жертви на глад, обикновен и петнист тиф.

Гледката пред нас, тази плътна маса от старци, жени и деца, препречили пътя ни към селото, беше твърде голяма изненада както за капитан Уудбърн, така и за мен. Кметът на селото пристъпи напред и каза на капитана, че цялото население е излязло, за да изрази своята решимост да забрани влизането на каквото и да било румънец в тяхното село по каквато и да било причина. Неговите съселяни били готови да посрещнат с радост като гости британските войници и да им задоволят всички техни нужди, колкото и дълго време да престоят те в селото, но никой от Българево нямало да стане отново румънски поданик. Положението изглеждаше извънредно критично. По даден знак от капитана войниците заеха позиция, готови за бойни действия. Като погледнах назад към мястото, където се бяха скупчили групата румънски стражари, забелязах, че те буквално се тресяха от страх. Изглежда им беше напълно ясно, че те са причината за предстоящото стълкновение.

По молба на капитана се опитах да обясня на хората, че този вид демонстрация от тяхна страна е абсолютно неуместна и без каквато и да било полза; че въпросът, дали Добруджа ще бъде върната на България, или предадена на Румъния, няма да бъде разрешаван от нас тука и сега на брега на Черно море, но че за това ще се погрижат държавници по време на мирната конференция в Париж, може би след една година. Обърнах се лично към кмета и още няколко души от групата, които познавах добре, като ги помолих да разрешат на капитана и неговите хора да влязат в селото, за да изпълнят задачата, възложена им от техния комендант в Добрич.

Думите ми нямаха абсолютно никакъв ефект. Един от мъжете ме засече с думите: „Докторе, колко ти платиха, та да говориш с нас по такъв начин?“ Думите на този възрастен селянин ми показаха ясно какво трябва да мисля за създаването се положение. Почувствах се натрапен и усетих, че съм се провалил като миротворец. Помолих капитана да се върне с хората си в Каварна и да влезе във връзка по телефона със своя началник в Добрич, като му обясни действителното

положение и да го помоли за нови инструкции. Капитанът ми отговори, че неговите инструкции са недвусмислени и ясни: той трябва да влезе в село Българево и да въведе там в длъжност румънските полицаи. Освен това, каза той, няма за какво да мисли по въпроса, може ли да се направи каквото и да било, защото за него не оставало нищо друго, освен да се подчини на дадените му заповеди.

Всеки миг положението ставаше все по-критично. У тълпата започнаха да се забелязват признаци на неспокойствие при вида на групата румънски полицаи, които се бяха скрили зад скалите, готови да открият огън по българите.

При това обстоятелство капитанът се приближи до мен и предложи, дали да опитам да придумам събраните селяни да му позволят да влезе в селото само с мен, за да се обади по телефона на своя началник, като му обясни положението и да помоли за допълнителни заповеди. След доста много приказки и увещания, хората от Българево отвориха един достатъчно широк проход, през който нашата кола можеше да премине между тях и да влезе в селото.

Озовахме се в едно напълно обезлюдено село. По улиците или вътре в дворовете не се виждаха нито хора, нито каквито и да било животни. За наш късмет, дежурният в кметството беше още на поста си, така че ни отвори телефонната кабина. Не мина много време, и капитанът влезе във връзка с Добрич. Що се отнася до мен, изпитах огромно облекчение, когато се отпуснах на една скамейка зад капитана и се опитах да събера мислите си след ужасното изпитание, през което бях преминал. Моментите, прекарани при подобни обстоятелства, оставят неизлечим спомен. Дори и до днес все още чувам да звучат думите на капитана, които той изричаше в телефонната слушалка: „Цялото село е излязло и се е изправило срещу нас! (Пауза) Невъзможно е да апелира човек към техния разум! (Пауза) Трябва да са не по-малко от 3000 ... Не мога да стрелям срещу жени и деца!“ След известно време капитанът свали слушалката с облекчена въздишка и се обърна към мен. В очите му светеше радостен триумф: „Докторе, ти печелиш. Твоите хора са днешните

победители. Връщаме се в Каварна веднага по пътя, откъдето сме дошли.“

Като чуа новината, че походът до Българево не е успял, гражданите на Каварна също така въздъхнаха с облекчение. Но това чувство беше само временно. Всички ние бяхме сигурни, че разрешението на този проблем за сега е само отложено, но не е окончателно. Късно вечерта в селото пристигнаха трима служители от разузнавателната служба, които поискаха да получат пълен доклад за цялото произшествие.

На следващия ден капитанът ме уведоми, че въвеждането на румънските полицаи в длъжност в Българево ще бъде възложено на полковник Стюарт, който е командващ полка във Варна и че се очаква след ден или два той да дойде на посещение в Каварна. Съобщих на капитана, че желанието ми е да бъда оставен настрана и да не участвам по-нататък в развитието на този проблем, и то не само поради обстоятелството, че такава дейност не се вписва в моята работа като лекар, но и защото не мога да отделям толкова време от моите лекарски задължения. Не можех да не му кажа, че въвеждането отново във власт на румънски чиновници в Южна Добруджа не ми е по вкуса, а също така нямам никаква склонност или качества за подобна политическа игра. Но както капитанът, така и българските ми приятели настояха, че няма кой да ме замести, и че аз би трябвало да издържа, докато въпросът се реши по един или по друг начин.

По обед в сряда, т.е. 3 дни след нашето неудачно пътуване до Българево, в Каварна пристигна полковник Стюарт. Повикаха ме в кабинета на кмета, където капитан Уудбърн ме представи на полковника. Бях помолен преди това да отказвам всякакви професионални разговори извън рамките на града. Случи се така, че бях единственият лекар в Каварна през тази зима, така че обикновената ми лекарска практика се разпростря и върху някои от съседните села около Каварна. Една много тежка инфлуенца, водеща началото си от Испания, се беше разпространила по цяла Европа, като сееше ужас и паника сред населението, чиито жизнени сили бяха намалели поради военните ограничения.

Семейството на Георги и Неда Чакалови. В скута на Георги Чакалов е внукът му Георги Шопов. Отляво надясно: Мария Шопова, дъщеря на Георги Чакалов, съпругът ѝ Крум Шопов, съдия (репресиран и доведен до самоубийство от комунистите). Зад Георги Чакалов са двамата му сина Никола (с мустаците) и Гочо.

Площадът пред общината беше претъпкан с хора от цялата околия, които очакваха с трепет да видят как ще се развият събитията, за да могат да осведомят за тях близките си у дома. Случаят с Българево по това време вече се считаше като лакмусов тест за това, каква ще бъде политическата съдба на хората от Южна Добруджа. Капитан Уудбърн в предварителен разговор ме беше осведомил, че макар полковник Стюарт в момента да е с военен чин, в цивилния живот той е член на Камарата на общините в Лондон и че каквото и решение да вземе във връзка с този инцидент, на него щяло да се погледне благоприятно в британските правителствени среди. Сега мога добре да си спомня, че няколко месеца след тези събития вестник „Лондон Таймс“ помести съобщение, в което се казваше, че полковник Стюарт е направил официално запитване до сър Едуард Грей в Камарата на общините за това, как е възможно да се предаде един чисто български град като Каварна на румънците, след като било общоизвестно, че не само никакъв румънец не живее там, но че даже в каварненските гробища няма нито един единствен паметник с румънски надпис. Това съобщение, идващо от такъв достоверен източник, какъвто е вестник „Таймс“, ми откри целта на посещенията, които бяхме направили с полковник Стюарт в гробищата, когато той много внимателно проучваше надписите върху паметниците. Тогавашното ми впечатление от него

беше, че имам работа със специалист по антични надписи, защото нямах никаква представа, че посещението му в гробищата има политически мотив. Няколко години по-късно покойният български цар Борис направи едно полуофициално посещение на Лондон, на което полковник Стюарт беше измежду поканените гости на приема, устроен в чест на нашия цар от председателя на балканския комитет сър Едуард Боил.

След тези няколко отклонения нека се върнем отново към общинското здание на Каварна и да продължим да проследяваме нашата история. Полковникът и аз бяхме останали сами в кабинета на кмета, който се намираше на втория етаж, докато долу, на площада, тълпата ставаше все по-многолюдна и все по-настойчива да разбере какъв е изходът от нашия разговор.

Не бяхме говорили много дълго, преди аз да разбера, че представите на полковник Стюарт за положението бяха доста повърхностни и нямаха нищо общо с истинското положение на нещата. Той не мислел, осведоми ме той, че всички хора са толкова недоволни от румънската окупация, защото такова отношение може да се създаде само от агенти на българското правителство. Стана ми много ясно, че той въобще не иска да се съобразява с надеждите на добруджанци за бъдещето на техния край. У мен се надигна желание да изясня на полковника някои подробности, особено що се отнася до специалните

български агенти, защото такива въобще не съществуват. Всеки българин, който е преминал през румънско господство от 1913 година насам, се е превърнал фактически в български агент. И ако господин полковникът наистина желае да се запознае с положението от позицията на хората, изпаднали под чуждо владичество, аз съм готов да го осведомя абсолютно достоверно. В действителност, казах аз, може би у мен има известна доза пристрастие, защото съм българин, обаче съм честен и обичам истината, но преди всичко в никакъв случай не съм „агент“ в политическия смисъл на това определение.

Неговото поведение се промени незабавно. Той ми отвори кутията си с пури и ми предложи една.

„Да“, каза той, „говорете, докторе, говорете колкото дълго обичате. Имам достатъчно време. Хората долу могат да почакаят.“

Не дочаках да ми повтори думите си. Започнах да му изброявам много примери на румънското лошо управление. Можех да му кажа твърде много факти, защото аз само преди кратко време се бях завърнал от един концентрационен лагер в Молдова. Полковникът ме заслуша много внимателно. Много скоро той извади от джоба си писалка и започна да си взима бележки. Едно от нещата, които му направиха най-дълбоко впечатление, беше моят разказ за ангарията, равностойна на робски труд, която румънските чиновници бяха наложили на българските селяни. Такава практика е била обичайна по време на средните векове. Като пример му изтъкнах случая със селяните от въпросното село Българево. „Ако бяхте тука преди 2 години“, казах аз, „щяхте да видите от този прозорец стотици каруци всеки ден, натоварени с пясък от брега долу, да се карат през Българево до нос Калиакра, на разстояние между 10 до 20 км в зависимост от мястото, където трябва да се разтовари въпросният пясък. Заповедта беше издадена през юли, когато е най-усилното време за селяните да съберат реколтата, от която зависи тяхното препитание. Тя не търпеше обаче отлагане, защото шосето до Калиакра беше в твърде лошо състояние, а румънският крал и кралицата възнамеряваха да направят официално посещение на това

място през есента. Хората се оплакваха, но пред глухи уши. Една делегация отиде до Добрич, за да помоли префекта да отложи тази принудителна работа поне за месец или два, докато сеяните приключат с полската си работа. Префектът обаче съобщил на делегатите, че заповедите се издават, за да бъдат изпълнявани, а че задължението на селяните било да си мълчат и да се подчиняват.“

Разговорът ни продължи повече от час. Полковникът беше се превърнал в слух и през цялото време на нашия разговор си взимаше бележки. Накрая ме помоли да му помогна да достигне до някакво задоволително споразумение с делегацията от Българево, която беше пристигнала в Каварна, за да се срещне с него същия следобед. Тази делегация се състоеше от 8 души, все груби и небръснати селяни. Предвождаше я вече познатият ни кмет. Когато влязоха в стаята, където се намираше полковникът, той ме помоли да им изразя неговото недоволство от начина, по който жителите на Българево са посрещнали неговите войници от британската армия предната неделя. След това той каза, че ще им прочете една писмена заповед, която е адресирана към жителите на селото и че всеки, който не се съобрази с тази заповед, ще бъде признат за виновен и съответно наказан.

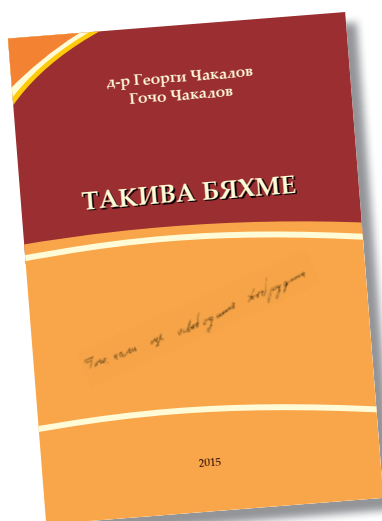
Капитанът продиктува първата част на тази заповед и аз я преведох на български. Съдържанието ѝ беше приблизително следното: „Утре, четвъртък, между 9 часа сутринта и 1 часа по обед, всички жители на Българево, млади и стари, мъже и жени, трябва да останат абсолютно през цялото време в своите домове, под страх, че в противен случай ще бъдат наказани с разстрел.“ Аз преведох заповедта на български и я прочетох на хората.

Полковникът ме помоли да им я прочета още един път. След кратка пауза, в която хората шепнешком се договаряха за нещо, кметът излезе пред тях и заяви, че няма да му бъде възможно да изпълни тази заповед, защото неговите съселани ще го линчуват. Полковник Стюарт добави, че тази заповед излиза от него в качеството му на човек, упълномощен с военна власт, и че тази заповед не може да не се изпълни.

Положението ставаше извънредно сериозно. Полковникът настояваше за изпълнение на неговата заповед, а хората продължаваха да се съветват помежду си шепнешком. След дълъг период на увещания помежду им, кметът отново направи крачка напред и поиска от мен да превода на полковника тяхното решение: Те желаеха да им се даде срок от 3 дни, в които да могат да се придвижат някъде на юг в България заедно със своите каруци, добитък и всякакво движимо имущество. Това било тяхното окончателно решение, защото по никакъв начин те нямало да приемат робство под румънска власт.

За полковника това изявление беше неочаквана изненада. Той поиска да му обясня, дали е чул добре, дали аз мисля, че те са в състояние да изпълнят своето решение, или има някаква вероятност това да е само известна маневра от тяхна страна за печелене на време. Казах на полковника, че доколкото ги познавам, те наистина имат намерение да изпълнят своето решение. Видели са достатъчно от румънското бездарно управление, поради което биха предпочели, дори с цената на крайна мизерия, да живеят в България, отколкото да се подхвърлят отново на онзи вид робство, което са изпитали няколко години преди това.

Полковникът се замисли дълбоко. Проличаваше, как отношението му към хората от Българево се променя. Обърна се към мен с думите: „Махнете тази моя заповед засега, докторе, махнете я! Кажете на хората да се върнат по домовете си и да продължават своята ежедневна работа. Кажете им освен това, че от днес нататък никой британски войник няма да ги обезпокои по какъвто и да било начин. Кажете им го точно така, моля ви, и ... Кажете им, че сега могат да си тръгнат

с моите най-добри пожелания!” Когато им преведох всичко, което ми беше казал на английски полковникът, хората останаха като поразени от гръм. Те просто не смееха да повярват на моите думи. Един миг никой от тях като че ли не можеше да схване пълното значение на онова, което им казвах. Самият аз усетих как по гърба ми пролазват тръпки. Кметът и останалите му другари от Българево се втурнаха към полковника, започнаха да се ръкуват с него, след което излязоха от стаята, затопуркаха надолу по стълбите към улицата, където ги очакваше една тълпа от най-малко 1000 души, които искаха да научат резултатите от тази среща и да разнесат новината из цяла Добруджа. Чухме отдолу един вик, излязъл от хиляди гърла на хора, чиито чувства са били подложени на изпитание в продължение на дни и седмици. След това, като по общ знак и без някой да ги дирижира, всички започнаха да пеят онази песен, наречена добруджанската Марсилеза, при която никое сърце не можеше да не потръпне от възнеение: „О, Добруджански край, ти наш си земен рай” и т.н.

През тази вечер старинният град Каварна беше пълен с весели хора. Всички бяха в приповдигнато настроение. Достопенният възрастен доайен на града Захари Холевич, светла му памет, ни покани на вечеря в дома си. Няколко британски офицери, начело с полковника, присъстваха на нея. Нямаше никакви тостове или речи – времето не беше за приказки – но всеки изпитваше чувство на облекчение и надежда, както и на упование в бъдещето. Първото стълкновение беше преминало, и то беше в наша полза.

Полковник Стюарт и неговият щаб посетиха на другия ден Българево. Отново цялото население беше излязло извън селото, но този път, за да го поздрави, също така нямаше черни забрадки. В негова чест се завихриха кръшни хора. Съобразно местния обичай, много жени го отрупаха с дарове: бродирани кърпи, дантелени кърпички, престилки и други подобни, но за тяхно разочарование той не прие нито един от предлаганите му дарове.

Впоследствие стана ясно, че британ-

ските военни власти бяха изтъквали временната окупация на Добруджа под позиция на ненамеса в местното самоуправление. С други думи, според тях църквите, училищата, социалните и спортните организации бяха институции от местен характер и трябваше да принадлежат на народа, а не на държавата. Що се отнася до назначаването на румънска полиция, становището на англичаните беше, че българските полицаи са достатъчни, докато мирната конференция в Париж каже окончателната си дума.

Обаче това положение на нещата не можа да просъществува много дълго време. Не трябва да забравяме, че върховното командване на Обединените сили на Балканите беше поверено в ръцете на французите, а те винаги са взимали открито страната на румънците. Затова те настояваха за пълна окупация на Добруджа, още преди решенията от Парижката мирна конференция. Не ни е известно какви дискусии са се водили между Лойд Джордж и Клемансо, но ето какво се случи на нас в Добруджа: Сигурно сте чували българската поговорка: „Когато атовете се ритат, магаретата страдат”. И точно същото се случи и с нас. Дипломатите в Лондон и Париж много лесно изгладиха своите различия, но имаше нужда от някакъв козел отпущения. За такъв бяха нарочени полковник Стюарт и капитан Уудбърн, които получиха призовка да се явят в Солун пред френски военен съд. Научихме след това, че са били подведени под отговорност заради неизпълнение на заповеди, но накрая са били оправдани.

Докторът, взел активно участие в тази борба за свобода, беше обаче арестуван от румънската полиция. Но още същата нощ той беше освободен от малка група български патриоти, които с риск да загубят собствения си живот, го придружиха тайно през

Барелеф на д-р Чалаков в „МБАЛ-Самоков“

границата до старите предели на България. Той беше принуден да изостави една доходна лекарска практика, а извън нея – своя дом, покъщнина, и най-вече една отлична библиотека с английски книги, защото цялото негово имущество беше конфискувано. Съпругата му и три деца, от които най-голямото на 7 години, бяха задържани като заложенници. Румънските власти отказваха да им дадат разрешение да емигрират в България. Ето защо те трябваше отново да прибегнат до услугите на професионални контрабандисти и през почти непроходими горски пътища да стигнат до България. Като последно „Сбогом” границните румънски власти изстреляха един откос куршуми по тях, но никой не пострада.

Преди 8 години Добруджа беше върната отново на България след преки преговори между двете съседни държави. Наскоро след това моите деца, вече на приличната възраст на млади хора, посетиха своя роден град и станаха свидетели на радостта, която хората изпитваха след тяхното освобождение.

Така завърши историята на Българево.

Материалите подготви
Даниела Горчева

Георги Чакалов

е роден на 20.04.1867 г. в гр.Самоков. Завършва Американския колеж. През 1887 г. постъпва във Филаделфийския медицински университет. Той е един от първите българи, завършили висше образование в САЩ. В Америка живее 11 години. По време на изложението през 1893 г. в Чикаго, се запознава и сприятелява с Алеко Константинов и е негов гид в Америка. Младият самоковец се познава добре и с бъдещия президент на САЩ – Теодор Рузвелт. Чакалов се връща в родината си, за да вземе участие в Балканската война. Работи като лекар в Каварна (1910г.) и във Варна (1919г.). Умира в София през 1967 г.

Георги Кьосеиванов

55 години от смъртта на изявения български дипломат и държавник

Цар Борис III и Георги Кьосеиванов

Георги Кьосеиванов се ражда в Пещера на 19 януари 1884 г. и завършва право в Париж през 1905 г. Дипломатическата му кариера започва в Рим през 1912 г. Работи последователно в посолствата ни в Цариград – 1913–1915 г., Берн – 1918–1920 г., Берлин – 1920 г., Париж 1923–1924 г. и Букурещ – през 1925 г. Той е български пълномощен министър в Атина през 1926–1931 г., Букурещ 1931–1933 г. и в Белград през 1933–1934 г.

Началник е на канцеларията на цар Борис Трети от 5 декември 1934 г., а в правителството на Андрей Тошев – 21 април – 23 ноември 1935 г. е вече външен министър.

Става министър – председател на България на 23 ноември 1935 г. и оглавявайки с реконструкции 4 кабинета, запазва поста си до 15 февруари 1940 г.

Във външната си политика кабинетът на Кьосеиванов се придържа към реалностите, установени с Версайлската система от мирни договори.

То например подкрепя икономическите санкции от 9 октомври 1935, наложени от ОН на Италия след агресията ѝ срещу Абисиния, започнала на 4 октомври, въпреки че тази страна е сред водещите велики сили, недоволни от мирните договори от 1919 г.

Нашата дипломация обаче застава на принципите на държавния суверенитет, гаранция на който е Обществото на народите.

На 27 януари 1937 г. Кьосеиванов в качеството си и на външен министър подписва пакта за вечно приятелство с Югославия, като по този начин се разхлабва враждебният обръч от подозрителни съседи, заобикалящи нашата страна.

Важна заслуга на кабинета е сключването на Солунското споразумение от 31 юли 1938 г. с ген. Метаксас, с което се премахват военните ограничения за България. В същото време пактът задължава договарящите се страни да не се нападат, като по този начин съседите ни се стремят да отклонят държавата ни от сключ-

ване на опасни съюзи с надигащите глава фашистки държави.

Кьосеиванов е известен и с политическата си прозорливост. Още през 1938 г. прогнозира, че Хитлер и Сталин ще се съюзят и това ще доведе до четвъртото деление на Полша. За тази му блестяща находка научаваме от телеграма № 34 / 16 декември 1938 г. на френския посланик у нас Ристелюбер до френския външен министър Жорж Боне, а разделянето на Полша става факт на 17 септември 1939 г., когато Червената армия, 16 дни след хитлеристката агресия, напада славянския си съсед в гръб.

В края на управлението си Георги Кьосеиванов подписва и съглашение за стокообмен и плащания със СССР на 5 януари 1940 г., имащо важно значение за българското стопанство.

В сложната и взривоопасна обстановка през 1938–1939 година правителството умело лавира, като от една страна чрез царя съдейства за сключването на Мюнхенската спогодба от 30 септември 1938 г., с която Судетите се дават на Германия, а от друга след немската инвазия в Полша на 1 септември 1939 г. на 15 септември обявява неутралитет. Този акт съответства на желанието на мнозинството българи за невключването на страната в разгарящата се Втора световна война.

Това не означава, че външният ни министър не е за МИРНА ревизия на жестокия Ньойски договор от 27 ноември 1919 г.

Доказателството е изпратената на 19 април 1939 г. до българските дипломатически представителства секретна директива № 19, в която се степенуват българските искания – получаване на Южна Добруджа до границите, определени от Берлинския конгрес на 1 юли 1878 г., Беломорска Тракия – в границите от

Букурещкия договор от 28 юли 1913 г. и евентуално предадените на Югославия с Ньойския диктат Западни покрайнини.

Във вътрешно – политически аспект политиката на Кьосеиванов оставя противоречиви впечатления.

Той е смятан за опитен, обигран и способен политик, но същевременно спомагащ за оформянето на безпартийния режим в страната, чийто лидер е Борис III. Ако и да е добър управленец, той получава властта от царя и това засилва съмненията, че така подпомага личния монархически режим.

В романа си „Тютюн“ (1954) Димитър Димов му прави убийствена характеристика – „Той беше всеизвестен ленивец на лакейска служба в двореца. Имаше подпухнало лице и сънливи, уморени от бридж очи. Някой му беше внушил, че е незаемним държавник, и това го караше да смайва страната и чуждите правителства с непрекъснати дипломатически актове, които приличаха на поклони във всички посоки. Останалото той предоставяше на чиновниците си.“

Кьосеиванов се ползва с царското благоволение, но съсредоточава цялото си внимание за подобряване отношенията с Гърция и Югославия, вътре в страната се разпорежда родственикът му и ресорен министър Иван Красновски – 4 юли 1936 – 14 ноември 1938 г., чиято основна задача се оказва унищожаването на партийно – парламентарната система в България и създаването на система от казионни професионални организации като Общият съюз на земеделските производители, учреден на 14 февруари 1937 г.. Въпреки грубите предохранителни мерки, полицейският произвол и недемократичните прийоми за издигане на кандидати за кметове, общински съветници и депутати, които се предлагат еднолично, а не от партии, подписвайки декларация, че не са членове на забранени от закона организации, в страната се провеждат местни – на 14 март 1937 и парламентарни на – 27 март 1938 г. избори.

Важните за правителството избори за Народно събрание му дават необходимото мнозинство – от избрани-

те 160 депутати 93 са правителствени, а 67 опозиционно настроени.

По време на управлението на Георги Кьосеиванов България достига забележителен икономически подем и стопански просперитет – още се помни митичната 1939 г. като мяра за нашенско благоденствие, но истината е, че то настъпва в резултат на икономическото ни обвързване с Германия.

Все пак е добре да се знае, че към 1939 г. едрите индустриални предприятия у нас са 2164, заетата работна ръка е 92961 души, средногодишният ръст на производството – 6,9% – един от най – високите в Европа, стойността на произведената продукция е 12 666 млн. лева, докато цените на селскостопанските стоки само за 1938–1939 г. нарастват с 40 %.

Освен това самият Кьосеиванов има врагове от старата политическа класа, изхвърлена от сцената след 19 май 1934 г., а и неговата предпазлива и благоразумна политика към края на 1939 г. става вече излишна за амбициозната и реваншистки настроена прогерманска върхушка около цар Борис.

Това налага оставката на Кьосеиванов на 19 октомври 1939 г. и разпускането на непокорния парламент. На 24 октомври 1939 г. Георги Кьосеиванов оглавява своя последен четвърти кабинет.

Задачата му е да подготви изборите за 25 ОНС, проведени между 24 декември 1939 (независимо че на

21 декември подава демонстративно оставка) и 15 януари 1940 г. в разгара на войната, което ги прави уникални за тогавашната европейска реалност, спечелени убедително от правителственото мнозинство. Само че този път министър – председателят от 15 февруари 1940 г. се казва Богдан Филев.

В разговор с тайния си съветник Лулчев цар Борис III пита ехидно: „Но с Кьосето как да процедираме?“, получавайки подобаващ отговор: „Ще му кажете да си почине, защото той пак може да потрябва.“

Така и става – Кьосеиванов поема дипломатическата ни мисия в Берн, където е посланик до 13 септември 1944 г. и след отзоваването си от новия ОФ кабинет на Кимон Георгиев и външния министър Петко Стайнов, отказва да се завърне в страната, оставайки емигрант в Швейцария. Георги Кьосеиванов има определена заслуга за спасяване на българските евреи. В Швейцария той е не само български пълномощен министър, но и деец на международния Червен кръст.

Като такъв поддържа контакти с американската разузнавателна мисия в Берн, ръководена от Алън Дълес. Основна причина за тези връзки е съдбата на пленените съюзнически летци, свалени над територията на България.

Кьосеиванов иска писмено мнение от добрия си приятел Рене Шарон, бивш комисар на ОН в България, построил еднотипните еднофамил-

Георги Кьосеиванов (отпред-вляво) подписва пакта за „вечно“ приятелство в Белгард

ни жилища в жк „Бъкстон“ в София, по въпроса за военнопленниците и депортирането на евреите от различните европейски страни. Информацията, която получава, е ужасяваща – от Румъния и Русия са изпратени в лагерите на смъртта 750 000 души, Унгария предава 402 000, Чехословакия – 277 000, Югославия – 60 000...

Този документ е предаден лично от Кьосеиванов на царя при срещата им на 4 август 1943 г., който след два дни нарежда на Филов предохранително „Кьосеиванов да си замине по-скоро.“

След запознаването си с меморандума Борис III пребледнява до смърт. Въпреки това независимо, че царят е повикан на разговори в главната квартира на Хитлер на 14 август 1943 г., докато е жив не позволява депортирането на българските евреи от старите предели на царството в лагерите на смъртта. Към 31 август 1943 г. германците окончателно се отказват от изискването на българските евреи.

Причината – промяната на обстановката в страната след смъртта на царя на 28 август в разгара на преговорите в Берн със западните съюзници за излизането на страната от съюза ѝ с Германия, в които е замесено името на Таквор Такворян, богат тютюнотърговец, заселил се в Берн, работещ за съюзниците и препоръчан от Георги Кьосеиванов.

Името на Кьосеиванов влиза в обръщение и при съставянето на регентския съвет, положил клетва пред парламента на 9 септември 1943 г. Германците се противопоставят на кандидатурата му, тъй като според посланик Адолф Бекерле: „За нас той е неподходящ за регент. Той е демократ, който има англофилски тенденции.“

Георги Кьосеиванов не се подчинява и на новата ОФ власт.

Той остава в Швейцария.

Според Стефан Попов („Безсъници“, 1992) с авторитета си е бил безспорен център на емигрантската общност в Европа, но така и не проявява необходимата активност, за да актуализира каузата ѝ пред меродавните политически фактори в чужбина.

Освен това в противовес на прокараната версия, че е пишел мемоари за нашите национални катастрофи – както заявява с апломб Андрей Чапразов – изиграл неговото алтер его проф. Механджийски в епизода „Тайната на шифъра“ (1971) от легендарния хит „На всеки километър“ на Неделчо Чернев и Любомир Шарланджиев, Кьосеиванов не оставя и един ред мемоари след смъртта си на 27 юли 1960 г.

Днес около името на Георги Кьосеиванов отново се шуми, а делото му ще бъде подлагано на различни интерпретационни оценки. Хубаво е при подобни амбициозни начинания да се защитава обективния тон, за да не го смятаме както за политическо нищожество, така и за наследник на Стамболов. От това само ще спечели паметта на този изтъкнат наш държавник.

Борислав Гърдев

Г. Кьосеиванов, членове на кабинета му и Екзарх Стефан

Георги Кьосеиванов

е дипломат, политик и талантлив държавник. Той е роден в град Пещера на 19 януари 1884 г. в семейството на Иван и Райна Кьосеиванови. Баща му е бил член на местния революционен комитет по време на Априлското въстание. Майка му, Райна Петрова Горанова, е дъщеря на ръководителя на въстанието в Батак – Петър Горанов. Георги Кьосеиванов завършва Пловдивската мъжка гимназия и право в Париж. Работи в дипломатическите представителства на България в Рим (1912), Цариград (1913–1915), Берн (1918–1920), Берлин (1920), Париж (1923–1924) и Букурещ (1925). Пълномощен министър е в Гърция (1926–1931), Румъния (1931–1933) и Югославия (1933–1934). През 1934–1935 г. Георги Кьосеиванов е началник на канцеларията на цар Борис III, след което става външен министър в правителството на Андрей Тошев. Министър-председател на България от 23 ноември 1935 г. до февруари 1940 г. Противопоставя се на политическото обвързване на България с хитлеристка Германия и е принуден да подаде оставка. В края на 1940 година е назначен за пълномощен министър в Швейцария, на който пост остава до комунистическия преврат през септември 1944 г. Оглавяваното от Кимон Георгиев правителство на Отечествения фронт подава нота за отзоваване на посланика. Кьосеиванов отказва да се върне, остава във Швейцария и приема съдбата на политически емигрант. Умира на 27 юли 1960 г. в швейцарския град Веви.

Забравеният подвиг на българските прависти

(протестът срещу ареста на Кръстьо Пастухов)

Посвещавам на паметта на моя дядо Александър Гачев, социалдемократ, адвокат от град Казанлък, интерниран в лагера „Росица“

През февруари 2016 г. ще се навършат 70 години от едно събитие, за съжаление малко познато или вече забравено от нашата общественост: протестната акция на българските прависти срещу незаконния арест и изпращането в Софийския централен затвор на големия лидер на антикомунистическата опозиция в България след 9-ти септември 1944г., водачът на Работническата социалдемократическа партия (обединена), Кръстьо Пастухов.

Повод за ареста на Кръстьо Пастухов е публикуването на статията „Защо ме изкушавате, лицемери?“ във вестник „Свободен народ“ (бр. 41 от 22.02.1946 г.), инкриминирана по Закона за защита на народната власт (ЗЗНВ), тъй като в нея се критикува провеждането на комунистическа политика в българската армия. Срещу незаконното задържане на Кръстьо Пастухов протестира Лигата за защита правата на човека и гражданите в България, а Софийският адвокатски съвет взема решение да ходатайства за освобождаването му (вестник „Свободен народ“, бр. 44 от 9.03.1946 г.).

Голяма част от българските прависти също се обявяват в защита на своя колега и забележителен държавник, като се подписват под следната декларация, публикувана във вестник „Свободен народ“ (бр. 51 от 17.03.1946г.).

„Подписаните правници посрещаме с изненада арестуването и даването под съд на видния наш колега и голям български държавник Кръстьо Пастухов.

Намираме, че статията, печатана във в. „Свободен народ“ от 22 м.м. не може да бъде инкриминирана по Закона за защита на народната власт.

Съденето на Кръстьо Пастухов за тази статия е насочено срещу свободата на печата и ще изложи българското правосъдие.

Задържането под стража на един

72-годишен българин от ранга на Кръстьо Пастухов, който извън това, в този момент боледува, е израз на необичайна за правосъдието практика.“

Под декларацията стоят имената на редица видни юристи от София, като: професор Йосиф Фаденхехт, Симеон Петков, Ангел Держански, Панайот Денев, Никола Мушанов, д-р Атанас Москов, д-р Тодор Чичовски, Иларион Михайловски, д-р Борис Вазов, д-р Александър Гиргинов, Веселин Смедовски, Оскар Бенбасат, д-р Тодор Михайлов, Димитър Блъсков, и др.

В следващите си броеве вестник „Свободен народ“ публикува имената на още много софийски прависти, подкрепили декларацията (общо 368), на 117 прависти от Пловдив, както и на техни колеги от Варна, Бургас, Русе, Плевен, Шумен, Стара Загора, Велико Търново, Хасково, Кюстендил, Сливен, Ловеч, Видин, Разград, Оряхово, Севлиево, Габрово, Лъджене. В бр. 60 на вестника (27.03.1946 г.) се отбелязва, че в град Казанлък от 22-ма правници декларацията са подписали 18 души. След брой 81, 1946 г. вестникът спира да публикува имената на правниците, подписали декларацията (техният брой над-

Кръстьо Пастухов

минава 1000), като дава следното обяснение за това.

Правниците и съденето на Кр. Пастухов

В редакцията продължават да постъпват протести на български правници от София и провинцията. Спряхме обаче публикуването им предвид на това, че все предстоеше да се насрочи и разгледа делото – да не се счете, че по този начин се прави опит за въздействие върху съда. Даваме горното обяснение по повод запитванията, които ни се правят

защо не са поместени протестите. По това време – първата половина на 1946 г. – ситуацията в страната е тревожна и опасна. Въпреки че все още с България не е сключен Парижкият мирен договор, узаконяващ следвоенното положение на страната, репресивната комунистическа власт затвърждава все повече позициите си, макар че формално управлява Отечественият фронт (ОФ).

В ОФ участват казионните Земеделски съюз и Социалдемократическа партия, но части от тези организации вече са излезли в опозиция под името Български Земеделски Народен Съюз (БЗНС) и Работническа социалдемократическа партия (обединена) [РСДП(о)], водени съответно от Никола Д. Петков, и след задържането на Кръстьо Пастухов, от Коста Лулчев.

В ОФ обаче тотално доминира комунистическата партия. Преминал е жестокият незаконен Народен съд (1944 – 1945 г.), взел хиляди жертви и издал 2730 смъртни присъди. Приет е Закон за защита на народната власт (ЗЗНВ) (26.01.1945 г.). Приета е и Наредба-закон за създаване на трудово-възпитателни обществения (ТВО) за политически опасни лица (20.12.1944 г.), т.е. на концентрационни лагери, като един от първите в страната е лагерът при язовир „Росица“ край Севлиево (днес язовир „Стамболийски“). През 1946 г. са арестувани, съдени и изпратени в затвора видни личности от опозицията като големия писател и поет Трифон Кунев (автор на фейлетонната поредица „Ситни, дребни като камилчета“, публикувана в органа на БЗНС – вестник „Народно земеделско знаме“), както и главният редактор на вестник „Свободен народ“ Цвети Иванов, който по-късно умира в лагера „Белене“.

Предстоят парламентарни избори за Велико народно събрание, в които опозицията се готви да участва. Въпреки тази изключително напрегната и опасна политическа обстановка, българските правници намират кураж масово да изразят протеста си срещу едно незаконно действие, като задържането на Кръстьо Пастухов в затвора без съд и присъда. Макар че протестната декларация на

правниците е умерена и не съдържа крайни политически квалификации, със самия факт на съществуването си тя въвежда комунистическата власт. Жестоката реакция спрямо този доблестен „акт на честта“ на българските юристи не закъснява. Повечето от подписалите декларацията са лишени завинаги от правото да упражняват адвокатската си професия. Нещо много по-страшно – още през месец юли 1946 г. много от протестиралиите юристи са изпратени в концентрационни лагери, предимно в лагера „Росица“. Сред тях беше и моят дядо Александър Гачев. През втората половина на 1946 г. вестник „Свободен народ“ (след бр. 207 от 17.10.1946 г.) системно публикува призови за освобождаването на юристи, задържани в концентрационни лагери. Отговор на тези призови естествено няма.

Кой е Кръстьо Пастухов и защо акцията в неговата защита предизвиква необузданите репресии на комунистическата власт?

Кръстьо Пастухов е роден в Севлиево през 1874 г. През 1895 г. завършва право в Софийския университет, а в периода 1897–1898 г. специализира правни науки в Германия. Като адвокат в София се включва активно в организирането на Българската работническа социалдемократическа партия (БРСДП), и то във фракцията на широките социалисти след разцеплението на партията през 1903 г. Избран е за народен представител в няколко народни събрания в периода 1911–1927 г. След Солунското примирие, санкционирало приключването на Първата световна война за България (1919 г.), Кръстьо Пастухов става министър на вътрешните работи в коалиционното правителство на Теодор Теодоров. Като убеден демократ след преврата от 19.05.1934 г. (силно ограничаващ политическите права на гражданите) публикува отворено писмо до цар Борис III, призоваващо за възстановяване на Търновската конституция. В резултат е интерниран на остров Света Анастасия. През август 1944 г. Кръстьо Пастухов е сред инициаторите на така наречения „Манифест на 13-те“, съдържащ

искане за промяна на прогерманския външнополитически курс на страната. Като далновиден държавник той предвижда доминиращата роля на комунистите в коалицията на Отечествения фронт, и отказва да се включи в организирането ѝ. След 9-ти септември 1944 г. не участва в правителството на Отечествения фронт. При разцеплението на БРСДП (широки социалисти) през 1945 г. влиза в ръководството на новообразуваната Работническа социалдемократическа партия (обединена). В края на 1945 г. Кръстьо Пастухов публикува статията „Нашата войска“ (вестник „Свободен народ“, бр. 228 от 14.10.1945 г.), в която изказва идеята, че „войската не бива да бъде оръдие на властта, инструмент на партия за осъществяване на каквито и да е било цели“, и че „партийната армия представлява ненадеждна и опасна за народа организация“. По-късно, след речта на Георги Димитров (17.02.1946 г.) на празника на военното училище, вестник „Свободен народ“ отпечатва статията на Кръстьо Пастухов „Защо ме изкушавате, лицемери?“ (бр. 41 от 22.02.1946 г.) която, макар и неподписана поради забрана за автора да публикува, е повод за арестуването му. В статията той се обявява против това „войската да бъде не страж на отечеството и сигурността на държавата, а оръдие на правителството и враг на народа“, против „насаждането на партийен дух в армията, завземането на ключови позиции от партийци в нея, назначаването на политически помощник-командири“. Веднага след отпечатването на статията брой 41 на в. „Свободен народ“ е конфискуван, излизането на вестника е спряно за 10 дни, а Кръстьо Пастухов е арестуван и откаран в болницата на Софийския централен затвор, в абсолютно нарушение на закона, без да му бъде повдигнато обвинение. Обвинителният акт е връчен едва на 21.03.1946 г., цял месец след задържането му, като искането е да бъде съден, признат за виновен и наказан по чл. чл. 6 и 7 от ЗЗНВ (вестник „Свободен народ“ от 07.06.1946 г.). Абсурдно звучи обвинението срещу последователния антифашист и доказан борец за демокрация, че „под маската на со-

циалдемократ е заемал винаги отрицателно отношение към прогресивните и демократични сили в нашия политически живот". Основавайки се на статиите „Нашата войска“ и „Защо ме изкушавате, лицемери?“ в обвинителния акт голословно се твърди, че Кръстьо Пастухов „създава дезорганизация и разстройство в редовете на войската, отслабва дисциплината и подкопава авторитета на военното началство!“ Делото е насрочено едва за 07.06.1946 г., след като по закон трябва да се състои в седемдневен срок след връчването на обвинителния акт. То предизвиква огромен обществен интерес и заслужава отделно научно изследване като типичен пример за съдебен процес в комунистическите времена, нарушаващ всички законови рамки и изисквания. Тук само накратко ще спомена, че делото се гледа от Софийския областен съд с председател Емануил Хитров и членове Д. Спасов и Емил Манчев. Обвинението се поддържа от прокурорите Владимир Минковски и Петър Петрински, а защитата – от Петко Търпанов, Крум Славов, Иван Руневски, Иван Коларов, д-р Тодор Михайлов, Ангел Держански, Димитър Блъсков, д-р Александър Гиргинов и Александър Илков. Като свидетели на защитата са призовани авторитетни политически фигури, някои от които участващи в упра-

влението на страната, като регента Цвятко Бобошевски, министъра на войната генерал-полковник Дамян Велчев, министъра на народното здраве д-р Рачо Ангелов, професор Петко Стайнов, Васил Юруков, народен представител, и др. (вестник „Свободен народ“, бр.115 от 07.06.1946 г. и бр.116 от 09.06.1946 г.). При разпита си Кръстьо Пастухов потвърждава, че е автор на двете инкриминирани статии, но не се признава за виновен, тъй като в тях не се съдържа никакво престъпление по чл. чл. 6 и 7 от ЗЗНВ. Той заявява, че като водач на РСДП(о) и дългогодишен общественик в края на живота си е счел за нужно да отстоява една обществена позиция, а не да злослови и да хвърля кал срещу нашата войска (Цветков, 1990 г.). Прокурорът Минковски обаче настоява за тежка присъда, а прокурорът Петрински за назидателна присъда. Кръстьо Пастухов излиза с декларация, в която казва: „Аз изповядвам, че армията е била и трябва да остане народна“, и още: „Изкореняването на фашистката опасност и реакционните сили не може да стане с методите на фашизма, т.е. с погазване на политическите свободи и установяване на друга диктатура.“ (Цветков, 1990). На 27.06.1946 г. съдът произнася присъдата – 5 години строг тъмничен затвор и лишаване

от права за срок от 5 години. Веднага след това по искане на главния прокурор Г. Патронов Кръстьо Пастухов е отведен в Софийския централен затвор (вестник „Свободен народ“, бр.130 от 28.06.1946 г.). Обжалването на присъдата пред Висшия касационен съд не е взето под внимание и присъдата е потвърдена (вестник „Свободен народ“, бр. 213 от 28.10.1946 г.). След Софийския централен затвор Кръстьо Пастухов е преместен в Сливенския затвор, където умира на 25.08.1949 г.

По свидетелства на други задържани в Сливенския затвор, края на големия държавник е особено жесток, а мъчителната му смърт е предизвикана по най-коварен начин. В неговата килия е настанен рецидивистът-убиец Андон Попантонов, излежаващ присъда в същия затвор. Ден-два след това Кръстьо Пастухов е удушен с тел в килията си, както споделя самият убиец пред други затворници (Смоленов, 2000; Марков, 2012). Смята се, че смъртта му е поискана от Георги Димитров и Антон Югов, министър на вътрешните работи. Така приключва една срамна страница от новата българска история.

Аглика Едрева

Разходка в парка Прухонице

Ако живеете в Прага и сте избрали да прекарате почивните дни сред природата, имате възможност да усетите нейната романтика само на 14 км извън града, в живописния парк Прухонице. Паркът неведнъж е служил за вдъхновение както на световноизвестни чуждестранни архитекти, така и на всички хора, които искат да живеят „красиво“ и в хармония с природата.

История на замъка и парка Прухонице

На мястото на днешния замък се е издигала средновековна крепост в готически стил, кацнала на скалното възвишение над потока Ботич. Нейното основно предназначение е било да охранява преминаващия наблизително търговски път. Намирала се е в съседство с господарското имение, от което днес е останала малката църквичка в романски стил, носеща името на света Богородица („Narození Panny Marie“) и която всъщност представлява най-стария паметник на територията на музейния комплекс. В църквата са запазени стенописи още от първата половина на 14 в. Според запазен надпис на северната част на църквата, крепостта е построена през 12 в. и осветена през 1187 г. от пражкия архиепископ Индржих Бржетислав, племенник на чешкия крал Владислав. Според писмени източници от края на 13 в., по онова време замъкът е бил във владение на Здислав и Бохуслав от Прухонице и на земевладелци от близкото селище Ржичани.

В началото на 15 в. Прухонице се превръща в укрепена твърдина, от която, за съжаление, днес нищо не е останало, освен охранителната кула. Чак един век по-късно се поставят основите на сегашния замък, построен в ренесансов стил. Негов собственик по това време бил чешкият аристократ Зигмунд. От началото на 17 в. за резиденция я използва бившият таен съветник на император Рудолф II Андреас Ханевалд Екендорфски. Тридесетгодишната война (1618–1648) се отразява пагубно върху замъка и околността. Заслуга за възстановяването му имат имперският съветник Антонио Банаго и синът му Августин, а по-късно с неговото стопанисване се заемат и йезуитите. През 18 век се появяват и великолепните градини с разнообразна флора, а част от парка започва да се използва и за овощна градина. През 1800 г. имение-то е закупено от чешкия аристократ граф Ян Непомуцки Ностиц-Ринек и го преустройва в класически стил. Историята на парка и замъка през следващите десетилетия е свързан

с аристократичния род Силва-Тарука, който има португалски корени. Отделни негови представители са били дълги години на служба у австрийската императрица Мария Терезия. Един от тях, Арношт Емануел Силва-Тарука (1860–1936), се смята за основател на парка. Той получава солидно за времето си образование (завършва право във Виена). От баща си Арношт Емануел наследява влечението към изкуството и чешката култура. Бракът му с аристократката Мария Антония Ностиц-Ринек и внучка на граф Ян Непомуцки Ностиц-Ринек не само му дава достъп до висшето аристократично общество, но и имение-то Прухонице. Веднага след сватбата Арношт Емануел избира за свой дом Прухонице и се заема със стопанисването му. Реорганизацията и преустройството на скромния Прухоницки замък в стил чешки неоренесанс са поверени на 26-годишния архитект и живописец Иржи Стибрал и продължават близо четири години (1889–1893). Трябва да се отбележи, че граф Арношт Емануел има големи

познания на тема флора и фауна, при тежава изключителен усет за естетика и не на последно място, става един от основателите на Дендрологическото дружество в Австро-Унгария, чийто председател е от 1908 г. Част от свободното си време той прекарва в лов в компанията на австро-унгарския престолонаследник Франц Фердинанд, принц Карл Шварценберг и чешкия наместник граф Тун.

Непосредствено след закупуване на имението, граф Арношт Емануел намира околността подходяща за изграждането на парк и през следващите няколко години се посвещава в реализирането на своя амбициозен план. За тази цел той се доверява на вкуса и опита на известния на времето градински архитект Франтишек Томайер. В своята работа около създаването и оформянето на парка чешкият архитект използва оригиналните залесени площи и се ръководи от популярния за 19 в. пейзажен стил, типичен за английските природни паркове.

След Първата световна война основна грижа на Арношт Емануел си остава поддръжката на парка. Поради финансови причини, през 1927 г. Арношт Емануел е принуден да продаде парка и замъка на чехословашкото министерство на земеделието. Въпреки това, той остава на работа в парка чак до смъртта си през 1936 г. През 20-те години на миналия век за пръв път се появява идеята за създаване на ботаническа градина в парка. Това става факт чак в началото на 60-те години (на 1 януари 1963 г.)

с решение на чехословашкия парламент – новооснованата ботаническа градина отначало съществува като самостоятелна институция в рамките на чехословашката академия на науките, а по-късно, от 1968 г., става част от Ботаническият институт. През 2010 г. паркът е включен в списъка на ЮНЕСКО за световното културно наследство и е обявен за паметник на културата. В замъка на парка често се провеждат концерти класическа музика и сватбени церемонии.

Парковият ареал

Влизайки през централния вход на парковия комплекс, се озоваваме пред красива градина, т. нар. Голям двор. От лявата ѝ страна се издига църквата, пред която са засадени рододендрони, смятани за един от най-значимите символи на парка. (В момента на територията на парка се отглеждат 160 вида рододендрона, общият им брой е към 8000). В дъното на градината се намира елипсовиден каменен фонтан, заобиколен от розови насаждения. Ако посетим парка през пролетния сезон, ще имаме възможност да се полюбуваме на разцъфналите магнолии. Прекосяваме градината и се озоваваме пред портите на замъка, които ни отвеждат до т. нар. Малък двор. Там се извисява богато украсената фасада на т. нар. Рицарска зала. Малкият двор завършва с огромна тераса, от която се открива великолепна панорамна гледка към големия рибник (т. нар. Podzámecký rybník). От лявата страна на рибника се издигат скални въз-

вишения (т. нар. алпинеум), където са „накацали“ бели рододендрони, най-старите в парка, на възраст 100 години. Тук се намира и най-старата хортензия в Чехия. Спускаме се надолу по стълбите, откъдето започва нашата разходка из парка. Разхождайки се по протежението на езерото, имаме възможност да се любуваме на плуващите в него диви патици. Така, неусетно стигаме до малко мостче. Заобикалящите го върби и дъбове придават на мястото неповторима романтика, а през есенния сезонobaгрените им в различни цветове листа правят гледката още по-живописна. След мостчето пътят се разклонява на лабиринт от паркови алеи. Те са оформени така, че пред посетителите да се откриват непрекъснато все нови съвсем неочаквани пейзажи. Друга характерна особеност на парка е уметелото съчетание на незалесени със залесени площи. Важна част от парковия комплекс заема потокът Ботич, по чието протежение и това на притоците му се издигат бентове, преливници и блата. Тези нововъдения в парка, заедно с изграждането на трите рибника, не само до голяма степен променят облика на пейзажа, но и подобряват местните климатични условия. В резултат на това се повишава нивото на влажност, което благоприятства отглеждането на рододендрони и иглолистни дървета.

д-р Красимира Мархалева

(Използвани са материали от Националната библиотека в Прага)

Сградата на музея

Музеят за история на изкуството във Виена

Столицата на Австрия предлага на своите гости редица туристически забележителности – императорските дворци Хофбург, Шьонбрун и Белведере, катедралата Свети Стефан, Пра-тера и, разбира се, множество художествени галерии. Едно от най-посещаваните места от ценителите на изкуството е т. нар. Музеен квартал (Museumsquartier), разположен в сърцето на Виена, в непосредствена близост до Парламента и двореца Хофбург. Именно там е събрана една от най-богатите колекции на скулптура и живопис не само в Австрия, но и в Европа. В продължение на няколко столетия тя е притежание на Хабсбургската династия, а от края на XIX в. е изложена във великолепната сграда на Музея на историята на изкуството (*Kunsthistorisches museum*).

Всеизвестно е, че управляващата династия на Австрийската империя, Хабсбургите, са били страстни колекционери на произведения на изкуството. Към средата на 19 в. тяхната богата колекция е била разпръсната из различни дворци във Виена. Така се появява необходимостта тя да бъде „приютена“ в една сграда и да стане достъпна за широката публика. Идеята за построяване на музей става особено актуална през 60-те години на 19 в. като част от плана на тогавашния австрийски император Франц Йосиф I (1848–1916) в центъра на града да се построят представителни сгради. Сградата на Музея на история

на изкуството е строена в продължение на 20 години (между 1871 и 1891 г.) едновременно с Природонаучния музей по проект на германския професор по архитектура Готфрид Земпер (1803–1879) и австрийския му колега Карл фон Хазенауер (1833–1894), който има големи заслуги за архитектурния облик на Виена, за което е удостоен с благородническа титла. Двата музея са открити официално от император Франц Йосиф I през 1891 г. Те са с идентична архитектура, имат правоъгълна форма и се намират на площад „Мария Тереза“, разположени точно един срещу друг. Между тях се издига величественият паметник на

австрийската императрица Мария Терезия (1740–1780). Интериорът на Музея се смята за един от най-пищно украсените във Виена. Днес той представлява изключително богата съкровищница от предмети на изкуството. Внушителна част от тях (около 17 000) оформят т. нар. **Египетска и Близкоизточна (Ориенталска) колекция**. Предметите са донесени от Египет, от земите на несъществуващата вече държава Нубия, от Месопотамия, от Източното Средиземноморие и от Арабския полуостров. Те включват предимно саркофази, мумии на животни, статуи на божества, предмети от всекидневието и др.

Колекцията води началото си още от 16 в., когато емисари на австрийския императорски двор в Цариград започват да купуват редки и ценни предмети. През 18 в. Хабсбургите се сдобиват и с антики от Египет. През 19 в. Египетската колекция се попълва главно от австрийския лекар Ернст Бургхард, от австрийския генерален консул в Александрия през първата половина на 19 в. Антон Ритер фон Лорин, от сина на император Франц Йосиф I, престолонаследника Рудолф, по време на неговите пътувания из Египет; в резултат на археологическите разкопки в Египет и земите на древна Нубия от началото на 20 в., финансирани от Австрийската академия на науките. Своето съществуване Ориенталската колекция дължи най-вече на археологическите експедиции на австрийския ориенталист и археолог Едуард Глазиер в Йемен в края на 19 в.

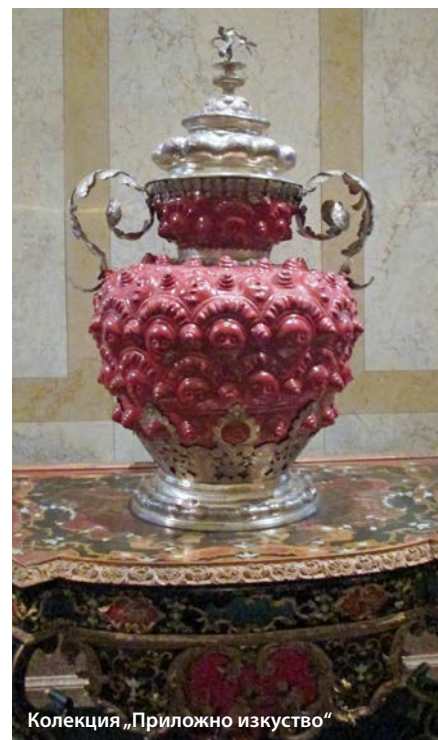
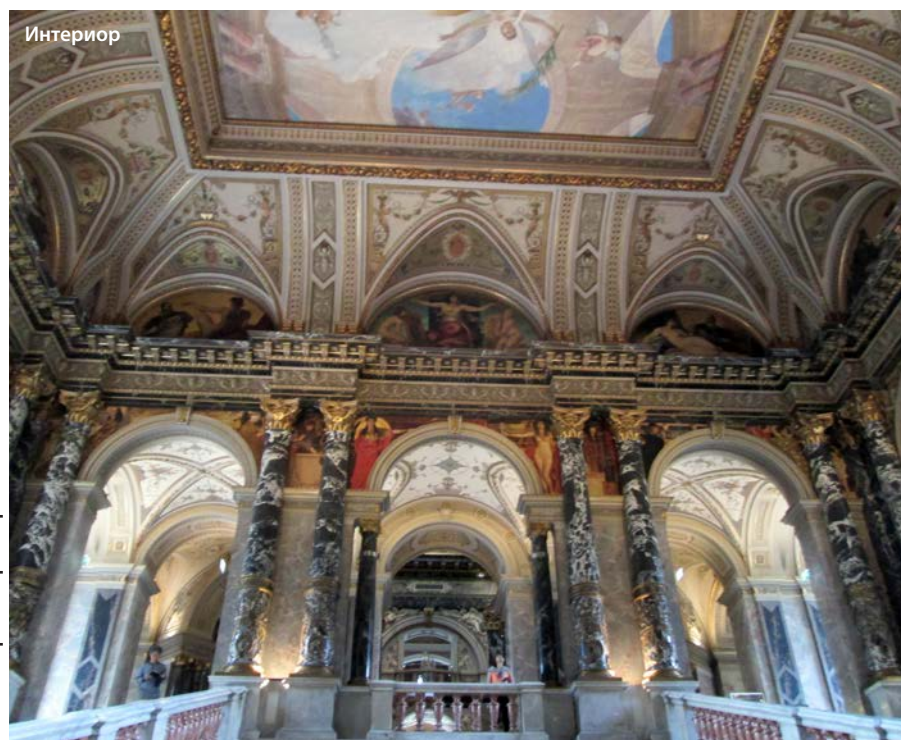
Колекцията от древногръцко и древноримско изкуство води началото си от края на 18 в., когато абатът Франц Нойман е назначен за директор на Нумизматичния кабинет и на императорската колекция на антични предмети. До откриването на Музея предметите от колекцията са съхранявани в дворците Белведере, Шьонбрун и Хофбург. Интересът към древногръцкото и древноримското изкуство се появява през 18 в.,

благодарение на археологическите разкопки в Южна Италия и в пределите на самата Хабсбургска империя. Такъв е случаят със старобългарското златно съкровище от Надсентмиклош (в северен Банат, тогава в пределите на Хабсбургската империя). То е открито съвсем случайно през 1799 г. от едни сръбски селянин. Той го продал набързо на двама пътуващи търговци, които го отнасят в Будапеща, а впоследствие съкровището попада във Виена.

Картинната галерия представлява изключително богата колекция от творби на художници, която води началото си от 17 в. В това няма нищо чудно – Хабсбургската империя е владяла огромни територии (голяма част от Централна Европа, Испания, Нидерландите, част от Северна Италия) през 16 и 17 в., именно когато се създават най-великолепните шедьоври на изобразителното изкуство. Освен това, отделни членове на императорската фамилия са били запалени колекционери – ерцхерцог Фердинанд II (1529–1595), император Рудолф II (1552–1612), ерцхерцог Леополд Вилхелм (1614–1662), който става притежател на творби на холандски и фламандски художници. През 18 в. император Карл VI започва да събира във Виена колекцията картини, разпръснати до този момент из различните провинциални

резиденции на Хабсбургите. През 1776 г. дъщеря му, императрица Мария Терезия, решава колекцията да бъде изложена за широката публика в двореца Белведере. В картинната галерия, разположена на втория етаж, посетителят може да се наслаждава на творенията на венециански (Тициан, Веронезе, Тинторето), фламандски (П. Рубенс, А. Ван Дайк), нидерландски (Ян ван Айк), германски (Албрехт Дюрер, Лукас Кранах) художници. В Музея е изложена и богатата колекция от картини на Питър Брьогел („Вавилонската кула“, „Сватбено пиршество“ и др.), шедьоврите на Никола Пусен, Диего Веласкес, Микеланджело, Рафаело, Джорджоне, Рембранд и др. Значително място в музея заема т. нар. **Колекция „Приложно изкуство“** (Kunstkammer). В 20 зали са изложени бижута, украшения, малки статуи, скулптури и др., голяма част от които са събирани от император Рудолф, ерцхерцог Леополд Вилхелм и редица частни колекционери. По време на Наполеоновите войни те са скрити в двореца Белведере. След Първата световна война колекцията, заедно с целия музей, стават притежание на Австрийската република.

д-р Красимира Мархалева
по материали от официалния
сайт на Музея

Колекция „Приложно изкуство“

Киото – културната столица на Япония

Атмосферата на древна Япония струи навсякъде в Киото. Градът е един от най-красивите и изпълнени с история и култура градове в Страната на изгряващото слънце. В него се намират 1600 будистки храма, 400 шинтоистки параклиса, много красиви дворци и градини. 17 от тях са в списъка на световното културно наследство на Юнеско: храмът Кийомидзудера, известен с широката си открита тераса; Златният храм Кинкаку-дзи и Сребърният храм Гинкаку-дзи, които са били вили на шогуните от рода Ашикага през 15 в.; дзен будисткият храм Рьоанджи с най-известната каменна дзен градина в Япония; дворецът Ниджо-дзо – резиденция за шогуните Токугава и др.

Киото пази и до днес автентичната си архитектура, тъй като по време на Втората световна война не е подложен на унищожителни бомбардировки, макар че първоначално е бил на първо място в списъка на градовете, които трябвало да бъдат унищожени от атомна бомба.

Ерата на мира и спокойствието – Хейан

Древната столица на Япония, Киото, е седалище на императорския двор

от 794 до 1868 г. За да избегне вмешателството на последователите на будизма в политиката, император Камму (781–806) премества столицата от Нара първоначално в Нагаока, а през 794 г. – на територията на днешно Киото и обявява началото на Ерата на мира и спокойствие – Хейан. Новата столица нарича Хейанкио. По-късно градът носи името Мийако и Сайкийо, а от 1868 г. е известен като Киото (столичен град). Императорският град бил проектиран по китайски образец във формата на правоъгълници с дължина 5 км и ширина от 4,5 км. Абсолютна симетрия трябвало да бъде съблюдавана и при изграждането на различните квартали. Всички улици и канали образували прав ъгъл. В северната част на града бил разположен императорският дворец, в североизточната живеели велможите, а в южната – занаятчиите и простолудиято. От трите страни градът бил заобиколен от река Камо, а от четвъртата – от гората – и имал перфектно разположение според Фън Шуй.

Строгий план обаче се обогатявал в продължение на столетия с елементи на старата японска архитек-

тура и придавал на Киото неповторима атмосфера, която е съхранена и до днес.

Периодът Хейан е известен и като златен век за японската литература. От този период са запазени романът „Сказание за Генджи“ (XI в.) на японската благородничка Мурасаки Шикибу и „Записки под възглавката“ (също от началото на XI в.) на придворната дама Сей Шонагон.

Към киотските забележителности

Пътят от Токио до Киото е около три часа с шинкансен (vlak-стрела). Затова първото ми впечатление от Киото не са древните храмове, а монументалната железопътна гара, построена през 1997 г., която е в пълен контраст с всичко, което ми предстои да видя по-късно. Остъклената ултрамодерна гара не е съвсем по моя вкус, но нямам време за размисъл. Бързо се втурвам към автобуса, който ще ни отведе до историческата част на града. Нашата относително голяма група се разделя на подгрупички – всяка от които избира свой маршрут. Започват множество обиколки и търчене по

старите киотски улички с фотоапарат в ръка. Снимам храмове, градини, светилища и много, много хора от всякакви националности. Най-голямо впечатление обаче ми правят момичетата в пъстроцветни кимона, които тук срещам постоянно и които чинно ми позират. Кимоната, произведени в Киото, са много ценени и неслучайно градът е известен като главен център за производство на кимона.

Златният павилион – Кинкаку-джи

Опитваме се да разгледаме забележителностите на Киото за един ден, което е практически невъзможно. Първо тръгваме към Златния храм или Златния павилион, известен като Кинкаку-джи. (на японски език „кин“ означава злато). Тук навалищата е най-голяма и трябва да чакаме дълга опашка, докато пред нас Кинкаку-джи блесне в цялата си сияйна красота. Неговото огледално отражение в езерото е приказно красиво. Абсолютното сливане на природата със съвършената японска архитектура ме кара да затая дъх и да се любувам на божествената красота на това ненадминато човешко творение. Към действителността ме връщат тълпите от туристи, които прииждат да се снимат пред храма. Кинкаку-джи е построен през 1397 г. като вила на шогуната Ашикага Йошимитсу, а след неговата смърт е превърнат в храм – дзен будистки храм, наречен Рокуон-джи. Конструкцията е триетажна, с четириъгълен покрив. Стените са покрити със златен пласт, защото Кинкаку-джи пази реликвите на Буда. Първият етаж е образец на дворцовата японска архитектура. Известен е като „Залата на пречиштането“. Вторият е служил за резиденция на самураите. Наричан е „Пещерата на милосърдието“. Третият – „Върхът на пустотата“ – е в китайски стил. Покривът е украсен със златен феникс. Днешният Златен павилион е точно копие на изгорелия храм. В една мрачна юлска нощ на 1950 г. Кинкаку-джи, който преживява много войни и природни катаклизми, вкл. и Втората световна война, става жертва на млад будист-психопат, който не можел да приеме, че в све-

та на смъртните може да съществува такова съвършено творение и запалва храма. Още през 1955 г. храмът е възстановен. Днес на неговата съвършена красота могат да се радват хора от целия свят.

Прекрасната японска градина, която заобикаля Кинкаку-джи, има уникален ландшафт. Следейки маршрута по картата, се изкачваме на близкия хълм. По стръмните пътеки срещаме много туристи и големи групи от ученици, с каски на главите. Минаваме през малък параклис, пред който хвърляме йени за щастие. Стигаме до магазинчета за сувенири, където

всеки на достъпни цени може да си купи по нещо за спомен от Киото.

Сребърният павилион – Гинкакуджи

Ето че стигаме и до т.нар. Сребърен павилион, който също е дзен будистки храм. Той е построен през 1482 г. от внука на Ашикага Йошимитсу – шогуната Йошимаса. Гин на японски означава сребро, но на Гинкакуджи само името му е сребърно. Изграден е от дърво и никога не е бил покрит със сребро, защото избухнала война и мощта на шогуната била сломена. Сребърният павилион първоначално

Сребърният павилион

Златният павилион

също е бил използван за вила. По-късно е превърнат в храм, известен като Йишо-джи. Той е двуетажен, с пирамидален покрив. Тук, в градинския комплекс, се намира и стаята за чаена церемония Тогудо, която се смята за прототип на японските чайни. Градините и пътеките около двата павилиона са подходящото място за медитативни разходки и релаксация, ако ги няма туристите. Но те са навсякъде. Любуваме се известно време на красивата гледка на града и тръгваме по улици, пълни с магазинчета за хранителни стоки и сувенири, с ресторанти и чайни. Тук на всяка крачка има специалитети от зелен чай – сладолед от зелен чай, сладкиши от зелен чай, бонбони от зелен чай. Колкото и да бързаме, не успяваме да влезем в императорския дворец, защото го затварят в 16 часа.

Успокоявам се с няколко снимки отвън и не ми остава нищо друго, освен да се наслаждавам на дърветата гинко билоба наоколо. Казват, че били 10 000. Есента ги е украсила в неописуемото яркочълто на японската палитра. Но нямам много време за релаксация. Потегляме към източната част на Киото.

Кийомидзу-дера – храмът на чистата вода

Сменяме няколко автобуса, следвайки изрядно изготвения японски маршрут, и най-после пред нас изплува с оранжевата си прелест будисткият храм Кийомидзу-дера.

В продължение на много години японците се изкачват до храма, за да се поклонят на богинята на мило-сърдието Канон и да пият вода от свещения извор. Храмът бил основан още през 778 г. до извор с лечебна вода. Днешните постройки обаче са от 1633 г.

Порталната врата Ниомон е охранявана от две дървени четириметрови фигури, известни като Диамантените воители. Те са символично преддверие към религиозния комплекс. От централната порта Нио започва път, който води до Централния храм. Хондо е основната сграда на храма и представлява съкровище на резбарското изкуство. Изработен е изцяло от дърво и в цялата му конструкция няма нито един гвоздей. Известен е с голямата си дървена тераса, паддържана от 13-метрови дървени колони, от която има прекрасен изглед към града. Вътре е разположен религиозен олтар, където е и фигурата на Бога с 11 лица, известна в женското си подобие под името Канон. Изразът „да скочиш от сцената на Кийомидзу“ означава да приемеш предизвикателството. Скачащите вярвали, че ако останат живи след скока от 13-метровата височина, желанието им ще се сбъдне. Сега скоковете вече са забранени.

По пътя на западната порта се намират триетажната пагода Санджуното, камбанарията, библиотеката със сутри, Храмът на основателите и Асакурският храм. На изток от Централния храм се намират храмовете

Шакямуни и Амиди и Вътрешният павилион. Трите ручея, дали името на храма, са на юг. До тях е Долината на брокатовите облаци. Зад нея е храмът Тайсан-джи и малка тристепенна пагода, а на север е Павилионът на постиженията. Особена атракция на комплекса представляват двата Камъка на влюбените, разположени на 6 м един от друг. Японците казват, че този, който достигне от единия до другия камък със затворени очи, ще намери истинската любов.

В магазините около храмовия комплекс се продават сувенири, амулети за влюбени, талисмани за здраве, за успешно вземане на изпитите и т.н. Кийомидзу-дера е един от символите на Киото и неслучайно е популярна тема в японската класическа литература и в японския театър в продължение на столетия. Той е и един от 21-те финалисти за Новите седем чудеса на света.

Това е последната забележителност на Киото, която успяваме да видим. Вече се смрачава и тръгваме към автобусната спирка. Оставяме квартала на гейшите Гион и останалите храмове за следващото ни посещение. За да разгледаме по-добре Киото, са ни необходими поне няколко дни. Автобусът ни стоварва пред ултрамодерната гара и ни връща към действителността. Влакът ни потегля след няколко минути. А да се пътува с влак в Япония е незабравимо удоволствие.

Мария Захариева

Разходка с рикша в Киото

Пред Кийомидзу-дера

Хирошима – градът-феникс

За първи път видях Хирошима през 1996 г. И макар че са минали почти две десетилетия, първият ми спомен за този град-феникс е жив. Слънчев есенен ден. В парка на Мемориалния комплекс на мира голяма група японски ученици ни раздават разноцветни оригами. Сред тях са и няколко жерава, превърнали се в символ на мира.

Садако Сасаки и хилядите хартиени жерави

Те напомнат за историята на Садако Сасаки. През 1945 г. момиченцето било двегодишно и се намирало на около 2 км от мястото на ядрения взрив. Видимо не било засегнато от атомната бомба, но след девет години започнали да се проявяват признаците на лъчевата болест, както при много други деца. В болницата при Садако дошла приятелката ѝ и ѝ донесла хартия, от която направила жерав. Чизуко разказала на Садако средновековната японска легенда за носещата щастие и дълголетие птица, която живее 1000 години. Според поверието, ако болен човек направи 1000 жерава, ще оздравее. Садако повярвала на легендата, защото желанието ѝ да живее било много силно и започнала да прави оригами, доколкото ѝ стигали силите. Успяла да направи 644 жерава. Умряла от левкемия само на 12 г., но станала символ на протеста срещу ядрената война, а оттогава хартиените жерави се превърнали в символи на мира. Днес хората по света едва ли щяха да са чували за Садако, ако не бяха нейните съученици. След смъртта ѝ те публикували писмата ѝ, писани в болницата, и предложили да се направи паметник на Садако и на всички деца, загинали вследствие на атомната бомбардировка. Хората от цяла Япония започнали да събират средства за изграждането му. Той е създаден от Казуо Кикучи и Кийоши Икебе през 1958 г. и е известен като Детски паметник на мира. Днес Садако „живее“ завинаги в Парка на мира в Хирошима, вдигнала към всички нас своя жерав. На постаментата е написано: „Това е нашият вик и нашата молитва за мир по целия свят“. И до днес хиляди хора носят жерави и цели хартиени конструкции от оригами на това място.

По повод 50-годишнината от хвърлянето на „Малчугана“ в Санта Фе, Ню Мексико, е издигната статуя-близък. Статуя на Садако е издигната и в Парка

Атомният купол

на мира в Сياتъл. Историята на Садако е описана в 20 книги. Паметник на хартиените жерави е открит през 2000 г. от Асоциацията на японските студенти. На него са изрязани думите: „Prayers of the paper cranes here“.

Паркът на мира в Хирошима

На 6 август 1945 г. часовниците в Хирошима спират в 8 часа и 15 мин. Тогава американският бомбардировач „Енола Гей“ хвърля ядрената бомба, наречена „Малчугана“ – 50 килограмово ядро от уран-235 с взривен еквивалент от около 13 килотона тротил в центъра на града.

Спират хиляди човешки животи, градът изчезва от лицето на земята. Остават само Куполът Генбаку – зловещ спомен за войната и нейните жертви – и централната сграда на японската банка. Оцеляват и ... няколко дървета гинко билоба. Те растат и до днес. Японците ги наричат „носители на надеждата“.

Бомбата избухва 570 м над Залата за насърчаване на индустрията в префектура Хирошима (търговската камара), построена през 1915 г. от чешкия архитект Ян Летцел. Огненото кълбо е с диаметър 280 м. Част от камарата оцелява, макар че се намира само на 160 м от епицентъра и се превръща в най-известния „свидетел“ на атомната експлозия. През 1996 г. обектът

е включен в списъка на ЮНЕСКО под името „Атомният купол“. Само през 1945–46 г. в Хирошима вследствие на взрива и последиците от него умират 145 000 души. От 255-хилядното население на града 92 133 загиват на място. Хиляди други умират вследствие на лъчевата болест. Радиацията заразява водите и почвите. Спелите завинаги часовници и спелите тогава човешки животи може да „видите“ в Музея на мира в Хирошима. Входът е символичен – 50 йени (което се равнява на около 10 чешки крони или на 70 стотинки). Каменни стъпала от банката Сумитомо, върху които – вследствие на ядреното лъчение – е останала отпечатана сянката на седящ човек, чакащ началото на работния ден; черният дъжд, залял Хирошима след падането на бомбата; овъглените мумии, отпечатаните шарки от кимоната върху телата на хората. Второто ми посещение в Хирошима е след 20 години. Вечер е. Куполът Генбаку е осветен и изглежда още по-зловещо. Вляво е река Ота. Минавам по моста и влизам в Мемориалния парк. Пред мен е Камбаната на мира и Паметната могила с пепелта на загиналите. Садако е вдигнала към небето своя хартиен жерав. Времето сякаш е спряло.

Мария Захариева

Асен Блатечки:

Аз съм един щастлив човек!

Когато стане дума за него, в представите ни неизменно изплува образът на мачото, силния, мъжкар, свалача. Почитателките му от всички социални мрежи, които висят с часове в чатовете и му пишат къде закачливи, къде любовни послания, често пъти застрашават да задържат електронния трафик! По-голямата част от публиката му го е издигнала в култ и следи нетърпеливо програмата му, за да може час по-скоро да го пресрещне – я на сцената, я в поредния български или чуждестранен филм. Ако към мъжкарската му зодия, Овен (роден е на 22 март), прибавим многократните победи в националните шампионати по карате, екипният му дух (спомнете си желязното му участие във „Форт Бояр“!), таланта му да рисува, завидния немалък списък от почти 30 роли (30+3) в киното и още толкова (30+3) в театъра, онова, което се получава, наистина е взривоопасно, повярвайте ми!

Търпеливо изчакам почивката на репетицията му в Модерен театър (репетира пиесата на Мартин Макдона „Самотният Запад“, реж. Людмил Тодоров) и се опитвам да го издебна БЕЗ цигара, за да му направя снимка. Не се получава. Нищо, и без това цигарата е задължителен компонент в неговия портрет: трудно ще го видите без цигара...

Решила съм да разгада енигмата Асен Блатечки и се надявам той да ми помага. Питам го как си обяснява този траен и голям интерес към него – не може да се дължи само на външния вид, не може да е толкова елементарно...

Асен Блатечки

– Да, едва ли е само заради външния вид. От една страна и това, да, но от друга, предполагам, се дължи на факта, че аз в реалния живот не се представям за някакъв, какъвто не съм, държа се естествено – така съм израснал, така са ме възпитавали, такъв е бил примерът, който съм имал... Всички мъже и в двата ми рода – и по майчина, и по бащина линия, всички са мачовци. Нали знаеш, момчето, докато расте, гледа за пример баща си, на бащата примерът е дядото и така... те са навързани нещата... Освен това, тази метросексуалност през послед-

ните години малко обърка хората, разми границите и ми се струва, че на жените им се иска да виждат по-често истински мъже, пък и на мъжете им се иска да се идентифицират с по-мъжки образи, а не с някакви безполови същества. Мисля, че ме харесват и по друга причина – поради професионализма, с който си върша работата. Това винаги прави впечатление.

А какво е професионализмът за теб?

– Професионализмът би трябвало да

бъде цел на всеки, независимо с какво се занимава – това е желанието да постигнеш съвършенство в това, което правиш. Да станеш майстор в занаята си. Или поне да се опитваш да го постигнеш. Професионализмът, на първо място, е отношението към работата – човек трябва да е чисто-плътен към работата си – да може да се разчита на теб, да си любопитен, да си старателен и да се трудиш.

Всъщност, какво се крие под тази външност на мачо? Подозирам, че Асен е притеснителен, дори свенлив човек, макар да се чувствам особено, когато следя погледа му на екрана и леко настръхвам...

– Не, никога не съм бил притеснителен. Това сигурно се дължи на дългогодишните ми занимания със спорт – от малък спортувам, винаги по състезания са ме гледали много хора, та може би това ми е помогнало да преодолеем това усещане.

Какво още би ти се искало да знаят хората за теб (извън това, което си показал чрез ролите си)?

– Нищо не искам да знаят! Аз винаги отговарям на всякакви въпроси, но

не обичам нездравия интерес. Винаги отговарям, въпреки че не разбирам защо хората се интересуват от личния живот на другите...

Да, но ти не си просто един редови „друг“ – както казахме, ти за много хора си кумир, любимец, модел/ пример за подражание...

– Да де, затова и отговарям... Не се правя на „ощипана мома“ и не си крия живота... Макар че не ми се иска да разказвам и да се хваля за нищо. Неотдавна ме разпитваха нещо за дъщеря ми. Искаха да пишат нещо за нея, да я снимат. Аз казах, че ще питам нея. Ако тя иска... Защото аз нямам никакво желание да ходя и да я показвам. Питам я, тя каза, че не иска и това беше – не направихме такова интервю.

Връщам се отново към професионалната тема, за да поразсея Асен и да мога после и аз да го питам за дъщеря му.

Имаш ли усещането, че си вкаран в някаква рамка – по отношение на ролите?

– Да, определено имам такова усещане и затова през последните години аз сам си избирам ролите.

Какво ти се играе?

– Всичко ми се играе! Ама наистина всичко! Играят ми се роли на чувствителни, раними, поетични, романтични хора, на луди, гейове, жени... Трябва поне да се опитва! Мисля, че всеки актьор би трябвало да иска да изиграе всичко, а не само еднакви роли и да се вкара в някаква рамка. Аз и по тази причина се магнах от театъра преди няколко години – като тръгнах да играя в началото, ми даваха да играя само едно и също. Независимо в каква пиеса ме разпределят – все едно и също! И на мен ми писна. И се магнах. След което започнах сам да си избирам ролите.

А кино или театър повече ти се прави?

– Кино ми се прави повече. Много пъти съм го казвал, че ако можех да избирам, ако имаше достатъчно кино-роли, нямаше да стъпя в театъра! Но пък сега в театъра ми се случват някакви неща, които сякаш изравняват везните. Ето, играя „Секс,

наркотици и рокендрол“ и жестоко му се кефя. А и тук – Модерен театър – е някакво такова място, където сме се събрали все ентузиастични, като някакви възрожденци сме! Тук се прави нещо, което досега не е правено. И се прави както трябва. Хората тук са все съмишленици и е страшно приятно да се работи в такава обстановка. Имам чувството, че тук ще се случват „разни неща“. Да чукна на дърво!

Като споменахме страстта ти за кино, какво мислиш за „малките роли“?

Мисля, че за тях се иска голям майсторлък и че ти си „голям майстор“. (Спомням си двете великолепни, макар и епизодични, роли на Асен в „Маймуни през зимата“ на Милена Андонова и „Шивачки“ на Людмил Тодоров! – сравнително „малки“ роли, но с голям капацитет и с много заряд.)

– Честно казано, мисля, че малките роли са по-лесни за правене, защото е по-лесно в два, три или пет епизода да извадиш есенцията на героя. Докато главната роля, виж, за нея наистина се иска голям майсторлък.

Да можеш да градиш ролята постепенно, през целия филм, хората да виждат през какво минава героят ти... Така мисля аз. Но иначе, в българското кино, много трудно бих отказал каквато и да е роля. Освен ако сценарият е много лош, разбира се. На българско кино не бива да се отказва, според мен, грехота е! Българското кино трябва да се отглежда, да му се помага по всякакъв възможен начин, за да... го има.

Как тръгваш към една роля (с каква мотивация – играе ти се ролята, играе ти се с тези хора или ти се работи с този режисьор)?

– Основната причина да се захвана с една пиеса е екипът, с който ще работя. Когато ми предложат роля, винаги първо питам с кого – кой ще е режисьорът, кои са актьорите и къде ще бъде – това е първото, от което се интересувам. И след това вече всичко останало. В тази

Асен Блатечки

професия ние с това сме „пипнати“ – изкарваме хляба си с това, което най-много обичаме – и сме дарени с това да се забавляваме. И това не бива да се изпуска. Защото като питат какво работи един актьор, отговорът е – играе. Това е същността на нашата професия – да играем! А не да страдаме, да се мъчим и да преживяваме някакви катарзиси на репетиции, за да можело после да ни бъде хубаво на сцената. Глупости! Аз лично съм в тази професия, за да се забавлявам. И да забавлявам другите.

Имаш ли си любима роля?

– В театъра в момента имам, да – героят от „Секс, наркотици и рокендрол“. В киното – нямам любима роля. Май там още не съм изиграл любимата си роля.

Гордееш ли се с ролите, които си изиграл?

– Не с всички, – ми отговаря през смях. Определено не с всички.

А извън ролите, кои са твоите поводи за гордост?

– Дъщеря ми! Но това може би го казват всички родители. Преди време – спортът. Бях най-добрият тогава. Печелех само златни медали. Май винаги съм имал поводи за гордост и добро самочувствие.

След 18 год. „Секс, наркотици и рокендрол“ с Ивайло Христов (всеобщ любимец!), публиката най-сетне „смени партньора си“ с теб – ти

Асен Блатечки

„поемаш щафетата от Учителя“... Не е ли малко рисковано това, не е ли малко страшничко? Имаше ли някакво стягане?

– О, имаше, как! Когато ми предложиха да направим „Секс, наркотици и рокендрол“, аз казах, че единственият шанс да се съглася е, ако Ивайло се съгласи да го постави, в никакъв друг случай. Предложиха на Ивайло и той пък много се зарадва – явно много е искал вече да се „отърве“ от тази роля! Та аз имах притеснения, че без да искам, ще го имитирам, защото все пак той ми е бил 4 години учител, все пак аз съм гледал неговото представление повече от 30 пъти и го знаех наизуст. Но приятелите ми, които са гледали и неговото, и моето представление, казват, че е различно, че не е същото, слава Богу! Че не го имитирам, макар и подсъзнателно. Аз и по тази причина се съгласих да направя „Секс, наркотици и рокендрол“ с Ивайло, въпреки че не харесвам моноспектакъла като жанр. Винаги ми се е струвало тъпо да си сам на сцената, защото театърът е нещо, което се случва между партньори. В тази пиеса, както знаеш, има десет различни персонажа, изпълнявани от един актьор и точно по тази причина

аз се съгласих да го направим – видя ми се интересно, предизвикателно...

Сега в Модерен театър започна репетиции на нова пиеса... Май не искаш да имаш свободно време, ако се съди по ангажиментите и пътуванията ти?

– А бе, иска ми се, обаче все така се случва – винаги се случва през лятото да ми направят предложения, на които не мога да откажа... Или ще доведат някой режисьор от чужбина, с когото много искам да се срещна, или някой много добър мой приятел ще ме покани да играя – и или пиесата ще е много хубава, или филмът ще е много интересен и... така се случва, че нямам почивки.

Ако все пак останеше по-свободен, какво би правил, ако изведнъж „увиснеш“ без ангажименти?

– Може би... бих започнал да уча.

Нещо съвсем различно?

– Не. Сигурно кинорежисура. Но това няма как да се случи, няма кога. Според мен, това е нормалният път на актьора – в един момент да мине от другата страна на камерата. Просто се получават някакви натрупвания

и вече не ти е достатъчно да си само на сцената и да изразяваш някой друг; идва един момент, в който искаш да изразиш и себе си.

Хайде да минем на „по-близък план“! Разкажи ми за жената до теб – и тя ли е актриса?

– Да, жена ми е завършила Актьорско майсторство в НАТФИЗ, играла е 4–5 години в театъра, след това (понеже е умна) се махна от театъра, защото си даде сметка, че там, където беше, няма да има развитие, и завърши Кинорежисура. Сега ѝ остава да се дипломира.

Как се казва?

– Катерина.

Как си разпределяте ролите вкъщи?

– Аз съм доброто ченге, тя е лошото.

Това по отношение на детето ли?

– Не, шегувам се. Ами как... Тя готви, тя... прави всичко, да ми е жива и здрава! Аз почти нямам време да се прибирам вкъщи – работа, пътуване... Даже миналата седмица дъщеря ми каза, че иска аз да се отпиша вече от тази работа. Да се хвана с някаква друга, ако може, за да съм си повече вкъщи.

А дъщеря ти? Колко е голяма?

– Дъщеря ми е голяма, завърши първи клас.

Как се казва?

– Катерина!

Голяма е маймуна – страшен палячо. Рисува страхотно! И много. И аз съм рисувал и рисувам, но правя разлика между моите рисунки и нейните. На нейната възраст аз предимно копирах разни неща и рисувах това, което виждах, а тя има богато въображение, рисува по фантазия, има някакво много шантаво виждане за нещата и рисува жестоки неща. Знам, че не бива да се изпуска тази нейна тръпка и талантът ѝ трябва да се отглежда, затова правя каквото мога и да помагам с каквото мога – вкъщи е пълно с материали за рисуване и моделиране, с всякакви неща, които ѝ трябват...

Какво правите заедно, семейно?

Как забавляваш своите момичета, разсмиваш ли ги?

– Понякога, когато не съм много изморен. Когато се свъртя вкъщи, излизаме заедно, но не е толкова често, колкото би ми се искало. Иначе ходим навсякъде заедно. Където ни скимне. Нямаме никакви твърди маршрути или фиксирана развлекателна програма – просто навсякъде – „Патиланци“, градинки, сладкарници, кино, театър...

А когато се намери гледачка за малката Катерина, къде ходите с жена ти?

– Ами къде? – не по дискотеки, нито на балет. На концерт – на „Металика“ ходихме... На гости понякога. Имаме тук, в махалата, едно барче, на което се събираме приятели – там сядаме често. Даже без уговорка, почти всяка вечер, се виждаме с приятелите там. То това на голямата Катерина ѝ е един от малкото шансове да се види с мен и с приятелите ни заедно.

Имате ли мечти и амбиции по отношение на дъщеря ви? Каква искате да стане?

– Не, абсурд! Никакви амбиции – каквато иска – такава ще стане! Ние само помагаме! Например, тя иска да прави нещо, аз казвам „Да“ и правя всичко, което мога, за да ѝ осигуря това занимание. Поиска да ходи на балет – тръгна на балет, вече 4 години ходи на балет; поиска да ходи на карате, записах я на Таекуон-до; поиска да играе тенис – тръгна на тенис! Тя няма откъде да знае какво е най-добро или какво ѝ се прави най-много, аз също не знам, но знам, че трябва да опита. Всичко. И да си намери мястото.

Имаш ли си любим човек извън семейството? Приятели, на които винаги можеш да разчиташ?

– Да. В това отношение аз съм щастлив човек, защото имам повече от един истински приятел: имам няколко, на които знам, че когато и да се обадя, за каквото и да се обадя, ще дойдат веднага и ще ми помогнат. Както и аз на тях, разбира се. В това отношение наистина съм щастлив.

Какво е щастието за теб?

– Ами точно това е щастието – да имаш хубаво семейство и истински приятели, това е щастието.

И да работиш това, което харесваш. В този смисъл аз наистина съм един щастлив човек!

Има ли нещо, за което съжаляваш че не си казал, че не си направил?

– Има такива неща, обаче няма да ти ги кажа.

Имаш ли рецепта за добро настроение?

– Не, но и нямам нужда от такава рецепта – аз не съм някой депресар, обикновено съм в добро настроение. Един-единствен път съм изпадал в депресия, и тя беше много готина – ходех по кръчми, бях си наел една квартира, от която не излизах и живеях сам, имах само цигари и музика около мен, и една бутилка Jack Daniels, и като стигнех до половината, се зареждах с нова... И това ми беше депресията!

Доста добра депресия, дай Боже всекиму, както се казва!

– Жестока депресия! Много готина!

Кои са хората, на които би ти се искало да благодариш за това, което си?

– На първо място на родителите ми, които няма как да прочетат това – те, за съжаление, си отидоха много млади, и двамата. След това – на жена ми, за всичко, което прави и затова, че ме търпи. И, разбира се, на четиримата си учители в тази професия, защото имах шанса да попадна точно на тях. Те наистина ми дадоха хляба в ръцете. Научиха ме на занаят, защото това си е занаят, кой каквото ще да си говори, защото това трябва да се научи. И да имаш талант и данни, ако

не се научиш на занаята – нищо не става. Искам да ги спомена и четиримата, защото те се допълваха по някакъв начин, а са много различни и някак всеки даде своето, за да ни научат на актьорския занаят. Това са Стефан Данаилов, Ивайло Христов, Илия Добрев и Иван Налбантов.

Кое е най-голямото признание за теб в личен и в професионален план?

– В професионален план това е публиката в залата. И след залата – пред театъра. За мен това е признанието. Никога не съм се интересувал какво пишат вестниците или какво казва критиката за мен. Смисълът на моята професия е единствено в това, хората, които са дали пари, за да влязат в салона и да се забавляват, да се развълнуват... Тяхното отношение, това което ми казват след спектакъла и това, което усещам вътре в залата, това е най-голямото признание за мен. То е и единственото, което ме интересува. В личен план доброто ми семейство. Това, че семейството ми е О.К. – това е достатъчно признание.

Мечтател ли си? За какво мечтаеш най-често?

– Да. За всякакви неща си мечтая – най-често свързани с работата ми. Мечтая си да се случат разни работи, после те се случват, обикновено. Случват се нещата, полка-лека, идват си на място.

Все така да ти е!

– Благодаря!

Златна Костова

Асен Блатечки и Койна Русева във „Вик за любов“

Писмо до Юнеско от Прага

Спомням си как в детството, преди Коледа, пишех писмо до Дядо Мраз и колко много вярвах в добрия старец. Знаех, че не всичко, за което мечтаех, ще се сбъдне, но въпреки това се надявах да ми донесе нещо хубаво за Новата година. Когато пораснем, разбираме, че той е бил само една красива измислица, която съпровожда човечеството от векове и че празникът би осиротял без неговата доброта и грижа да изпълнява мечтите ни. След като се разделим с идеята за добрия старец, сами търсим доброто и красивото около нас, което ни прави щастливи. И откриваме, че светът е пълен с прекрасни неща, оставени ни в наследство от хората, живели преди нас, все едно, че Дядо Мраз е изсипал чувала с изненадите надлъж и нашир, по цялото земно кълбо. Винаги съм си представяла ЮНЕСКО като добрия, стар Дядо Мраз, който се грижи да има около нас красота и празник, като пази богатствата, създадени от дедите ни. Щом видя някъде табелката „Под закрилата на Юнеско“, знам, че мъдрият Юнеско го има. Но ето че нещо ме накара да се замисля дали е точно така и няма

ли един ден да изчезне и той от живота ни, заедно с вярата в добрите му намерения. Реших да разкажа някои неща, все едно, че пиша писмо до Юнеско, както някога пишех с надежда до измисления Дядо Мраз. Не знам дали ще го прочете, който трябва. Не съм знаела къде са отивали и кой е чел детските ми писма до Дядо Мраз, но важното беше, че вярвах в него. Дано и това писмо да стигне донякъде и да не се загуби по пътя на безпътицата. Случи се през лятото в Чехия. Тя не е моя държава, но с нея ме свързва силна връзка – младостта. Имала съм щастието да следвам право в Пражкия Карлов университет. Освен образование, Чехия ми даде и нещо много повече – европейска култура, която тази държава е обогатила със славянски дух. Освен законите и параграфите, четях Хашек, Кафка, Чапек, ходех на театри, опери и концерти. За чехите се казва, че щом е чех, той е и музикант. Незабравими ще останат студентските ми разговори на чаша бира в безчетните бирарии. Мога да напиша книга за всичко, на което ме научи Прага извън университета – едно неизчер-

паемо духовно богатство, което нося със себе си през целия ми живот и в най-далечните кътчета на света. Прага е градът, с който никога не се сбогувам, когато си тръгвам, защото искам да се завръщам в него отново. Но сега ще разкажа кое стана причина да седна и напиша това „писмо“. Когато бях студентка, нашата група си организираше по един път на годината излет до Чешки Крумлов. Днес градът се е превърнал в световна туристическа дестинация и с пълно право, защото там все още се уеща Чехия, а великолепият крумловски замък е под закрилата на Юнеско. Ние ходехме там най-вече заради театъра. Той е единствен по рода си. Построен е през 1958 г. на открито, в парка на замъка. Уникалното е въртящата се зрителна зала. Представлението създава илюзията за 3D. Както и да го разказвам, това трябва и заслужава да се види. Отрано се снабдявахме с билети и чакахме деня, в който ще потеглим с рейса за Крумлов. Гледали сме театри, опери и балетни постановки. След представлението слизахме по стръмните пътеки на прекрасния замъков парк до едно

евтино ресторанче на чаша бира, която наричахме „хашовка“. По онова време всички четяхме и бяхме влюбени в Швейк. Във всекидневния ни разговор често вмъквахме изрази от книгата за настроение. Специално за излета, един от нас предварително подготвяше въпросник от някой епизод, избран от безчетните приключения на „Добрият войник Швейк“. След втората бира, всеки от нас получаваше въпросника и в рамките на десет минути, трябваше да отгатнем за кой епизод става дума, къде се е състояло събитието, какъв точно диалог се е провел между Швейк и другия участник. Този, който пръв отговаряше правилно, получаваше званието стражмистър, а който най-зле се справяше, ставаше за една вечер Пепик Вискоч. След пет-шест бири отново се връщахме по вече тъмните, каменни пътеки на замъка, до въртящия се театър. Първият рейс обратно за Прага тръгваше едва в пет часа сутринта. До тогава ние бяхме и публика, и артисти. Сядахме на седалките с приповдигнато настроение, защото следваше най-интересното представление. Сцената се осветяваше само от луната и няколко любопитни звезди и на нея заставаха стражмистърът и Пепик. Пепик трябваше да прочете този епизод от книгата, който не знаеше, а стражмистърът държеше запалена свещ и осветяваше текста. Пепик, който и да беше той, след изпитите бири едва сричаше в полумрака а ние се превивахме от смях и го изкарвахме безконечно на бис. И така до пет часа сутринта, когато тръгваше първият рейс за Прага. Най-незабравимият ми студентски спомен остана това весело, младежко преживяване на крумловския замък. Всяка година по един театър и „хашовка“. Много пъти съм си мислила дали нещо подобно може да се случи някога например с Вазов и „Под игото“? Ето, това е едно от нещата, които Чехия ми даде в повече – не само параграфи, но и Чапек, Кафка, Хашек, Дворжак, Сметана ...

Тази година имахме кръгла годишна от завършването на университета. Поостарели, понадебелели, но все така с млад дух, се срещнахме след много години. Не беше важно кой

на какъв пост е, а това, че отново заминахме на „хашовка“ до Крумлов, вече всеки на своя автомобил. Щом пристигнахме, веднага се изкачихме до театъра, но за съжаление достъпът до него беше забранен. Казаха ни, че имало предупреждение, че замъкът ще бъде изваден от списъка на Юнеско, ако не се демонтира театърът. Той годишно се посещава от 50 000 зрители и на сцената се играят 15 различни постановки за сезон. Досега е бил посетен от близо два милиона зрители, но ето, че дядо Юнеско не харесва модерната конструкция /1958 г./, която не отговаря на архитектурния стил на замъка. Така е, но затова пък там се играят предимно барокови пиеси – нещо като връзка между два различни във времето свята. От години се е водила ожесточена /по-точно – средновековна / битка за затваряне и демонтиране на съоразението и по всяка вероятност този момент приближава. Върнахме се до познатата ни бира-рия, но нямахме настроение за пан Хашек. Сякаш някой тихо ни беше нашепнал и припомнил, че Дядо Мраз е глупава измислица, че вече сме помъдрели и каквото било – било. Но тук все пак ставаше въпрос за театър, за Юнеско! Пиехме бира и си спомняхме за остарялата ни младост. Не е наша работа да спасяваме театри, въпреки че един от колегите ни беше в момента съдия в Страсбург. Напуснахме Крумлов

без настроение. Изпихме много бира, но нито една нямаше вкуса на нашата „хашовка“
На другия ден в Прага имахме организирана специална вечеря в ресторант, близо до Храдчани. Часовете летяха, спомените не свършваха. Накрая отидохме да си направим снимка на мястото на нашите студентски срещи – каменния зид от страни, пред Храдчани, откъдето се виждат кулите на този великолепен град. Някога там се намираше Еспресо „Каетанка“ – любимата каварна на пражаци и на нас, ако имахме пари и ако можехме да си го позволим. Пиенето на кафе в „Каетанка“ беше удоволствие – ухание на истинско кафе, с много сметана и цяла златна Прага в краката ти.
Запътихме се натам и о, ужас! На мястото на някогашната „Каетанка“, зад двете стари статуи на входа, беше опъната палатка на новонастанилата се американска верига за кафе „Старбакс“. Не вярвахме на очите си. Нищо по-грозно и глупаво не можеше да се измисли. Това американско присъствие точно тук, в сърцето на чешката цивилизация, съвсем не е случайно. И не е нужно всички да сме завършили право в Карловия университет, за да разберем защо Юнеско мълчи и в този случай е без мнение относно „естетиката“ на палатките. С печата на „Старбакс“ присъствието на Пражкия замък в списъка на защитените

Театърът в Чешки Крумлов

обекти е осигурено завинаги. Дори и да ни бяха предложили кафе без пари /то пък едно кафе! /пак нямаше да седнем там. Някой грубо беше по-сигнал на магията и я бе захвърлил във водите на Вълтава. От църквата „Св. Кайетан“ долетя съвсем тих звън на камбана... И снимки не си направихме на старото, любимо място. Просто продължихме надолу по Нерудова улица и един по един започнахме да си вземаме сбогом.

Днес никой не си спомня за оригиналния, скандинавски Дядо Мраз, с неговите зелени одежди. Преди години Кока Кола облякла добрия старец в червено-бял костюм и го вкарала в багрите на нейната ре-

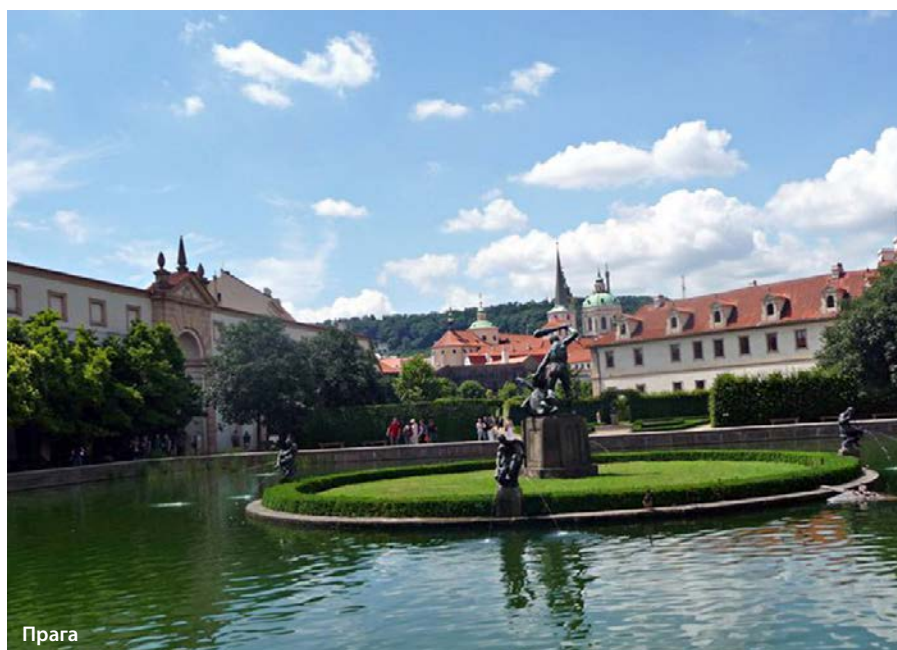
клама. Истинският Дядо Мраз става напоследък все по-ненужен и някак си стои екзотично със своя чувал на гърба. В един момент ще се окаже и излишен, а това значи край на най-любимата детска илюзия и приказка на човека. Питам се кой днес е ушил новите дрехи на Юнеско и ще може ли да опази за децата ни вълшебствата и творенията на хората преди нас? Цивилизации се унищожават не само с войни и бомби, но и с невежество, или с добре премислена наглост.

Да, аз не съм чехкиня и може би не би трябвало да ме вълнува какво става там, но аз съм гражданин на Европа и се страхувам на какво още ще посегне Юнеско или пред какво

ще си затвори очите? На изток от Европа се водят ожесточени войни. В последно време бяха унищожени десетки древни паметници, които човечеството никога повече няма да види. Дядо Юнеско спи тих, невъзмутим. В просъница видял някакъв театър, който му пречи на естетиката, а докато спял пропуснал да види разпънатата шатра на презокеанската цивилизация пред Храдчани.

Европа винаги е била умна и е просъществувала благодарение на ценностите, които е съхранила. Дали за дядо Юнеско не е дошло време да се пенсионира? Дадена култура може да запази една цивилизация, а друга да я разруши. Няма значение дали това става в Чехия днес, а утре – някъде другаде. Глупостта и наглостта нямат географски граници. Те са там, където хората са равнодушни и безучастни, там, където безразсъдството се е настанило удобно, а на нас ни е удобно да мълчим.

Можех въобще да не ходя до Прага, да си седя у дома на чаша бира и да си мисля, че светът се е съхранил и всичко си е на място, да разглеждам стари снимки, да чета „Приключенията на добрия войник Швейк“ и да не усетя нищо от лудостта на света. Можех, но бях тук и продължих вечерната си разходка. Беше късно вечерта, малко преди полунощ. За мое учудване църквата „Св. Салватор“, която е веднага след Карловия мост, беше отворена и в нея имаше служба. Зарадвах се, защото същия ден имах рожден ден и реших да поседна вътре и послушам славянското песнопение на двама мъже в съпровод на цигулка. Затворих очи и си казах, че пеят специално за мен. Не беше истина, но ми беше хубаво да си го помисля. Благодарих на съдбата, че съм тук в този миг. Черквата беше доста пълна, въпреки късния час. Много туристи се бяха разположили направо на каменния под върху раниците си, а имаше достатъчно свободни места за сядане. В държавите, от които те идвах, това не можеше да си го позволяват, а тук залъгвах себе си, че са над нещата. Аз лично не бих си позволила да седна на пода в някоя световна опера, демонстрирайки криворазбрана свобода. А един храм е много

Прага

Прага – Храдчани

повече, от която и да е опера. Затворих очи и се наслаждавах на великолепия славянски език. Беше прекрасно, до момента, в който започна проповедта. Свещеникът говореше на чешки и веднага по уредбата звучеше превод на английски. Магията изчезна. Сякаш пристъпах на сапунена опера. В храма е важно да усетиш вибрацията на божиято слово, независимо на какъв език е изречено. Който е прекрачил прага, знае защо е влязъл вътре. Съмнявам се, че насядалите по пода, несресани, с халки по носовете хора, знаеха защо са тук. Те отпочиваха, полузадрямали, върху раниците си. Дали в техните храмове биха превеждали божиято слово на някой славянски език, въпреки че над триста милиона вярващи са славяни? Култура на взаимоуважение да, а не на безсмислено преклонение. Продължих разходката си и на следващия ден по Вацлавския площад. Има толкова много история и прекрасна архитектура на това място. Разбира се, и много туристи. Двама чужденци, облечени като циркови клоуни, правеха огромни сапунени балони и ги пускаха във въздуха. С глупави усмивки народът около тях се беше вторачил в този жалък и евтин номер. Какво ли си мисли Свети Вацлав, като гледа на днешната цивилизация от високия си кон, на който е седнал? Добре, че е от камък и нищо не мисли. Аз обаче мислих. Единственото, което можех да направя, беше бързо да се отдалеча. Не можех обаче да не се запитам, от колко още места псевдокултурата ще се опитва да ме

Чешки Крумлов

отдалечава? Днес от театри, храмове, исторически площади, а утре? Преди да си замина, по стар обичай, влезнах в добре позната антикварна книжарничка на Старе Место, за да си купя поредната книжка на чешки език. Веднага погледът ми попадна на Чапек и неговата „Книга за театъра и други подобни“. В живота няма нищо случайно...

Когато бях вече в самолета и моята Прага ме изпращаше, притихнала

и още не пробудила се, си спомних, че в чантата ми е книгата на Чапек. Отворих я и зачетох: „Все пак театърът е изкуство, както военното дело и хазарта, както играта на рулетка и никога не знаеш отначалото, как ще свърши накрая.“ Колкото повече четях, светът в мен бавно се подреждаше и изтласкваше разочарованието. Благодаря ти, пан Чапек!

Елена Пеева

Елена Пеева-Никифоридис

е родена във Велинград. Израства в Пловдив. Завършва Юридическия факултет на Карловия университет в Прага с магистърска степен по Международно право. От 30 години живее в Гърция, където я отвежда нейният съпруг. Европейското ѝ образование и елинската култура изграждат по особен начин усещането ѝ за света. В Гърция открива галерия, популяризираща съвременни български и гръцки живописци, които работят в традициите на византийската школа. През 2011 г. получава специалната награда за разказ на тема „Емигранти“ в конкурс на МФЖ – асоцииран член на ЮНЕСКО, Марсилия – Франция. През 2013 г. излиза първият ѝ сборник с разкази „Коледно реване“. През 2015 г. излиза „Книга за Ангел“. Разкази на Елена Пеева са публикувани във „Факел“, „Либерален преглед“ и др. Определя себе си като ГМО емигрант и все още с надежда подрежда разпилените стъкалца на отечеството – „цветни, красиви и жестоко изподраскани“. Вярва в думите на своята баба: „Докато човек има какво и на кого да разказва, животът на тази земя ще продължава.“

Стоянка Мутафова – ЖИВОТ В ТРИ ЕПОХИ

Стоянка Мутафова

Живее в три епохи (родена е на 2 февруари 1922 г.), има три брака, работи активно близо 70 години. Можела е да направи кариера в Чехия, тъй като три години – 1946 – 1949 – е част от трупата на театър в Прага, дори тогава получава и първото си предложение да се снима в киното.

Вероятно, ако бе останала там, съдбата ѝ щеше да се развие по друг начин, може би щеше да гони по популярност Яна Брейхова, да се снима при Иржи Менцел, Отокар Вавра и Милош Форман и да е част от чешкото филмово „чудо“, а след 21 август 1968 г. да емигрира в Западна Европа.

Тя преживява в буквалния смисъл на думата утвърждаването на комунизма в Чехословакия, след като на 14 юни 1948 г. президент става Клемент Готвалд, а после, водена от патриотични подбуди, се завръща в България, разделяйки се с първия си съпруг, известният професор в Театралната академия Роберт Роснер.

Завършила класическа филология в Софийския университет и Държавната театрална школа, за нея няма проблем след връщането си от Прага

на поколения български зрители. Спектакли като „Чичовци“, 1960, „Михал мишкоед“, 1963, „Ревизор“, 1966, „Големанов“, 1966, „Старчето и стрелата“, 1969, „Януари“, 1975, „Вражалец“, 1980, „Новото пристанище“, 1984, „Балкански синдром“, 1987, „Ревизор“, 1999, „Квартет“, 2006, „Скакалци“, 2013, „Безумната лейди Джулия“, 2013, имат култов статус, радват са на огромен успех и винаги се играят пред препълнени салони.

Мутафова съчетава в себе си по превъзходен начин лустрото на интелигента от царско време – все пак е дъщеря на големия драматург Константин Мутафов, непосредствеността, виталността и искрящия талант на звезда от годините на социализма, обгрижвана и подпомагана от управляващата компартия и правителството, когато хората имаха време и желание да споделят успехите на родното изкуство и самочувствието на артист с опит и капацитет, търсен и желан и в периода на демокрацията. В това се крие тайната на нейното творческо дълголетие – уникално у нас и съпоставимо в световен мащаб

да започне работа в най – представителния ни театър „Иван Вазов“, където изкарва цели седем години.

Знаменитост обаче става в Сатиричния театър, на който е основател и в който е на щат до 1991 г. Активно работи на сцената и до днес. Тя е изключителна актриса именно в театъра. В него получава своето бойно кръщение, попада в силен колектив, работи с големи режисьори и извайва ярки образи, с които остава в съзнанието

с делото на корифеи като Лорънс Оливие, Едит Еванс, Джон Гилгуд или Кърк Дъглас.

Интересното е, че в личния си живот има два неуспешни брака – въпреки че с Леонид Грубешлиев, синът на Мария Грубешлиева и Людмил Стоянов тя влиза в хайлайфа на социалистическото ни общество и един приказно успешен – с популярния актьор и режисьор Нейчо Попов, който приключва драматично за нея след ненавременната му смърт на 20 март 1974 г.

В професионален план е голяма актриса основно на сцената.

Хората обаче я познават главно от летните ѝ турнета с халтури, в които е неизменна партньорка на Георги Парцалев и непретенциозни комедии като „Госпожа стихийно бедствие“, от изявите ѝ на малкия екран – аз досега си спомням с възторг участията ѝ в такива легендарни новогодишни постановки като „Новогодишна шега“, 1969 на Нейчо Попов или „Вражалец“, 1976 на Хачо Бояджиев, „Женско царство“, 1982, на Нина Минкова, епизодичното ѝ присъствие в „Старчето и стрелата“, 1983 на Орфей Цоков, включването ѝ в няколко реклами – за селска лютеница с Георги Калоянчев, 2010, за салам „Народен“, 2013 с екипа на „Комиците“, като лице на пенсионерския вестник „Клуб 100“, 2014 („Клуб 100“ – моят вестник!) и чак накрая с немногото си роли в киното.

Стоянка Мутафова – колкото и невярно вероятно да звучи – ако и да се снима вече 60 години – няма централна роля в целулоидния свят.

На големия екран или в телевизионни сериали тя винаги е на втори план, но участието ѝ не остава незабелязано. Това е и ирония на съдбата, и предопределение, което Мутафова стоически носи на плещите си вече шест десетилетия.

За киното я открива Боян Дановски – в първата ни цветна комедия „Точка първа“, 1955.

Не бих препоръчал скорошното ѝ показване по телевизията – „Точка пър-

ва“ носи белезите на тенденциозното и поръчково кино, така добре познато ни с многобройните си „постижения“ през 50 – те години на миналия век. В него се борим за мир, съпричастни сме с децата на КНДР и със съдбата на Весето – Румяна Чокоейска, която се губи, но благодарение на човешката солидарност, е открита и на финала триумфално се появява в кварталния клуб на ОФ...

В „Любимец“ 13, 1958 на Володя Янчев е касиерка.

С него ще снима и легендарната комедия „Топло“, в която я помним с бравурната си защитна реч като съдия, бързайки да претупа процеса, тъй като вкъщи я чакат майстори по поставяне на парното отопление.

С другия изявен майстор на родната комедия Петър Василев – Милевин снима „Специалист по всичко“, 1962, фризьорката „Кит“, 1970, баба Стойна и епизодът от популярната поредица за Баш майстора – „Баш майсторът началник“, 1983, в който се представя като Куна.

Три съвместни проекта има с Рангел Вълчанов – „Джеси Джеймс срещу Локум Шекеров“, 1966, съпругата на Шекеров, „Езоп“, 1970, Касандра и „Бягство в Ропотамо“, 1973, циганката. Работи с големия италиански майстор Карло Лидзани в „Любовницата на Граминя“, 1969, в която като сватовницата хвърля хищни погледи на голата Стефания Сандрели (няма други роли в италиански, руски или американски филми, снимани у нас), докато в класиката „Бялата стая“, 1968 на Методи Андонов се подвизава като майката на Рина.

При Бинка Желязкова като фотографаната в „Привързаният балон“, 1967, прави първият смел стриптиз в родната кинематография.

Под ръководството на съпруга си Нейчо Попов се изявява в епизод от друга много известна за времето тв поредица – „Нако, Дако и Цако – моряци“, 1974.

Тя е великолепната Калудка в „Темната кория“, 1977 на Орфей Цоков и неподражаемата баба Цоцолана в телевизионната адаптация на „Патиланско царство“ от 1980 г., дело на Бистра Атанасова, придава престиж на младежкия сериал на Стоян Шивачев, „Федерацията на династронавтите“ (1984) по романа на Хаим Оливер „Енерган 22“, 1981.

Снима се в криминалния филм „Наследницата“, 1984, дело на Иван Андонов, който пък е част от друга прословута милиционерска поредица, носеща стряскащото заглавие „Издирва се...“

В годините на малокартинието у нас, настъпили след 10 ноември 1989 г. Мутафова е канена рядко, но има щастието да работи с интересни и добри постановчици, даващи й възможност за ярки, епизодични изяви – „Пантуди“, 1993 на Огнян Купенов и Ангел Тошев, „Стъклени топчета“, 1999 на Иван Черкелов – майката на Албена, „Рапсодия в бяло“, 2002 на Теди Москов – Старицата, добавяме двете й участия в сериалите на Иванка Гръбчева – „Големите игри“, 1999 и „Ваканцията на Лили“, 2007, както и сочната роля на бабата на Нора в „Ако някой те обича“, 2010, на Киран Коларов...

Мутафова преживява истински ренесанс на своята популярност в изключително успешния сериал „Столичани в повече“, който върви по екрана на bTV от 23 март 2011 г., радва се вече на девет сезона и в който изгражда свежо, непосредствено и неподражамемо ролята на баба Марийка Чеканова.

Именно в този сериал, в осми епизод на втория сезон и под режисурата на Станислав Тодоров – Рожи Стоянка Мутафова дава брилянтен урок по актьорско майсторство, партнирайки си – за последно пред камерата – с великия Георги Калоянчев, съгласил се на епизодично появяване като дядо Георги...

Двамата имат съвместен незабравим бенефис и в тв постановката „Вчерашни целувки“, 2003, под режисурата на Юри Дачев.

А колегите от „Комиците“ направиха мило честване на 90 – годишният й юбилей на 3 февруари 2012 г. Като си помисля, през целия си съзнателен живот съм общувал с изкуството на Стоянка Мутафова.

Винаги съм я харесвал и обичал. Уважавам я и сега, ако и да знам, че днешният й статус се дължи основно на късмета й да е последната жива легенда на едно изключително талантливо поколение, което ни учеше на вяра в доброто и да уважаваме качествените образци в изкуството, свързано с имена като Ружа Делчева, Маргарита Дупаринова, Таня Масалитинова, Невена Коканова, Емилия Радева, Катя Паскалева.

Борислав Гърдев

Стоянка Мутафова

Георги Калоянчев, Георги Парцалев и Стоянка Мутафова

Един живот за изкуството

Прозорец към душата на художничката Мила Милчева (1934–2014)

Приета, изключена и „възстановена“

Мила Милчева е роден на 1 май 1934 г. в Кюстендил. Въпреки изключителните й резултати на приемните изпити в Художествената академия в София (на портрет тя получава оценка „Отличен +“), няколко пъти я отхвърлят по политически причини – баща ѝ, подполковник Спас Милчев, герой от три войни и носител на ордени за храброст, е осъден в един от скалпените процеси на т.н. „Народен съд“ и екзекутиран. Цялото му имущество е конфискувано, а близките му остават без средства за съществуване, като ги преследват и унижават години наред. Най-сетне през 1954 г. я приемат в Академията. Но независимо, че е първенец на випуска, не ѝ дават стипендия и често се налага да гладува. Деканът на приложния факултет, професор Стоян Райнов, заслужил художник от 1955 г. (син на писателя и изкуствоведа академик Николай Райнов и чичо на писателя и професор по естетика Богомил Райнов), знае това и измисля поводи да я извика в кабинета си (тя е административен отговорник на групата), докато закусва, за да я покани по деликатен начин да похапне с него. Въпреки че

все още е само студентка, понякога ѝ възлагат да прави портрети с туш към някои вестници. Още тогава има признанието на отлична портретистка. Във випуска ѝ има интересни колеги. (Например бъдещият световноизвестен с пространствените си инсталации Христо Явашев – Кристо, станал също емигрант, или бъдещият също световноизвестен българин – басът Николай Гюзелев (колцина знаят, че той е възпитаник на софийската Художествена академия). Отгласът на събитията и разгромът на Унгарската революция през 1956 г. в България се изразяват като репресии към заподозрените като „врагове на народа“ – от висшите учебни заведения по списъци са изключени всички „неблагонадеждни“. Това е страхотен удар за Мила, която е поветила целия си живот на изкуството. Но ето че късметът ѝ проработва. На една изложба се сблъсква със самия Вълко Червенков, тогавашния министър на просветата и културата. Доскорошният най-висш човек в компартията и държавата. Наследникът на Георги Димитров. Наместникът на Сталин в България. Разбутва охраната, застава пред него и му разказва историята си. Та тя е първенец на випуска

и всички желаят да се върне в Академията. Няколко дни след тази среща у дома ѝ пристига лично началничката на отдел Кадри в Академията. Засмяна до уши: „Мила, ела да се запишеш за новия семестър. Възстановена си!“ Отново е студентка!

Художничка или актриса?

Един ден по време на вечерното представление на някогашния театър *Трудов фронт* на първия ред седят ректорът на Художествената академия проф. Панайот Панайотов и кадровичката на Академията. Те не могат да повярват на очите си. На сцената в главната роля на комедия от Бранислав Нушич се вихри тяхната студентка Мила Милчева. Публиката я дарява със заглушителни аплодисменти. Но какво прави тя там? Как се е добрала до сцената? Оказва се, че още от малка Мила е мечтаела, освен художничка, да стане и актриса. Явила се е на прослушване пред авторитетна комисия от театрали и е одобрена да постъпи в трупата на театъра, където играят „самодейци“. Само че по онова време голяма част от играещите в театъра са такива, „удостоявани“ по-късно дори и с висше театрално образование. И започва една борба между ректорите на двете академии – Художествената и Театралната: къде да бъде Мила. Каква да бъде кариерата ѝ? Все пак тя решава, че сърцето си ще отдаде на цветовете и формите. А нейният партньор от сцената Сотир Майноловски в бъдеще става светило на Сатиричния театър.

Свободно изкуство се прави само в свободна страна

През 1961 г. идва време да се дипломира. Обикновено дипломантите от специалността „Керамика“ подготвят съдове, сервиси или малки пана. Мила предлага на ръководителите си да подготви внушителна, няколко метра на височина композиция от четири фигури. Изрисувани са с цветни глазу-

Мила Милчева

ри върху керамични тухлички, които трябва да се изпекат в специална пещ. Тя е вдъхновена от прочутата процесия на лъвовете и портата на древната богиня майка Ишар, покровителката на Вавилон, изложени в *Пергамон музей* в Берлин. Професорите са изумени – толкова труден в художествено и техническо отношение проект на студент досега не са имали. Единодушно са против, но накрая склоняват да се опита да го осъществи на собствен риск, като за защитата на дипломната си работа приготви и копие в многократно намален мащаб. След големи перипетии дипломната работа *Предачки* е готова. Изпитната комисия е впечатлена и ѝ поставя извън систематичната оценка „Отличен с похвала“. Работата привлича вниманието и на архитекти, които я включват във външната украса на новопостроения памукотекстилен комбинат в Хасково. След няколко години нейна монументална керамична творба във вече познатия стил е монтирана и на спортната зала в същия град. За тази композиция през 1967 г. тя е удостоена с награда на Съюза на архитектите в България. За кратко време Мила е назначена за *Главен художник* в предприятието *Културен отдих и художествена украса* към Столичната община. Одобрява различни художествени проекти. Създава свои етнографски модели на кукли в национални носии, които един ден ще красят витрините на нейни изложби в чужбина. Мила има големи проекти, предлага смели решения, но на всяка крачка се сблъсква с ограниченията на „социалистическия реализъм“. Като към това се прибавят и огорченията от политическата дискриминация, която я следва дори и сега, тя се вслушва в препоръките на своя преподавател по стенопис проф. Гочо Богданов: „Ако искаш да правиш свободно изкуство, отиди на Запад.“ Той е завършил някога в Мюнхен. Затова и тя решава да отиде там. Само че това е времето на „Желязната завеса“. И начинът да се „избяга“ е само един. Нелегален. След многократни опити ѝ разрешават да посети свои роднини в Белград. Заема югославския паспорт на своя братовчедка, с която малко си приличат, качва се във влака за Триест и тръгва да пресича границата с фалшива самоличност. Рискът да я разкрият е огромен. А това почти сигурно означава депортация

и затвор. Най-напред документите ѝ проверява югославският граничар, после италианският. И чудото става – пропускат я да мине.

Ех, тази емигрантска съдба!

И така, Мила прегръща емигрантската съдба. С помощта на роднини в Италия, дегизирана и отново с чужди документи, пресича нелегално границите с Австрия и Германия, за да се установи в лагера за емигранти в Цюрендорф край Нюрнберг. Годината е 1969 и тук е претърпано с избягали след нахлуването на войските на Вар-

Старозагорското лъвче - реплика на каменен релеф от XI-XII век

шавския договор и потъпкването на всенародното движение за социализъм с човешко лице, така наречената „пражката пролет“, хора от Чехословакия. Тя подава молба за политическо убежище и зачаква решението на властите. И тук късметът отново я спхожда. Един ден Мила получава разрешение да се разходи из града. Грабва блокчето и прави скици, когато към нея се доближава един мъж с фотоапарат: „Госпожице, ще ми продадете ли вашите творби?“ „Не. Ще ви ги подаря“ – отвръща тя. На другия ден в местния вестник се появява снимка на чуждестранната художничка и нейните скици. Накратко се разказва и историята ѝ. Управата в лагера започва да я гледа с други очи. Съвсем скоро получава и разрешение за пребиваване. И то в Мюнхен. Но трудното тепърва предстои. Да бъдеш свободен художник тук, където се подвизават стотици майстори на четката, не само от Германия, но и от цял свят, не е шега работа. Щастието я спхожда във вид на възвратния германски художник Франц Хаубер,

или „Папс“, както го нарича през целия си живот тя, който в най-тежките дни на началото ѝ предоставя подслон и я окуражава да следва избрания си път в изкуството. През 1971 г. тя прави първата си самостоятелна изложба в град Ербах и постепенно се налага като отличен портретист (особено на детски портрети).

Да изрисуваш най-красивото училище в цяла Бавария

През 1974 г. скорошната емигрантка Мила Милчева се явява пред главния архитект на Мюнхен, на когото представя свои монументални работи от България и заявка за участие в голям конкурс на общината за стенописна украса на новооткрито модерно училище в града. „Виждам, че сте имали убедителни постижения във вашата страна, но трябва да ви кажа, че вече веднъж конкурсът не излъчи победител и никой не получи поръчката. Този път сме поканили най-добрите художници от цяла Германия плюс някои чуждестранни „лъвове“. В тази звездна компания нямате почти никакви шансове.“ С единодушно решение на журито анонимният конкурс е спечелен от емигрантката от България, която сама, с огромен труд разкроява пространните стени и халета на училището, обявено от пресата като „удивително“, а след 25 години и за най-красиво украсено то в цяла Бавария. На 14 февруари 1975 година на специално издигнатата трибуна в мюнхенския квартал *Кифергартен*, редом до министъра на културата на провинция Бавария стои българската художничка Мила Милчева. Извършва се освещаване на местното начално училище. На самия ръб на едно от паната, далече от очите на непосветените, се чете скромно посвещение: „На татко!“ От очите ѝ капят сълизи. Чудото е станало. Тя си спомня времето, когато между поредните кандидатствания за Академията, трябва да набира трудов стаж и добра „работническа“ характеристика, но за детето на убития офицер няма място за работа в родния град. Може да отиде само там, където не иска никой друг, поради тежките условия. И тя става нередовна учителка на слети класове (от I до IV отделение) в отдалеченото от цивилизацията радомирско село Чепино, където

Укрояване на стените на начално училище в Мюнхен (Кифергартен) – 1974 г.

няма електричество, трябва да се спи на сламеник и да се ходи пеша с километри до най-близката гара. Но и там живеят мили и любезни хора – има будни деца, които жадно попиват всичко, на което ги учи даскаличката. А тя се подготвя за всеки урок през нощта, на газена лампа, като се отоплява със старо пушешко кюмбе. Децата и родителите им я обичат, а тя им дарява целия си младежки плам. Добрите резултати от работата ѝ се разчуват и тук идва лично инспектор от дирекция Просвета да се увери как се изживява младата учителка. Удивен от видяното, той възкликва: „Честита е тази майка, която ви е родила“. Сега мечтата на Мила се е сбъднала. Тя е извървяла невероятния път от махалчинките на Чепино до столицата на Бавария. От сърцата на селските дечица в затънтения край на България до душите и сърцата на германските деца в сърцето на Европа. Свързващата нишка е красотата на изкуството, което тя разпръсква навсякъде.

Студентите ставаха нейни приятели

От 1978 г. до края на живота си Мила Милчева прави блестяща преподавателска кариера във *Фолксхохшуле* (своеобразен Свободен вечерен университет за възрастни) към мюнхенската община като доцент по живопис, стенопис, рисуване и портрет. Организира изложби на студентите си, празнува винаги заедно с тях. Оставя след себе си десетки свои възпитаници от всички възрасти и социални групи, включително и министърката на правосъдието на провинция Тюрингия, шефа на общогерманската агенция по патентно право, разрешаващ спорове за милиарди евро, и много други високоставени личности. Но по-важното е, че всичките ѝ студенти стават нейни приятели. За 35-годишната си, изключително ползотворна преподавателска дейност (без да отсъства нито един ден от заниманията), Мила Милчева е наградена със специалното почетно отличие *Златната игла* (2013 г.) на провинция Бавария.

Следвайки предпочитанията си към монументалните проекти, през 1981 г. тя печели още един голям конкурс на мюнхенската община за украса на болница в богатия квартал *Богенхаузен* в Мюнхен.

Родената в България художничка прави впечатление на чуждестранната публика и с това, че има силно чувство за подбрана цветна композиция, повлияно от народното изкуство в нейната родина. В картините ѝ сякаш са се съюзили повеите на античността, обогатени с тракийското, римското и византийското наследство. Изразената цветова хармония е важен фактор в картините ѝ. Тя търси нови пътища в портретната живопис, която заема основно място в творчеството ѝ. Ярката изява на новия ѝ стил са изложените на Общогерманските общи художествени изложби през 1989 г. и 1990 г. Кунст-89 и Кунст-90 в известната мюнхенска галерия *Хауз дер Кунст* картини *Das Mädchen mit den goldenen Augen* (Момичето със златните очи) и *Mila mit Messlatte* (Мила с латата за измерване). С новаторския си дух и изявна изработка те предизвикват фурор, като критиката ги определя като „монументална портретна живопис“ (размерите им са приблизително 2,50X1,50 м) и „портретни композиции“. Магическите очи в тези портрети сякаш проникват дълбоко в душата и те карат да правиш своя житейска равностметка.

Приятелство и сътрудничество за цял живот

Междувременно Мила започва да използва и „смесена техника“, при която по подобие на старите майстори включва в работите си златен варак. Създава творби с маслени бои и злато, както и златен варак върху дърво,

Мила с латата за измерване – 1990

Момичето със златните очи – 1989 г.

Бухалчето – илюстрация към „Книжката на бухала“ – 2000 г.

както е при иконите. Голяма популярност ѝ създава стилизираната реплика на прочутото Старозагорско лъвче, изписана в злато, която става корица на двуезичната *Антология на старобългарски текстове от IX до XIX век*, съставена по нейно настояване от стария ѝ приятел, световноизвестния славист и българист проф. д-р Томас Бътлър (1929 – 2014) от Харвард. Материалите в публикуваната през 1996 г. книга, някои от които се появяват за първи път и на английски език, днес се използват от българистите по цял свят. Авторът и неговото произведение получават редица български и международни отличия, между които и почетен медал на Българската академия на науките. При това всички винаги отбелязват изключителното оформление на художничката. Плод на тяхното сътрудничество е и картинната *Книжка на бухала* (The Owl Book), вдъхновена от стенописната украса на най-красивото училище в Бавария. Стихчетата са от професор Бътлър, а илюстрациите са умалени картинки на животни, сякаш слезли от

стенописите ѝ в тази сграда. За изящните си портретчета и съвършената полиграфическа изработка тази тяхна творба е изложена във витрините на една от най-големите детско-юношески библиотеки в света в замъка *Блутенбург* край Мюнхен. Името на художничката намира място в различни издания на справочниците *Who is who?* на най-известните дейци на изкуството и културата във втората ѝ родина. Мила Милчева твори в областта на битовата и монументалната керамика, живописата и портрета, стенописа, графиката, оформлението на книги, направата на дървени етнографски модели, бижута... Като оформител на книгата *За майсторите, цветорезците и зографите* на сестра си, писателката Христина Милчева (1924–2009), са гостували на Сдружение *Възраждане* и българската диаспора в Прага. Повече от 40 години Мила Милчева живя под медния купол на една над стогодишна сграда, типичен архитектурен югендшил, в прочутия мюнхенски квартал *Швабинг*, център на изкуствата и на местната артистична

бохема. Домът ѝ бе едновременно и нейно ателие, и малък български фолклорен музей, чрез който тя винаги бе обиколена от родните багри. Тук често идваха мнозина от нейните студенти, които с течение на годините бяха станали най-близките ѝ приятели. Така неусетно, на 4 март 2014 година, угасна и животът ѝ, който тя изцяло посвети на изкуството и любовта към хората, засвидетелствала я почти до сетния си дъх, водейки заниманията със студентите си. Само месец и половина преди това от този свят си бе отишъл за вечността и приятелят ѝ Томас Бътлър. Неколцина от нейните бивши студенти дойдоха на възпоменателната изложба „Прозорец към душите“ (от 16 ноември до 8 декември 2015 г.) в София. Там бяха изложени нейните портрети – прозорец към душите на моделите ѝ, както и картинките на героите от нейната *Книжка на бухала* – прозорец към душите на животните. Произведения силни, новаторски, непреходни...

Асен Милчев

Български работи

Само за три години отсъствие от София и установих, че повечето от познатите ми са изчезнали. Три години не са чак толкова дълго време. Обаче толкова много хора направо ги няма. Преди тия три години, като вървах из София /доста обикалях/, навсякъде срещях познати – минувачи, продавачи, бармани, просяци, клошари и т.н. Дори имах един познат, който беше нещо като озеленител в парка „Займов“. Към шейсет-седемдесет годишен здравеняк-веселяк, който все се майтапеше, докато правеше туй-онуй из парка. Бях се запознал с него, докато режеше тревата с една машинка, и аз, тъй като тогава бях решил да си купувам някаква подобна, го попитах как работи неговата. Той ми рече много любезно, че „много добре“, даже ми обясни как – беше от ония, новите косачки, дето са с една корда, която се върти и тъй реже тревата. Често го виждах оттогава през ония години/преди тия три, през които бях в Чехия/. Той също ме беше запомнил и всеки път ме поздравяваше с ус-

мивка, както и аз него. След като се върнах тук обаче, вече не го виждам. Е, аз всъщност и вече не ходя толкова често в тая градина, тъй че може би е заради това. Но не мисля. Защото и другите познати изчезнаха вдънземя.

Например едни майки-продавачки, дето си разхождаха бебетата в Докторската градина и аз се бях запознал с тях, докато вършех същото – и бяха много симпатични и мили с мен. Дори ходехме заедно да взимаме храната на бебетата от детската кухня на улица „Цар Иван-Асен II“, а по пътя си разказвахме разни неща за бебетата. Беше много приятно, като изключим моментите, когато се срещаме с мъжа на едната майка, който беше грамаден и като че хич не му беше приятно да си говоря с жена му. Аз, тъй или иначе, просто си говорех, обаче върви му обяснявай на оня. Тях също почти не ги виждам, но сигурно защото им пораснаха децата.

Барманите на кафенето, в което ходя,

също изчезнаха. Сега са нови. Също и барманите на „Английския двор“. Там имаше една барманка, която мисля, че ме мразеше или поне доста ѝ бях неприятен. Винаги ме гледаше с един тежък, неподвижен поглед – особено като сядах на масичката срещу бара, зад който пък обичаше да сяда тя. Още го помня този поглед. Тръпки да те полаят! Самата тя

Стефан Кисъв

изглеждаше съвсем нормално, жена на около 35 години или пък малко повече, малко пълничка, с кестенява, права коса. Може би не ме харесваше особено, защото обикновено си взимах билков чай за два-сет стотинки или пък кафе, сядах и започвах да пиша. Аз по това време доста ходех да пиша там и тъй като естествено не можех да пиша и да пия алкохол /въпреки, че съм чувал, че някои писатели го правят/, си пиех кафето или чая. Е, може и да не е било заради това, може по принцип да си е била такава. Тя на мен, например също не ми беше особено приятна, /дано случайно не прочете това!/ не знам защо. Тя също изчезна, но за нея не съжалявам изобщо, въпреки че на нейно място сега се появили едни брадати младоци, които ми се струват доста скучни. Но аз така или иначе не ходя в този бар, така че малко ме интересува.

Срещах преди все и разни писатели, журналисти и журналистки от телевизията, които сега вече нещо се загубиха от улицата. А и от екрана на телевизора.

Да не говорим за редовните клиенти на кафенето, в което ходя. Така бях свикнал с тях, те бяха моето семейство. Тъй като по цели дни прекарвах времето си там, така се привързах към тях, че все едно ми бяха братя и сестри, майки, бащи или поне братовчеди. Обаче, като се върнах от Прага и го посетих отново, се оказа че са изчезнали и те, а на тяхно място са се появили едни нови клиенти. Е, между тях също има някои симпатични – например групата млади майки и татковци, които сутрин рано ходят в това кафене, когато ходя и аз. Те се събират на масата до прозореца и са някъде около десет души. Не правят нищо друго освен да си обсъждат децата, как се развиват в училище, как си пишат домашните, от какво боледуват и как си играят. Малко са гръмогласни и всичко се чува, а и аз сядам на една масичка точно до тяхната и затова всичко чувам прекрасно. В началото, признавам, малко се дразнех, защото предпочитам да пиша, чета или нещо подобно, на спокойствие. Но постепенно свикнах с шума. Бях отвикнал от него след

посещенията си в кафенета като „Нова сцена“ на Народни Дивадло, „Славия“, „Лувъра“, „Мама кафе“ на улица „Водичкова“ и прочие чешки кафенета, където по принцип всичко е тихо и спокойно. Тъкмо обратното, в България е много често явление да попаднеш на шумна компания в кафенета, барове и на друго място. И сега, фактически, в бара, където пиша, зад мен има една компания, която крещи. Пият бира, всяка втора дума е „Егати“, „Копеле“, „Ха-ха-ха!“ Всъщност не знам дали последното е дума или нечленоразделен звук. Не съм особено силен в граматиката. Признавам.

Тия майки обаче, не са чак толкова шумни. Те са просто шумни и затова им свикнах. Освен това са доста интелигентни. Четат книги, ходят на изложби, снимат се в клипове, някои са певици, други актриси, репортерки, сценаристки, режисьорки. След тях пък, към десет, в кафенето идва група пенсионери. Те също са забавни, въпреки че в началото доста ме дразнеха, защото ги мислех за номенклатури и ми трябваша пет-шест години да свикна с тях. Е, те може и наистина да са номенклатури, а аз просто да съм претръпнал, случва се. Всяко тяхно второ изречение започва със „Спомням си, че...“ или „Абе, ти помниш ли?“ защото все си разказват разни истории, свързани с едно време. За Сергей и Никита Михалкови, Гунди и Котков, или пък някой Сашо – Сашо Сладура, Сашо Лекето и още цял куп Сашовци. Понякога имам чувството, че едно време в България са живели само Сашовци. Това било времето, когато Докторската градина била с дървена ограда, а вечер, като я затваряли, пазачът биел училищен звънец за да накара децата да си тръгнат, но те не искали, а той ги гонел и заключвал вратата. Предполагам когато ги изгонел.

Тая групичка в началото беше по-малка, от трима-четирима дядковци, но напоследък гледам, че е започнала да се разширява и също да става все по-шумна, но и забавна. След тях обикновено идват дежурните квартални пияници, но те не са ми интересни, а и аз обикновено не стоя толкова до късно, тъй че си тръгвам. Имам си и друга работа.

Като например да се разхождам из София.

Сега тя е поукрасена с гирлянди и светещи лампички за Коледа, а навсякъде се усеща веселото настроение, светлия християнски празник. Въпреки, че не всичко е според мен направено както трябва. Например, снощи бях на един коледен базар, наречен „Балканска Коледа“. Винаги си бях представял тия коледни базари като някое приятно, тихо и романтично място, на което могат да се купят всякакви неща, свързани с традицията на тоя светъл семеен празник, с раждането на Иисус, с Дева Мария, Трите влъхви, с ангелчета; сладкишите с формата на бебешка люлка; баници с късмети, сладкиши, коледни елхички, борови и дрянови клончета, играчки, сурвакници, сухи плодове за ошав и т.н. Място, на което се носи тиха, нежна, свята музика, а между павилиончетата има светеща украса от вечнозелени борови клонки, лъскави гирлянди, разноцветни, нежно примигващи лампички и прочие. Общо взето такива базари съм виждал в градове като Прага и Виена, в Дрезден и Мюнхен, Верона и къде ли не.

Този софийски базар обаче не беше точно такъв. На него се продаваха само кебапчета и пържоли, а между скарите и масите се стелеше отровно гъст дим. Посетителите лапаха като невидели кебапчета, лочеха жадно бира и вино, а в някакъв покрит с найлон, слабо осветен, запарен павилион /влязох за малко вътре/ от сцената гърмеше яка, балканска чалга. Сигурно, според организаторите му, имаше най-различни видове Дядо Коледа. Балканският вариант беше не благ старец с торба с подаръци, а някакъв млад касапин, готвач, барман или нещо подобно, с бръсната глава, яхнал вместо шейна с елени – буре с вино, теглено от четири охранени шопара; който вместо подаръци разлива бира и вино и вместо „Тиха нощ“ и „Весела Коледа“, подвиква „А, на здраве!“, „Юбрия!“, докато Снежните му – разгорещени, напращели девойки в оскъдно облекло – играят кючек по масите под звуците на балканския коледен химн:

„Всичките прасета на мезета!“

Стефан Кисьов

С поезията на Христина Мирчева

ВЕЧНИЯТ ДВИГАТЕЛ

I. Динамика

Сърцето е гнездо от атоми,
ядро от свръхенергия.

Последствията кой да предскаже?

Смъртта,
която сее движението,
туптенето
в тишината след взрива.

II. Метаморфози

Сърцето
е сладък плод.
Орле,
политнало
от черупката на яйцето.

Или това показват,
даже много повече,
очертанията върху подносчето
от обърнатата чаша с кафе
тази сутрин.

ГЛАД ПО КОЛЕДА

Прахосмукачката мърка
на студентите плочки в кухнята.
За коледния пудинг навярно.
Или за коледната пуйка?

Не тъжи, мило коте.
Всичко си имаме.

Също и борови иглички за гарниту-
рата.

ЗИМЕН ДЕН

Докато пуша в мъглата,
едното око сълзи,
другото вижда всичко.

С ДЕТЕ НА РА МЕНЕТЕ

по-леко от нищо,
по-тежко от всичко
прекосявам реката.

УСКОРЕНИ ПЕЙЗАЖИ

Лежахме в лятото
и лятото разливаше плътта си
с ухане на дерайлирал влак.

Пътувахме в
море от диви макове
и по сърцата ни избиваха петна.

И релсите нарязваха телата ни.
Унесени от монотонен звук,
усмивките приличаха на спомени
след битките за нечия любов.

Небето ли?
Небето беше жизнено
с блуждаещите облаци над нас –
армади от въздушни кораби
приветливо размахваха платна.

В съня, преди в съня да се прегърнем,
видяхме ускорения пейзаж.
И сините, облени в светлина полета
в прозорците на нашия живот.

Христина Мирчева

завършва Немската езикова гимназия „Бертолт Брехт“, Пазарджик и Колеж по международен туризъм, Бургас. Работила е като журналист на свободна практика в пловдивски и софийски издания: в „Отечествен глас“, в „Комсомолска искра“, в „Артклуб“, сп. „Тракия“, в „Работническо дело“, в „Култура“, в „Всичко за всеки“, сп. „Отечество“, сп. „Пламяк“. След 1991 година публикува в хартиени и електронни издания – сп. „Море“, сп. „Но поезия“, „Университетски вестник“, Пловдив, „Литературен вестник“, Литернет, Публик Републик, Открита Литература, Кръстопът, Книголюбие, Разходки из Лондон и др. Носител е на наградата „Цветан Зангов“ (1987). Преводач и библиотекар в Археологически музей – Пловдив. Преподавател по немски език. От 1998 до 2004 година е книжар в общинска книжарница „Отец Паисий“. Съосновател и редактор на издание за типология на комиксите „Диаскоп комикс“ от 1991 година, а от 2013 – с подкрепата на Община Пловдив, „Диаскоп комикс“ – електронен бюлетин за култура, комикси, художници, изкуство. От 2004 до 2014 година – артмениджър в галерия „Жорж Папазов“, Пловдив. Понастоящем работи като арт мениджър в галерия „Резонанс“, Пловдив. Автор е на стихове, разкази, есета и критика за изкуство, на интервюта с творци. Води лични блогове за изкуство „Арт репортер – картини от една изложба“ и „Картинен вестник – образ и слово“ Автор на книгите с поезия „Минава нощ, минава ден“, 2012, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив и „Ускорени пейзажи“, 2015. Член е на Дружеството на писателите, Пловдив.

Христина Мирчева

Фолклорът е във всеки българин – трябва само да се събуди

„За мен всичко е магия – като се започне от създаването на представлението, самата реализация, работата с актьорите... Трябва да се потопиш в свят, който хем го има, хем ти го създаваш и измисляш в момента, плод е на твоята фантазия, на твоите мечти, на любовта към това, което правиш... Затова за мен театърът си е една магия по принцип. Без фантазия, въображение и много любов спектакли не могат да бъдат създадени“ – казва проф. Боньо Лунгов, завеждащ катедрата по актьорско майсторство за куклен театър в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ - София.

Проф. Лунгов, защо точно „Фолклорна магия“?

За мен всичко българско, свързано с нашето минало, с нашите ритуали, с народните носии, всичко, което се нарича български фолклор, е една магия. Възприемам го като нещо повече от нас. То просто оживява... То ще остане и трябва да бъде запазено. И точно това правим със спектаклите – тази магия искаме да я пренесем и на други хора, не само на българи. Това е най-ценното, което притежаваме и ако ние не го съхраним по някакъв начин, нямаме бъдеще нито ние, нито държавата, нито нацията.

Често ли поставяте спектакли с фолклорни мотиви?

Имаме 4–5 спектакъла, които сме направили, различни от този, който видяхте. Фолклорът е залегал в репертоара на много театри. Дори

моят асистент, доц. Константин Каракостов, проследява в книгата си как този спектакъл влияе на фолклора на балканските страни. По повод на това представление често сме канени да правим подобни спектакли на Балканите, където кукленият театър се развива много добре, благодарение на Българската куклена школа, която е една от най-добрите в света. Чешките колеги са с повече традиции в това отношение, но ние се нареждаме в челната тройка като образование, като създаване на млади кадри, артисти, които изучават куклено актьорско майсторство. Само по себе си представлението е доста трудоемко – не само като измисляне, но и като намиране на всеки един предмет – всички неща с месеци, да не кажа с години, са търсени по селата. Нищо от оръдията на труда не е направено, всичко е взето от баби, от прабаби.

Постановката в България е играна само в София и Стара Загора. Защо се спряхте на Старозагорския куклен театър?

Стара Загора е една много голяма наша любов, защото ръководството на театъра в лицето на Дарин Петков и Татяна Калчева, обичат да рискуват, да правят сложни представления с по-богат репертоар, дават възможност да се развихри и режисьорът, и актьорът. А актьорите са професионалисти.

За нас не е без значение къде ще бъдат играни представленията ни и как ще се популяризират, разбира се, и как ще бъдат приети. За мен старозагорската публика е една от много добрите. Съвсем отговорно мога да кажа, че през последните години Старозагорският куклен театър е най-добрият в България.

„Фолклорна магия“ има над 900 изпълнения на сцена и е представена почти в цял свят, с изключение на САЩ и Япония. Каква награда спечелихте в Полша?

В Полша спечелихме една много сериозна награда. Дори аз се изненадах, защото имаше много силни трупи там. Не очаквах, че толкова бързо ще се наложим, защото постановката я създадохме през 2014 година. На 28-ия Международен театрален фестивал „Валис“ в гр. Ломжа, Полша, спечелихме GRAND PRIX в конкуренция с 41 трупи от Германия, Япония, Италия, Франция, Израел и др. Представлението е с много последователи – след него много хора започнаха да се занимават с фолклор, с импровизирани кукли, което

за един актьор и учител, какъвто съм аз, това е много голяма чест и радост. Отдавна исках да реализирам една такава идея и много се радвам, че успех в лицето на Държавен културен театър – Стара Загора.

Публиката се превръща в част от цялата тази магия. Как успявате да задържите вниманието и на децата?

Действително това е спектакъл, който вълнува хората от 8 до 88 години. Привърженик съм на представления за всички възрасти, въпреки че се правят много трудно.

Да накараме хората да дойдат да ни гледат ни коства страшно много усилия. И пак се връщам към Стара Загора, защото както ръководството, така и актьорите, застанаха твърдо зад идеята и я реализираха. Представлението се играе не само в театъра, играе се и на „Етър“-а, и на Перперикон, т.е. подбираме местата, което има още по-голямо значение за докосване до българското.

„Всички пътища водят към Рим“, а вас пътят ви доведе в Острава, Чехия?

Много се радвам, че дойдохме, и пак бихме дошли. За разлика от други места, където сме били, тук усещам една задушеvnост, една особена атмосфера. Вижда се, че тук – в Българския културно-просветен клуб, всяко нещо е пипнато и правено с голяма любов – по най-скромен начин. Колкото и да е скромно, личи си, че всичко е правено от хората дълги години и се предава на поколенията. Хората са важни. А тук много си личи това нещо... И дано да се запази.

Как се възприема постановката сред българи на българска сцена и как сред българи на чужда сцена?

Знаете ли кое е най-хубавото?! Еднакво се приема. И това много ме радва. Както тези хора реагираха тази вечер, по същия начин се ръкопляска и на други места. Това означава, че фолклорът е залегнал във всеки българин, просто трябва да се провокира, да се събуди. Децата не познават оръдията на труда, не знаят кое за какво се е използвало, за какво служи. Идват

след представлението и започват да ни разпитват и ние им обясняваме и това вече е кауза, която си заслужава и ни кара още повече да работим над такива представления. Заслужава си човек да вложи цялата си енергия ...

Фолклорните мотиви са много пъстри, само с шестима млади актьори успяхте да накарате традициите да оживеят?

Виждате, че музиката е от различни райони, за да се добие по-пълна представа за фолклорните традиции. Най-трудно е адаптирането на всичко това към сцената. Подборът на артистите е много важен. Този младежки дух, който трябва да го има, не може да се пресъздаде от всеки. Те са с много добра

подготовка, в това число и певческа. Всички актьори са завършили кукловодство в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ – София. Талантливи са и подготовката им продължи месец, но предварителната работа ни отне много повече време.

Какво е вашето послание към публиката?

Да е все така взискателна и повече да обръща внимание на културата. Радва ме, че в последно време публиката отново нахлува в театрите. Пак започна да се интересува от изкуство, нещо, което в един момент беше замряло тотално. А децата трябва да бъдат възпитавани в любов към корените и към фолклора.

Минка Генчева

Чудеса без начало и без край

**Който търси съвършенство,
осъден е да създава само фрагменти.
Атанас Далчев**

Любен Петков

1. Чудеса: Всички мои познати и приятели станаха професори. Само аз останах доктор.
д-р Наум Чилингиоров

2. Сънувах ангели небесни да кръжат над Светия синод и в нежна прегръдка да отнасят главата с короната от трътлестото тяло на цар Самуил. Друг отбор ангели небесни с остър полет се спусна над опразненото място и постави глава с калпак и щръкнали мустаци. Върху калпака врабец изчурулика: „Ангели небесни отнесоха главата с короната на царя в небесните селения за вечни времена – чик-чирик, чик-чирик“. Друг врабец му отвърна: „Отбор ангели небесни долетяха и туриха в опразненото място главата с калпаче и щръкнали мустаци на Бай Ганя Балкански за вечни времена – чик-

който правят всичко възможно да му пришият криле, да го въздигнат и се заловят за крилето, както бяха. Но бяха.

7. *От всеки откъснат стрък трева, цялата вселена потрепера!* – изрича древният упанишад. Новината (от медиите) за четвърто място в света по износ на дървесина от нашата страна, по територия колкото върха на игла сред просторите на земното кълбо, зарадва невидимите недосегаеми босове на 800-те фирми на дървената мафия. И с мощта си вдигна на протести пред Парламента и кръстовища, по магистрали срещу мораториума за временна забрана на сеч и износ на дървесина своите наемници от безскрупулни и алчни съзаклятници, отчаяни безработни и гладни цигани с резачки. От прозорците на

чирик, тук, на Земята – чирик-чик“. И заедно: чик-чирик, о, Боже! – за вечни времена... Чирик-чик... И пак – до сутринта.

3. С изтъняването на духовната култура, изтънява българският човек, изтънява в пространството българската нация. Струва ти се, че си на друга планета – сред глухи, недъгави и слепи.

4. – *Аз, Симеон Втори, одумван за най-злополучния министър-председател, но пък за най-добрия цар на българите!* И лукаво се усмихва, заобиколен от познати политически мърши,

Бургаската областна управа пък се любуваха на претоварените кораби с посечена гора, отплаващи за чужди държави от специалния „дървен“ кей на пристанището. Цар далечно, Бог високо. Но примигващия, лъжлив цар с потриващи ръце и лукава усмивка видяхме отблизо сред своите негодници, сечащи корените на Родината. А Бог отвисоко не вижда ли? Или Господ Бог вдигна ръце от българите, отвратен от робската ни търпимост?

8. Герои на нашето „преходно“ време са Простакът и Парите. За Простака проумях – без думи, юмрук в носа. Щом се повдигне – пак юмрук в носа. И пак. Но за главния герой – Парите, лек не намерих.

9. Лек да се отървем от графоманите и посредствеността на времето предложи вещият ловец, писателят Емилиян Станев: „Заставам от сутринта на гюме на входа на Съюза на ул. „Ангел Кънчев“ 5 (без две липи отпред, както припываше Радой Ралин), където се тълпят писателите до вечерта и... бам, бам, бам – изтрепвам ги до един. Освен мене!“. P.S. Идеята за изстребление на графоманите и посредствеността е невъзможна след избухването на демокрацията, тъй като пишещите братя и сестри се разделиха и се разпиляха в множество писателски съюзи. И няма едно-единствено гюме, а вещият ловец не стреля нахалост.

12. – Докъдето стигат пътищата ни, дотам се простира Римската империя! – хвалят се гордите римляни. А Човешката империя след откритите пътища на Алберт Айнщайн, Джон Атанасов, Бил Гейтс?...

14. Великият везир на Персия Абдула Измаил (983–995) имал огромна библиотека от 117 000 книги, които били неизменно до него, наредени

по азбучен ред върху гърбовете на четиристотин (400) камили, което днес, подир хиляда години, всеки гимназист може да окачи на врата си (400-те камили с книгите) във флашка за двайсестина лева.

15. *Религията... опиум за народа...* – прогърмяха закleti атеисти и ошетиха философа с премълчано продължение на мисълта му – *...вместена в един свят, в който хората не разбират стона на потисканото същество, сърцето на безсърдечния свят и душата на бездушния живот.*

16. Езикът, думите, с които работи писателят, нямат кости, железни челюсти, но могат да убият човек, могат да затрият цели народи и да съхранят цели народи. Българският човек е в българското слово; и словото е в българския човек. Нашият народ тачи пишестите братя, които с премръзнали пръсти в каменни килии, скални пукнатини и пещери са записвали с български букви и слова в приписки по полетата на свещени книги за тегобите и радостите на живота ни, както днешните следовници по белите листа и модерните технологии. И докато мислим, говорим и записваме с български букви и слова нашите неволи, радости и мечти и стъпваме по родна земя, няма да се затрием като народ, няма да бъдем вписани в „Червената книга“ на изчезващите народи.

17. Камък, който се търкаля, мъх не хваща – чувам гласа на майка ми.

18. Човекът е търкалящо се същество. От място на място, от брод на брод, с очи във Всемира да се намери.

22. Смъртта – едно от чудесата на живота.

25. Отец Клеопа (1912–1998):
– *Ние сме сянка, сън и полски цвят на земята.*

28. Бела Барток („Така наречения български ритъм“, студия, 1938)
...там господар и селянин (в България) стоят много по-близо един до друг, отколкото например у нас, така че не е било трудно на обра-

зования български музикант да забележи този ритъм. Интересно би било да се поразмишлява дали тези видове български ритми са произлезли от нормалните видове ритми и какъв психологически процес е предизвикало тяхното развитие. Когато един много известен наш музикант за пръв път чул мелодии в български ритъм, той възкликнал: нима всички българи са куци, че имат такива мелодии в куцукащ ритъм?

29. На четиринадесет години от малката Елена се пръкна невиджана принцеса. На петнадесет достигнаха съвършенство телесните ѝ форми. Флуидите на младостта ѝ отдалеко спираха дъха на мъжете. Елена усещаше дъха им. И своя неударим прилив. Но парещата мисъл да не повтори съдбата на ниско образованата си и безработна майка – на тридесет с два развода, маеше главата ѝ да стъпва като сомнамбул. Ще устои ли на приливите до деветнадесет години ученичество, после годините в университета; годините на реализация? В пространството, пренаселено с блуждаещи моми като метеори и млади старчета (без мустаци и бастуни); на туптенето в главата ѝ, тласкащо част от човечеството към неподозирани тайни на подсъзнанието, не-разбирано от естествения свят на бедния и необразован слой на човешкия род? Кой слой ще надделе; кой път да хване? Ще устои ли на приливите на разцъфтялото си тяло, или на разума! Търсеше истината в безсънните си нощи хубавата Елена.

31. Номо urbanus няма усещането за природата, каквато е имал нашият предшественик, потопен в енергийния поток от мириса, от соковете, от ритмите и звуците на естествено

заобикалящия ни свят. Чувствителността на цивилизования човек, облъчван от космическата енергия, се е пренасочила-преустроила-приспособила в по-друга посока, което понякога му носи усещането, че е надвишил земния си ръст и обротно – че е безнадеждно осиротял.

33. *...оти ти плачат очинки, пък ти се смее лицено?*
(родопска песен)

34. Георги Сава Раковски: Бащата струва повече от сто учители, а майката – повече от сто бащи.

35. Схиигумен Сава („За празнодумството“): За един час можем да произнесем девет хиляди (9000) думи, полезни или празни. За един ден ние произнесаваме деветдесет хиляди (90 000) думи, за седмица – шестстотин и тридесет хиляди (630 000) думи, за месец – два милиона и седемстотин хиляди (2 700 000) думи, а за година – над тридесет и два милиона (32 000 000). Ако сравним всяка дума с песчинка, то за една година от живота ни в чашата на везните ще бъдат поставени над тридесет милиона (30 000 000) песчинки. Представете ли си? Чували песчинки! И разбира се, чашата на везните веднага ще ни спусне на дъното на ада само за греха празнословие.
...Христос Спасителят с мълчание засрами Пилат Понтийски.

36. И гласът на св. Йоан Листвички: Когато съм говорил дори за душеполезни неща, често съм се разкайвал, но никога не съм се разкайвал, че съм мълчал.

37. Животът на всеки от нас е разлистена, непрочетена книга.

Любен Петков

Любен Петков

е автор на разкази, приказки, повести, романи. За малки и големи. Роден е в странджанското село Крушевец, Бургаска област. Средното и висшето си образование получава в Бургас и Варна. Живее в София и работи като журналист, редактор и издател. За творчеството си е отличаван с престижни награди: „Златен ланец“ за разказ, „Златен Пега“ за цялостно творчество, Националната награда „П. Р. Славейков“ за детска литература. Последното отличие (2014 г.) – годишната награда на Съюза на писателите е за книгата му с пътеписи „Отвътре и отвъд Обетованата земя“ (изд. „Жанет 45“). Любен Петков е почетен гражданин на Бургас. продължава.“

Софийският международен конкурс „Лирични гласове“ ражда нови звезди

Музата на Евтим Евтимов – поетесата Романьола Мирославова, е основен двигател на конкурса

Романьола Мирославова, Светла Тотева и Петя Стефанова

От четири години в София се провежда международният поетичен конкурс „Лирични гласове“. В него редовно участват поети от различни страни, както и едновременно утвърдени и неизвестни творци от България. От 2012 г. насам лауреати на Голямата награда станаха Маргарита Петкова, Ана Александрова и Евстати Бурнаски.

Тази година най-високото отличие от конкурса за пръв път отиде при един все още недостатъчно известен, но безспорно ярък и оригинален поет – Петя Стефанова, за която в бъдеще със сигурност ще чуваме. Журито, с председател Евтим Евтимов, отлични талантиливата поетеса от Тетевен за стихотворенията ѝ „Скитникът“ и „Тишина“. Петя Стефанова посвети наградата на съпруга си Николай, който, според собственото ѝ призnanие, бил нейният стимул за творчество: когато я ядосвал най-много, тя създавала най-хубавите си стихове. В тазгодишния конкурс взеха участие 25 автори от 12 страни и близо 300 от България. Но по мнение на журито творбите на българските участници са били много по-силни

и запомнящи се. По тази причина само със специални награди бяха отличени трима чуждестранни поети

Ето двете стихотворения, донесли Голямата награда на Петя Стефанова.

Тишина

Сред намърморената тишина
момчето си събра багажа.
А майка му – останала сама,
не знаеше какво да каже.
Продънхиха се всички светове,
а пръстите се чупеха, присвити;
и сиви бяха дни и цветове,
очите ѝ угасваха изтрити.
Сама до прага, сам – сама
му махна и приседна кротко.
Тя беше майка и жена,
раздялата я сви на топка.
Остана. Дни и времена
принадлежаха ѝ до края.
Но бе самичка. Сам – сама
в помръкналата бяла стая...

– Лучано Тараско (Италия), Людмила Чебишева (Русия), Мубера Исакович (Босна и Херцеговина). За сметка на това се наложило в раздела за български автори трите награди да бъдат дублирани. Двете първи награди отидоха при Елисавета Шапкарева (София) и Мария Панайотова (Ямбол). Втори награди получиха Даниела Йорданова (Севлиево) и Станислава Немска (София). Трети награди журито присъди на Рени Митева (Мездра) и Светла Гунчева (Бургас).

Инициатор и главен двигател на конкурса е поетесата Романьола Мирославова, самата тя носителка на много български и международни отличия. Съорганизатори са Съюзът на българските писатели, Столична библиотека, Сдружението на софийските читалища, НЧ „Н. Й. Вапцаров – 1922“, издателства и др.

Пламен Тотева

Скитникът

Той е самотен, жаден за любов скитник.
С побелели страни от дълго очакване.
Никой не го посреща, никой не пита,
дали го болят надеждите смачкани.
Той е вибрация в ада на празното,
замлъкнало ехо в дома си напуснат.
Дали я обича, или вече я мрази,
дълбае сега във своите чувства.
Не я обвинява. Тя ражда жаждата.
Нейната липса отваря пътища.
Любовта е онази фатална проказа,
по-заразна от чума, иначе – същата.
Суморено сърце ще прекрачи във нищото –
в безизходни каньони, до болка корави.
Пустошта ще го глътне – горд и отприщен,
пътят назад, към дома си, забравил.
Внимателно ще си избере лобно място,
ще лежи примирено –
и самотен, и ничий.
А небето над него
ще е толкова тясно –
благодарен за нея,
и оттам
ще обича.

За един неочакван въпрос, за безсмислието на самоубийството, за любопитството към живота и важните неща в него

За безсмисленото самоубийство. За това ли искам да разкажа в тази история, казах си, докато събирах мислите си, породени от една среща. А нима има друг вид самоубийство? Макар в модерно време да говорим за „политическо самоубийство“, или „самоубийство поради криза в жанра“ (нещо, което правят талантливите хора, затваряйки се в себе си, когато талантът им изведнъж пресъхне или неграмотната маса не може да ги оцени), физическото самоубийство, като всяко друго убийство на живо същество, е акт противоестествен и нехуманен. Да не говорим колко нелепи и смешни могат и ни се струват причините за него след време.

Неотдавна със съпруга ми Людмил Тодоров, писател и кинорежисьор, имаме една чудесна и незабравима среща в книжарница Хеликон с най-будната част от русенската общественост – четящата. В Общинската зала на града пък се срещнахме с огромна аудитория ученици и преподаватели от елитните гимназии в града – не-обикновено будни и интелигентни деца, каквито в днешно време май, уви, все по-рядко се срещат.

Сред многото въпроси, които те задавах, изведнъж, едно крехко и красиво момиченце от дъното на залата (както по-късно стана ясно ос-мокласничка!) ме попита, дали някога съм искала да се самоубия. Може би трябва да внеса едно уточнение: в момента говорехме за любовта в романите на Людмил, та въпросът, макар и неочакван, не беше нито неуместен, нито неадекватен. Видях как лицата на присъстващите в залата възрастни, и особено тези на преподавателките на децата, леко се опънаха и станаха сериозни, като по време на учебен час.

Хм! Признавам, изисква се голяма смелост и хладнокръвие да зададеш един толкова интимен въпрос на всеослушание. Тайничко се възхитих на нежното девойче.

Ваня Хинкова, Людмил Тодоров и Златна Костова на срещата в Русе

Едва ли има човек, започнах аз, който поне веднъж в живота си да не е стоял пред тази дилема, да не е разсъждавал над тази мисъл. На всеки етап, във всяка възраст от пребиваването ни на този свят, винаги съществува поне едно фатално важно нещо, заради което може да ти се прииска да умреш. Но... и да живееш. Най-малкото, от любопитство да видиш как ще се развият нещата по-нататък. Ако на едно 2-3-годишно дете отнемеш любимата играчка, то веднага би се самоубило, ако знаеше какво представлява самоубийството, защото една и съща дълбока страст владее и провалилия се собственик, и провалилия се политик, и влюбения с разбито сърце, и неоченения талант. Ако един отличник в началното училище, който винаги е получавал шестци, се върне вкъщи с четворка, или – пази боже! – с тройка, той веднага би посегнал на живота си, защото какво по-важно в този момент може да има за него в живота му?! Ако несподеляната любов попари сърцето на един тийнейджър – за какво би искал да живее повече мизерния си, безлюбовен живот той – любовната драма не започва дори от Ромео и Жулиета,

тя сигурно е по-стара и от света! По-нататък, през годините, в живота ни навлизат други неща, които ни се струват много по-важни. И съответно нови поводи за разочарование и оттегляне от земната суета. Влизаш в политиката, подхващаш някаква уж обществено-полезна дейност, стремиш се да се реализираш като специалист, да разгърнеш таланта си, но бързо-бързо се разочароваш и ти се прииска да се самоубиеш заради отдавна дишащата отрова наша политика и сбърканата ни ценностна система. И всички предишни, и уж достойни за онзи краен акт причини, изведнъж ти се виждат нелепи и смешни. И: „Как съм могъл да страдам заради това?!“

Когато се срещнеш със страшна медицинска диагноза или масов терор, всичките ти предишни, дребни, (а някога фатално-важни проблеми!) предизвикват у теб само и единствено усмивка.

Хубаво е, че любопитството към този така прекрасен живот в крайна сметка надделява. Става ти интересно какво ти е подготвила тази хитруша Съдбата защото, както казват англичаните, „Бъдещето не ни принадлежи,

не е наше и не можем да надникнем в него, за да видим какво ни готви.“ Значи, остава ни да чакаме. С надежда, добра енергия и обич към ближния. Ще продължават ли да се пишат хубави книги? Каква ще бъде голямата любов на детето ми? Ще преведа ли още добри текстове? Ще гледам ли още хубаво кино? Какви ще бъдат децата на бременните ми приятелки? А следващата многоцветна и пълна с радост изложба на Макдонна Тзавелла? А следващите „Градски мечтатели“ на талантиливата художничка Антония Дочева? Ще се срещна ли на живо с диригента Кристиан Ярви? А с актрисите от „Absolutely Fabulous“? А с водещия Иън Райт? Ще работя ли отново с любимите си режисьори?

Ще продължа ли да пиша поезия? Ще имам ли още безрезервно обичащи ме приятели, каквито имам сега? Кога ще стана баба? Ще се оправи ли тази наша обрълена, но толкова прекрасна страна? Ще случим ли някога на политици... Ще се възцари ли мир на Живата ни Планета или и тя ще се изправи на прага на самоубийството? Защото, както казва Аксиния Михайлова:

*„Животът е по-голям от нас
Каквото ни изпрати
Трябва да го осъзнаем
Приемем
И преминем през него
Със смях или сълза
Или с болка
Просто да го преминем“*

Ей такива въпроси вълнуват нас, възрастните, прекрасно мое момиче от 8-ми клас на русенската английска гимназия. А ти сигурно вече отдавна се радваш на новата си любов, на семейството, което те обича, на доброто си училище и верните приятели и вече сигурно отдавна си забравила въпроса за самоубийството, който ми зададе на онази наша незабравима среща в Русе. Защото вече си научила мъдростта от добрата поезия, която четеш и знаеш, както казва Аксиния: „Каквото и да се появи в живота ти, позволи му да се случи“.

Златна Костова

Пловдив – европейска столица на културата 2019 г.

Община Пловдив разчита на археологически разкопки, паметници на културата, развитие на реката и летището

Около 70 обекта от Пловдив са включени в регистъра на туристическите атракции на Министерството на туризма

Пловдив е развиваща се дестинация, един от големите туристически центрове на България, каза пред журналисти заместник-министърът на туризма Ирена Георгиева, която присъства на Седмата международна среща за туризъм в Пловдив. Около 70 обекта от Пловдив са включени в регистъра на туристическите атракции, който Министерството на туризма обяви в началото на месец септември. „Пловдив фигурира и в една от нашите осем културно-исторически дестинации. По отношение на историческия туризъм и изобщо развитието на България като туристическа дестинация, градът е основен обект“, каза Ирена Георгие-

ва. „Във фокуса на Министерството на туризма за тази година и за следващата 2016 г. е културно-историческият туризъм, затова се очаква Пловдив да фокусира туристическия интерес и към страната ни“, добави Георгиева. По думите ѝ, Пловдив стои добре на фона на всички останали обекти в страната и поради факта, че ще бъде Европейска столица на културата през 2019 година.

Голямата базилика в Пловдив

На същата VII-ма Международна среща за туризма кметът на Пловдив направи сензация със съобщението, че „най-голямата раннохристиянска базилика на Балканския полуостров, т.нар. Голямата базилика в Пловдив, ще бъде включена в обектите, призна-ти от ЮНЕСКО за световно културно

наследство в България. Подготовката за това вече е започнала. Идеята е да бъде разкрита цялата площ на базиликата, която стига близо до оградата на католическата катедрала. Това означава, че пътният ръкав, който свързва „Мария Луиза“ с „Цар Борис III Обединител“ ще бъде премахнат, тъй като на няколко метра под настилата се крият половината от тайните на Епископската базилика. Вместо него ще бъде разкрита и разширена затворената в момента улица край Гимназията по битова техника. В момента базиликата се реставрира по идеен проект на Фондация „Америка за България“ на стойност 5 млн. лева. Разходите по допълнителните дейности, изчислени на още около 4 млн. лева, ще бъдат поделени между Община Пловдив и фондацията.

Голямата базилика в Пловдив е разкрита през 1982–1984 г. при строежа на пътния възел на бул. „Княгиня Мария-Луиза“ до Централна поща. Археологическият обект е проучен от Елена Кесякова и Елена Кантарева, които ще бъдат привлечени в бъдещите дейности по реставрация на паметника.

Титлата „Европейска столица на културата 2019“ освети Пловдив, даде и по-голяма видимост на България, в града се отчитат 6% ръст на туристите и 8% ръст на ношувките. През следващите години трябва да се случат над 60 проекта в културната и социално-обществената сфера. Сред предимствата на Пловдив, с които туроператорите се запознаха, бе възможността за мащабни спортни мероприятия, благодарение на новооткритата многофункционална спортна зала, адаптирана за близо 50 вида спорт и с единствения в страната закрит колодром.

Обществена поръчка за реконструкция на Централния площад на Пловдив

Стана известно, че Община Пловдив спечели 3-годишна съдебна битка срещу магазините, които запушват северната страна на античния Одеон. Те са разположени до Централна поща и заемат около 500 квадратни метра. Административният съд се е произнесъл в полза на градската управа. Проектът предвижда да се отвори още един вход към Одеона. Оттам ще има директна връзка със западната част на Римския форум. Инж. Иван Тотев, новият стар кмет на Пловдив, съобщава, че до края на 2015 г. се открива и обществена поръчка за реконструкция на Централния площад на Пловдив. Международен конкурс отличи на първо място идейния проект на португалското бюро ФОРА. Той пред-

вижда експониране на археологията и интегрирането ѝ със съвременния площад. При реконструкцията обаче отново ще има разкопки. По предварителни изчисления обновяването на пространството ще струва около 10 милиона лева. Площадът трябва да е готов до 2019 г., когато Пловдив е европейска столица на културата. Общината преговаря и със собствениците на бившия Нармаг на Главната улица. „Ще подпишем договор за 25 г. да ни бъдат предадени античните находки в подземната част на магазина и да ги стопанисваме“, казва кметът. Там има мраморни седалки от Римския стадион, водопроводи от II век и античен резервоар. Инвестицията, която иска да направи общината, е в размер на 1 млн. лева. Така обектът ще стане част от туристическия маршрут на Римския стадион. Археолозите откриха в подземнието на Нармага клетки, в които са били държани зверове, използвани за гладиаторски битки.

Социализиране на 10 километра от коритото на река Марица

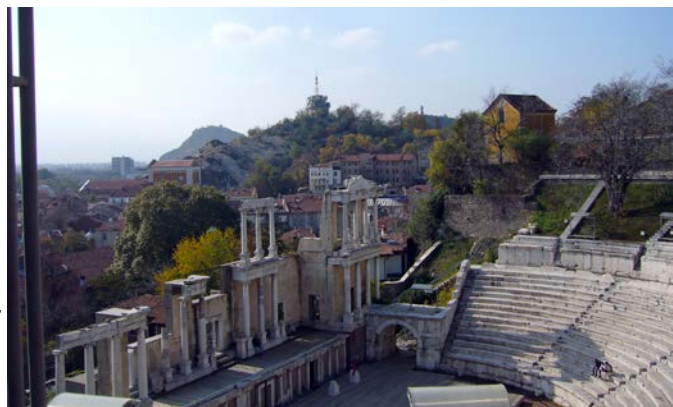
Един от важните проекти на Пловдив е свързан със социализирането на 10 километра от коритото на река Марица. Четири фирми са подали документи за участие. Процедурата е приключила, комисията ще трябва да избере една измежду четирите оферти до края на декември, а определените средства за процедурата са 250 хиляди лева. Идеята е 10 километра от коритото на реката – от района на Гребната база до бента след остров Адата – да бъдат социализирани с естествени материали. Ако всичко върви по план, до края на 2016-та година могат да бъдат обявени и търговете за строителните дейности. Някои от отделните етапи в изграждането на зоните за спорт, рекреация и раз-

вличения по река Марица вероятно ще бъдат финансирани с европейски средства. Социализирането трябва да бъде извършено само с естествени материали, които да не променят цялостното усещане за реката.

Усилия за съживяване на летище Пловдив

Едновременно с това местни и чужди инвеститори обединяват усилия за съживяване на летище Пловдив. Швейцарци искат да строят търговски мегацентър, турска компания има интерес към концесията на аеропорта. Летище Пловдив е разположено на 10 км от втория по големина български град, на три километра от пътя Пловдив-Асеновград и в непосредствена близост до ж.п. линията между същите градове, както до международната магистрала София – Бургас и София-Истанбул. Зимните курорти Пампорово и Боровец се намират приблизително на 90 км, а Банско – на 140 км. Летище Пловдив може да бъде икономически катализатор и основно средство за достъп до ключови туристически обекти в Южен централен район. В ЕС регионалните летища са едни от най-важните фактори за развитие на местната икономика. „Време е да обединим усилия и да действаме!“ – около тази позиция се обединиха представители на местни и чужди компании по време на проведения в Пловдив първи по рода си форум „Регионално развитие чрез летище – добри европейски практики“, организиран от сдружение „Фонд за развитие на Южен централен район – Феникс фонд“. Излишно е да припомним каква сериозно предимство за туризма и за бъдещата европейска столица на културата е едно добре работещо летище.

Пенка Калинкова

Как се пише и превежда постмодерен роман

Васил Самоковлиев

Всеизвестен е въпросът без отговор – кое е първо, кокошката или яйцето? При нас, преводачите, е ясно – най-напред е авторът, после сме ние. В това отношение аз изкарах голям късмет. За да минавам за успешен и добър преводач, заслугата е главно на късмета ми. От двайсетината книги, които имах възможност да превода, повечето са творби на класици, известни, утвърдени автори. След като прибавих в актива си заглавия като „Капризно лято“ и „Маркета Лазарова“ на Владислав Ванчура, „Обслужвал съм английския крал“ и „Уроци по танци за възрастни и напреднали“ на Бохумил Храбал, реших, че съм направил достатъчно за рецепцията на чешката литература в България и че повече няма да превеждам. Така де, винаги съм си мислел, че артистът трябва да се оттегли достойно и навреме от сцената, за да го помнят с най-доброто, а не да стане за посмешище. Е, не си казах, че вече никога няма да превеждам, защото ми е познат и друг постулат – никога не казвай никога. Така че... Така че, случи се да се запозная с млад и за мен много симпатичен издател, комуто, както обикновено става, показах Прага, изпихме по някоя друга чешка бира и пак, както обикновено става с хора от една черга и от една и съща кръвна група, се сприятелихме. Последвах новите срещи със семействата ни в Прага, после в София и съвсем естествено за общуване между издател и преводач до:

– Искаш ли да преведеш нещо и за моето издателство?

– А, не! Книгите, които харесвах, вече съм ги превел. Извинявай, с преводите бях дотук. Вече не ми е интересно, а и ме домързява...

– Много те моля, ще ти дам възможност сам да си из-

береш заглавие. Тук съм си извадил на градените книги с „MAGNEZIA LITERA“ от последните години, избири си, все някоя ще ти хареса. Ще ти ги пратя на имейл адреса ти, като намериш време, хвърли им един поглед.

Седнах пред лаптопа и се вгледах в предложения ми списък. Избрах си начин – чрез елиминиране. Десет заглавия и автори, които нищо не ми говорят, а уж следя съвременната чешка литература. Четири от тях на писателки. А, не, жени не ми се превеждат, за тях има достатъчно преводачки. Ха, някой си Емил Хакъл с две награди – 2006 и 2014 година. Интересно, два пъти да го отличат, я да видим. „За родителите и децата“ и „Истинско събитие“. Прелиствам набързо, зачитам се тук-там. Бива, а и не са обемни, по над стотина страници. Коя ли да предпочета? Абе я дай и двете, колко му е.

Така попаднах на Хакъл, който се оказва съвсем не по вкуса ми и за когото, докато го превеждах, все се шегувах и виках: „Тоя Хакъл, дето сам съм си го нахакъл...“ Защо такава груба рима ли? Защото не подозирах, че писанията му се възприемат като постмодернизъм, навярно затова са и отличени и превеждани. А аз, консервативният традиционалист, не бях подготвен за подобен сблъсък и психически доста се натоварих. Не заради текстовете, признавам, не мога да отрека литературната им стойност. Мене по принцип ме дразни т.н. модернизъм, пък бил той пост или пред. Моите първи срещи

с него са в изобразителното изкуство, после се натъкнах на подобни уродливи безсмислици и в скулптури, и пластички, които сега наричат „инсталации“. Виждал съм такива грозни, отблъскващи и непонятни за нормалния човек неща, че съм си викал „Абе аз ли съм луд или са луди всички ония, дето ги харесват, че и пари трошат за тях“. А че всичко това си е чиста проба снобизъм, си мислят и други като мен. Както и да е. Отдавна виждам деформации, безобразия и страшилища дори и в изкуствата за деца – погледнете книжките им, филмчетата, които гледат! Пъка от грозни, страшни, ужасяващи неща. После се чудим откъде идва у децата насилието, нали?

Както и да е, мислих си, че художествената литература все още е пощадена от подобна зараза. Тук-там взех да срещам кълнове на постмодернизма и у лансирани наши млади автори, но тях засега нека оставим на мира. Най-вече проумях що за чудо е той чрез писанията на Хакъл. Че то било много лесно! Особено ако пишеш от първо лице собствените си изживявания и фантазии. Няма сложен сюжет, сериозни конфликти, ярки характери, образен изказ. Ако бях решил, че съм писател и не бях толкова мързелив, вместо сега да разчепквам споменатия стил, сам можех да напиша роман. Но тъй като това няма да стане, нека поне бъда полезен на тия, които решат да опитат. Значи, написвате си нещо като разказ, в който сте главният герой. Приемате го като елха, която ще окичите с каквото ви падне. Тук-таме, образно казано, обикновени играчки и почват: стара обувка, букет изкуствени цветя, ръждясала консервна кутия, умрял плъх, нанизани кокошки куришки и ... хайде да спра дотук, та да не ви отвращавам. В литературен вид главно да пълните с думи страници, които да нахвърлят сто-сто и двайсет и вече имате роман. Така се получава словесна „инсталация“, колаж от всевъзможни смислени и безсмислени чужди текстове, прибавяте предмети и термини в езика от най-съвременния начин на живот,

слагате за финал някаква изтъркана мъдрост и романът ви е готов. Добре е да прибавите имена на малко известни световни мъже и жени, научни текстове от всякакви области, та читателят да види колко много сте начетен и колко много знаете. За финтифлюшки към всичко това можете да вкарате вицове, да използвате жаргон и вулгаризми. И вярвайте ми, няма да сгрешите! А ако си намерите и заблуден издател и снобар литературен критик да ви похвали, вече сте писател, за някои даже и голям!

Ето така аз възприемах текстовете на Емил Хакъл, докато ги превеждах. За някого горенаписаното може да звучи грубо и просташки, но повярвайте ми, преводачът вижда най-добре кухнята на писателя – и добре приготвените аспержи и трюфели, но и обелките от картофи, лук и чесън, мръсните съдове и кофата за боклук. Благодарение на това, често у талантливия разказвач се преплитат в прекрасно единство преводач и писател. Хрумват ми две имена като пример – Здравка Евтимова, Милен Русков.

Но да се върнем към Хакъл и моето боричкане с текстовете му. За щастие започнах с „За родителите и децата“. За щастие, защото постмодернистичните му хватки и номера тук са с мярка и поносими, преглъщат се. В „Истинско събитие“ те са в прекалено количество и в преигран размер. Ако бях подхванал в обратния ред, не знам дали щях да преодолее психическото натоварване. И то не само заради постмодернизма. Вече бях негативно настроен заради абсолютното игнориране на моя милост от страна на автора. Представете ли си, той отказа какъвто и да е контакт с преводача си! Това ме шашна! И не защото този преводач съм аз самият, слава Богу, не съм жертва на суета и комплекси, а защото подобна реакция за мен е израз на непрофесионализъм, келешлък и лошо възпитание! Да беше поне отговорил на едно от писмата ми и да се извини с най-тривиална причина. Една от моите причини да поема превода на книги му беше и мисълта, че най-после, след толкова класици, заселили се в небитието, ще имам възможността да общувам с жив автор. Вече си фантазирах как ще си пием бирата и аз ще уточнявам с него тънкости и детайли, как един ден ще чета в ръкопис и бъдещите му текстове.

Да, ама не! Въпреки напомнянията от страна на издателя и менажера му, че преводачът, който живее в Прага, би желал да се срещне с него. Отказа да дойде и в София на премиерата на преведените му книги. Възшност, след като приключих с превода на „Истинско събитие“ вече си бях изградил окончателен образ за господин писателя. Той сам на едно място откровеничи, нарича себе си „необщителен борсук с три брака и дванайсет сменени работи“. Без да се мисля за медиум, още като видях позьорските му снимки в интернет, химията ми затрептя негативно. А като видях, че е и зодия Овен, а по китайския хороскоп куче, тутакси си припомних едно човешко недоразумение, което някога по недоглеждане бях допуснал до своя приятелски кръг, а след време, общувайки по-активно и по-отблизо с погнуса изхвърлих от него и заличих завинаги. Иди после че не вярвай на зодии и характери! Ето защо, признавам, към „Истинско събитие“ пристъпих с преднамерено раздражение. В „За родителите и децата“ приемах с насмешка постмодернистичните му хватки. Какво пък толкоз, запълва страници, не е луд който изяжда баницата, знае се. Бащата е научен работник, биолог – пълно с растения и животинки, барабар с латинските им названия. Синът, луд по самолетите – хайде авиоописания и един куп марки и видове самолети. Откъси от книга, която някой в момента чете, рецинтиране на Шекспир, размяна на есемеси, подслушани чужди приказки, разговорен и фонетично деформиран до безобразие чешки, тук-таме вулгаризми. Но и смислени диалози, сериозни, поетични или забавни спомени, добре, чете се приятно, бива. А „Истинско събитие“ започва с... компютърна игра! Лошо ми стана! Само като изписах заглавието на главата – „Мятане на ковчези“. Главният герой, тоест пак самият Хакъл, и един ексцентричен негов приятел играят чрез интернет игра, в която върху колата на всеки от играчите има.. ковчег, засилваш колата, даваш максимално газ и удряш спирачка. Ковчегът, естествено изхвърча и колкото по-далеч падне, толкова си по-добър! За мен – дебилен забавление. А сюжетът банално любовен. Чрез интернет среща и връзка с много по-млада дама и терзанията

му – да продължи или не. Паралелно откъси и преразкази от книга, която чете и която е посветена на немски терористи RAF от 70-те години. И пак познатите хватки, този път, както вече споменах, в много по-големи размери. И пак жаргон, вездешното чешко „do prdele“ и „ty vole“, което ме залива от телевизора, по трамваите и улиците. На всичко отгоре споменатият приятел е и словак, та ругатните му са едно към едно с нашите псувни! И за всичко това аз трябва да намеря адекватност, хем да е като у автора, хем да щадя българския читател. Бая зор видях, ама дано съм успял!

Толкова за книгите, нека остане и нещо, което да ви накара да ги прочетете. Да се върна към автора. Фактът, че отказа да се срещне с мен, не ми даваше мира. Че и в София да не дойде, дето е за чужда сметка. Защо, бе, джанъм, защо? И най-неочаквано ме озари! Та той е българофоб! Защо реших така ли? Ами в „За родителите и децата“ има силно българско присъствие, а отказва да общува с българи и България! Лекарят, който оперирал баща му, българин. По този повод смешка! Като го описва, споменава, че бил с характерната за нас, българските мъже, прическа. И знаете ли каква е тя? Бретонче! Паднах! Ха-ха! Оглеждам се край себе си, връщам се и в миналото си, но бретончета почти не ми се явиха! После, в апартамента на майка му български туристически атрибути – покривка, троянска керамика, а патрокът му всяко лято на почивка... в Бургас. Сигурно и той самият като юноша е ходил в България на море и там, фантазирам си, му се е случила неприятна случка, та затова недолюбва българите. А каква може да е тази случка, освен, че е бил влюбен в девойка, с която е дошъл, но му я забърсал някой нашенски гларус, а може би и цяло ято от хищните морски юнаци-птици. Е, как тогава няма да ни мрази нас, красавците, дето чехкините винаги са ни предпочитали пред своите русоляви паяци! Измислих си тази история, повярвах в нея и се успокоих. Забравих и за Хакъл, и за постмодерната литература, и за всичките си терзания в сблъсъка си с тях. Та така...

Васил Самоковлиев

Люба Сплиткова-Касърова

„Двуотечествена патриотка, която има едно отечество при Марица и друго при Вълтава“

(проф. В. Вендиш)

жена, чувстваща и преживяваща цялата съвременна, изненадваща и рушителна световна действителност... това не е само домашна българска поезия, но сериозна вълнуваща славянска мелодия, произхождаща от чист чешки извор“. (Йозеф Пата)

Чужденците, живели сред българския народ и включили се в изграждането на новата българска държава на Балканите или си тръгват скоро след като са пристигнали, или приемат България за своя втора родина и те и техните семейства остават завинаги свързани с нея.

Такава е съдбата

и се възпитават в духа на любов към тяхното отечество България.

Това дете, в което тече кръвта на два славянски народа и отраства между трети, се оформя като интересна личност, която се отдава на изкуството и се превръща в своеобразен мост между българската и чешката литература и култура. Това и дава типичното в нейния светоглед и чувствеността, които носи в себе си. Тя преживява наследствеността на кръвта си, даровете и опасностите за трите земи, тяхната съдба е и нейна, чак до кончината и на 2 февруари 1946 г.

Ала виновна ли съм аз, че крия в душата си кръстосани съдби на неспокойното славянско племе?

„Автобиография“
(Птицата Феникс, 1933)

След Солун семейството се мести за кратко в София и Габрово, а след това се установява в Пловдив. През 1901 г. Люба отива да учи пиано в Консерваторията в Прага. Обучава се при Карл Хофмайстер и при Йозефина Напръсткова. Успоредно с това тя е и извънредна студентка в Карловия университет и посещава лекции по чешки език.

В Прага живее у писателката Анешка Чермакова-Слукова, племенница на писателката Каролина Светла, в къщата „При каменната маса“ (Ječnéulici550/1 (Karlovonám 35) Praha 2 NovéMěsto. Настанена е в стаята, където К. Светла е живяла и творила до края на живота си.

По време на престоя си там младата Люба се запознава с редица чешки и словашки интелектуалци. Интересен спомен за пребиваването в Прага на Люба Касърова оставя нейната приятелка, писателката, Хелена, Малиржова: „В Прага се появи млада девойка на име Люба Сплиткова... Със своята външност и светещ жар на неспокойно същество, с южен ритъм на движенията, музикален чар на гласа и с влажна светлина в погледа, тя раздвижи художествените среди на тогавашна Прага“. При

Поетесата, преводачката и общественичката Люба Касърова е оставила дълбока диря в българския културен и поетичен живот. В изследванията на българската лирика, излязла изпод перото на нежния пол, и до днес нейното име се поставя редом до тези на Мара Белчева, Дора Габе и Елисавета Багряна.

„Докато Дора Габе е заела първо място в поезията за деца, Елисавета Багряна увлича със своя стихуен български инстинкт..., а необуздатата Яна Язова търси тепърва своето истинско определение, то Люба Касърова се открива със своята женственост като нежно чувстваща любовница и едновременно

и на семейството на Люба Касърова. Баща и е известният чешки учител по математика и немски език Франтишек Сплитек, а майка и Корнелия Волковская е преподавателка по френски език.

Люба (Либуше) се ражда на 2 януари 1884 г. в Солун, където отиват на работа нейните родители, повлияни от изпълнените с любов и грижа разкази на Царевна Миладинова, дъщеря на Димитър Миладинов, за положението на българите от Македония, останали в пределите на Турция. Поетесата има по-малки брат и сестра: Владимир и Олга. Въпреки че бащата е католик, децата са кръстени в Православната българска църква

организираните изложби и вечеринки тя танцува и пее. На една от тях присъства композиторът Густав Шарпантие, който е очарован от гласа и. Той записва на грамофонни плочи изпълнени от Касърова словашки песни. По пътя му към Париж плочите са загубени. В същото време писателят Франтишек Кс. Свобода публикува разказа си „Събуденото тигърче“, за вдъхновителка на който е сочена българката. Нейната красота пленява и млад художник, който дори напуска Прага, за да е далеч от „невинната и нежна мъчителка“. Тази любов е описана в „Ивов роман“ на Антонин Сова, с когото българката е близка приятелка. Х. Миларжова пише по този повод: „Люба не беше съблазнителка... сърцето и беше детски чисто, а чувствата и се увличаха само от музиката и от очарователната младост“.

Климатът в Прага не понася на Люба и тя се завръща в България. Постъпва като учителка по литература в Пловдивската гимназия. Там тя посещава и помага в кръжока на Вела Благоева, съпругата на Димитър Благоев. През 1906 г. се омъжва за адвоката д-р Христо Касърв, който е запленил от нейния естествен женски чар и духовно излъчване. Ражда им се една дъщеря – Людмила. В началото младата съпруга и майка е погълната от грижите за семейството си. Но постепенно мирът им е нарушен от шума на бойните оръжия, дрънкащи по фронтовете

на Балканските войни и Първата световна война.

През 1920 г. семейство Касърви се премества в София. В столицата Люба влиза още по-дълбоко в литературните среди. Тук тя добива смелост да започне да печата свои оригинални стихове в списанията „Хиперион“, „Завети“, „Вестник на жената“ и др. Но тук е и мястото, където Касърва още повече активизира своята обществена дейност. Тя, както по-късно ще напише Й. Пата, „се постави в служба на българо-чехословашкото сътрудничество, защото не желае да е самолям зрител, стоящ настрана“. Щом пристига в София, поетесата се включва в създаденото през 1918 г. дружество „Българо-чехословашка взаимност“ и през 1922 г. тя е избрана за секретар. Председател е проф. Васил Златарски. Тя е редактор на едноименния орган на дружеството, излизало през 1925 и 1926. Към Дружеството Касърва изнася редица сказки: представя чешките писатели Елишка Краснохорска, Божена Немцова, Каролина Светла, Франтишек Шелда, композиторите Бедржих Сметана, Леош Яначек, президента Т. Г. Масарик и неговата съпруга Шарлота Масарикова, чехословашката природа и изкуство. Някои от тези сказки след това излизат на страниците на „Хиперион“, „Българска мисъл“, „Литературен глас“ и др. При своите посещения в Прага Касърва също

Европо!

*Европо, ти безумно разбунтувана,
предателко, плачи над твоите беди!
Лъжи с името на правдата забулени
вилнеят с ярост в твоите гърди.*

*Един народ добър е сложен днес
на кладата – наречена световен мир.
И няма във света глас доблестен
да спре насието и го защити.*

*Европо, продажна хищница,
над съвестта човешка слагаш пак
петно и ново отмъщение расте!
Един народ добър днес плаща твоя грях.*

Наистина възкръсна

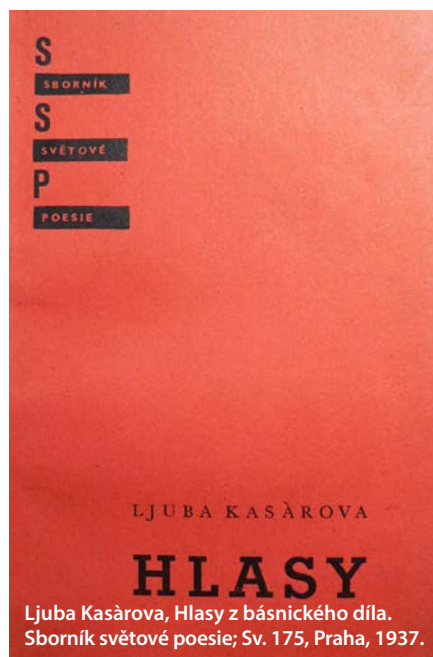
*Разпнаха те като Христа,
Земя ти наша.
И пред очите на света
на мъките Христови Те обрекоха.
Изпълниха присъда страшна
и гази те като роб...*

*И ето – в дрезгавината херувимите летят
и носят радостната вест.
Земя Ти наша, от радост Ти захълца,
преляла беше твоята чаша...*

*Разсъмна се
прародината свята
наистина възкръсна.*

Първи българи, наградени с чехословашки ордени.
От ляво на дясно 1 ред: Л. Касърва, В. Крупка
(управляващ легацията), В. Атанасов; 2 ред: А. Протич,
проф. С. Баламезов, проф. В. Златарски, С. Вълнаров.
(Снимка в легацията в София, 15.04.1927 г.)

изнася сказки, с които там популяризира българското културно и историческо наследство. Стъпка в посока на опознаването на двата народа е организираната от дружеството екскурзия до Чехословакия през 1923 г. Голямо значение придават организаторите, между които основна роля играе Л. Касърова. В своята сказка, посветена на екскурзията – прекрасна „словесна снимка“ (Касърова, Л. *Впечатления от Чехословакия*. – Българо-чехословашка взаимност. 1925, № 2, с. 19; № 3-4, с. 11-18) – тя подчертава, че образът на България по това време не е в особено добра светлина. Към онзи момент допълнителен негативизъм прибавя и убийството на Райко Даскалов в Прага (26 август 1923 г.).

Членовете на „Българо-чехословашката взаимност“ посредством личните си контакти предприемат действия за изчистването на образа на България. Резултатите надхвърлят очакванията им. Като най-важен от Дружеството се отчита, образувалия се временен дамски комитет, с председателка Христина Морфова, на срещата на водените от Л. Касърова жени с представителки на чешкия елит и политически среди. Наистина дружеството „Чехословашко-българска взаимност“ в Прага се организира през 1924 г., чийто първи председател е художникът Алфонс Муха, чиято съпруга Мария (Марушка) е родена в Пловдив.

В началото на Втората световна

война поетесата се разкъсва между мъката от съдбата, сполетяла чешкия народ след събитията в Мюнхен, и радостта от връщането на Южна Добруджа в пределите на България. Тези чувства са изразени в поредица от стихове, публикувани в периодичния печат („Европо!“, „Наистина възкръсна“).

Друга голяма заслуга на българката с чешко-руски корени в областта на двустранното опознаване и за популяризирането на чехословашката култура са направените преводи на творби на едни от най-известните чешки писатели и поети: Елишка Краснохорска, Божена Немцова, Каролина Светла, Франтишек Шелда, Антонин Сова, Ян Махар, Отокар Фишер, Йозеф Хора, Ева Върхлицка и др. Като заключение ще посоча единствено следния факт, че за цялостната си дейност и роля в българо-чехословашката взаимност Люба Сплиткова-Касърова получава на 17 януари 1927 г. официално признание с присъждането и на чехословашкия орден „Белия лъв“, II степен за заслуги към държавата. Тя е сред първите шестима българи, получили чехословашко държавно отличие.

**д-р Любомила Соленкова, гл. ас.
в Института за исторически
изследвания – БАН**

Материалът е подготвен въз основа на материали от ЦДА в България, НА-БАН, Archiv hlavního města Prahy, PNP – Literární archiv, както и публикации в ежедневния и научния печат в България и Чехия.

Люба Сплитекова Касърова, българска поетеса, е родена на 31.05. 1887 г. в град Солун. в семейството на професор Франтишек Сплитек – чех, преселник в България от 1883 г. Завършва гимназия в Пловдив. Учи в Пражката музикална академия и във Философския факултет на Карловия университет в Прага. След завръщането си в България популяризира чешката литература и култура – секретар е на Софийската чешка-българска взаимност, редактира списанието на дружеството, изнася лекции, свързва се с чешки женски дружества, превежда творби на Божена Немцова, Каролина Светла, Елишка Краснохорска, Ф. Шалда, Карел Чапек. Публикува в списание „Хиперион“, „Завети“, „Мисъл“, в „Литературен глас“, „Вестник на жената“, „Развигор“, „Славянска беседа“. Автор е на поетичните книги „Люлякови люлки“ (1930), „В съня на новороденото“ (1932), „Птицата Феникс“ (1933), „Гласове“ (1937) и „Какво ми нашепва музиката“ (1941), „Слънчев кръг“ (1996). Член на СБП. Носител на чешко отличие на Женския орден на белия лъв (1937). Умира на 06.02. 1946 г. в град София.

Люба Касърова, портрет от Васил Стойлов.

Люба Касърова и Хелена Малиржова, Подебради, 1937 г.

*Poděbrady Helena Malinova
1937 г. Люба Касърова*

Снежинки

*Покой – полето побеляло,
ни звук, ни стон, ни следи...
Сред вледените корали
духът на спомена трепти.*

*Летят, летят снежинки бели
във дишащите хлад тъми...
Дали с ръка ще ме погалиш
и спомниш жертвения миг?*

*Играйте вий, снежинки бели,
в нощта на моя свят копнеж,
преди да литнат мрачни хали
и вцепени сърцето скреж.*

сп., „Илюстрация светлина“, г. 41, кн. 6–7, 1933 г.

Фестивалът „Сурва“ влиза в световната съкровищница на ЮНЕСКО. Обичаят вече официално е част от нематериалното културно наследство в списъка на ЮНЕСКО, съобщиха от Общината в Перник.

Международният фестивал на маскарните игри е сред най-авторитетните изяви на Балканите на традиционни народни игри и обичаи с маски. Популяризира древни обреди, останали част от българската фолклорна традиция. През 2012 година обичаят „Сурва“ беше вписан като „живо човешко съкровище“ в националната листа на нематериалното културно наследство.

Паметник на Христо Ботев бе открит в Одеса

по инициатива на Всеукраинската обществена организация „Конгрес на българите в Украйна“. Архитект на паметника е Владимир Глазърин, скулптор – Таисия Судбина. Христо Ботев е бил ученик в Одеската гимназия в периода 1863 – 1865 година, работил е като учител в село Заднаевка, Арцизки район, Одеска област. През 1875 година оглавява българското националноосвободително движение и се явява един от националните герои на България.

Андрей Кудин – историк, автор на популярната книга „Неразгаданите мистерии на България“ дарява всички приходи от продажбите на книгата си за реставрацията на Голямата базилика в Плиска.

Руски бизнесмен, който живее в Приморско и желае да остане в анимацията, дари 100 хиляди лева за реставрацията на Голямата базилика и манастира край нея в Плиска, след като научил за голямата роля, която Базиликата има за покръстването на Русия през 988 г., съобщи директорът на Националния исторически музей Божидар Димитров. Мъжът дарил

и 100 хиляди лева за средновековния храм „Св. Апостоли“ на нос Скамни в Созопол, разкопан преди пет години в рамките на програма „Виа Понтика“

„Неразгаданите мистерии на България“ на руския историк Андрей Кудин е хит на книжния пазар.

Андрей Кудин, подобно на акад. Дмитрий Лихачов, заема пробългарски позиции по такива важни въпроси като делото на Кирил и Методий (за него те са българи, а работата им е инспирирана и подкрепяна от цар Борис I), старобългарската азбука, произхода на българите. Той отхвърля тюркската теза и смята, както много млади български учени, че българите са от иранския клон на индоевропейските народи.

В книгата си той потвърждава мнението, че Голямата базилика в Плиска е най-голямата църква в Европа, а от манастира-скрипторий около нея, са тръгнали старобългарските книги и българските мисионери, които са покръстили Русия в 988 г.

Българският филм „Потъването на Созопол“ спечели три награди на международния фестивал за независимо кино в Лос Анжелис.

Костадин Бонев получи Наградата за най-добър режисьор. Призът за най-добър актьорски ансамбъл бе присъден на Снежина Петрова, Деян Донков, Светлана Янчева, Биляна Казакова, Петя Силянова, Стефан Вълдобрев, Васил Гюров, Веселин Мезеклиев и Леонид Йовчев. Композиторот Николай Иванов получи Наградата за най-добра оригинална музика, присъдена на композитора Николай Иванов, на автора на песента „Плачеш ли“ Васил Гюров и на група „Ревю“. Наградите са били обявени на 12 декември.

Проф. Илия Тодев, ръководител на Института по история към БАН, подчерта, че учените желаят

изследванията им да имат въздействие върху обществото.

Затова се обръщат официално с писмо към образователния министър Тодор Танев с **конкретни предложения за промени в новите учебници по история:** прабългари да се замени с древни българи, произходът на древните българи е индоевропейски, да се акцентира върху факта, че още през 480 г. има българи в Панония, титлата на българските владетели е „кан“, да се изучава Волжска България, въстанието на Асен и Петър е избухнало през ранната есен на 1185 г., обесването на Васил Левски е на 18 февруари, а не на 19-ти февруари, Христо Ботев е убит на 1 юни, началото на българската държавност да бъде положено в 165 г., националният календар да бъде коректен, като се изчистят разминаванията заради Юлианския и заменилия го Григориански календар и др. Според учените не е уместна периодизацията първа, втора и трета българска държава.

Старият град в Пловдив е обявен за най-посещаваната туристическа атракция в България,

а общината бележи устойчив ръст от 6%. Това каза министърът на туризма Николина Ангелкова по време на церемонията по валидиране на пощенска марка по случай избирането на Пловдив за Европейска столица на културата през 2019 г.

Според доклад на Департамента по икономическите и социалните въпроси в ООН тенденциите за намаляване на раждаемостта и масовата емиграция могат да доведат до ограничаване на населението на България наполовина до 2100 г.

Според прогнозите на ООН население на България ще намалее в следващите десетилетия до 3 406 000 души. Подобна е тенденцията и за държави като Молдова, Босна и Херцеговина, Румъния, Украйна, Сърбия, Хърватия, Латвия, Япония, Унгария и Литва, които ще изгубят над 15% от населението си до 2050 г. В глобален план ООН очаква до 2100 г. населението на Земята да отбележи увеличение от 52%, достигайки 11.2 млрд. души, като 48 държави по света ще отчетат намаляване на населението до 2050 г.

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Kč. Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazrazhdane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail bulgari@atlas.cz

За контакти:

o.s. Vazrazhdane
Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Българи брой 5–6/2015

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“,
Americká 28, 120 00 Praha 2

Адрес на редакцията:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

Главен редактор:

Мария Захаријева

Редакционен екип:

Красимира Мархолова, Васил Самоковлиев

Сътрудници:

Снежана Таскова, Пламен Тотев, д-р Таня Янкова, Стефан Кисъев, Даниела Горчева, Татяна Борисова, Минка Генчева, Борислав Гърдев, Пенка Калинкова, Раиса Андонова-Щурм, Сирма Зидаро-Коунова, Златна Костова, Румяна Кирилова

Дизайн: „Макс“ студио

Година 14, брой 5–6/2015

e-mail: bulgari@atlas.cz
www.bulgari.eu

Печат: Tiskárna Libertas, a.s.
Дадено за печат: 21. 12. 2015

Цена: 60 крони

Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопиран или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazrazhdane

Balgari

Periodikum bulharske menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Balgari 5–6/2015

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Ročník XIV

Periodicita: 6

Náklad: 600 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 5–6/2015

Den vydání: 30.12. 2015

Evidenční číslo: MK ČR 13282

Vydavatel: Vazrazhdane, Americká 28
120 00 Praha 2, IČO 26544229

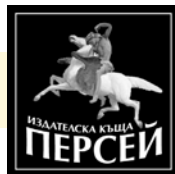
Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“
www.bulgari.eu Facebook: [Bulgari Vazrazhdane](https://www.facebook.com/BulgariVazrazhdane)

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

www.bgschool.eu

Подари на любим човек

Книги от съвременни български автори

ДА ТЕ ЖАДУВАМ
антология на българската любовна лирика
+ CD с популярни песни като „Незабравя“, „Горчиво вино“, „Иване, Иване“ и др.

Стихове на Хр. Ботев, П. Яворов, Д. Дебелианов, Н. Йорданов, Е. Евтимов, Бл. Димитрова, Ст. Пенчева, Л. Левчев, Ал. Геров, Д. Дамянов, М. Петкова, Ст. Цанев, Иля Велчев, К. Донков и др. **220 Кж.**

ОБИЧАМ ТЕ
антология на световната любовна лирика
+ CD с популярни любовни песни на Вана Костова, „Шик“, братя Аргирови, „Тоника“, Веселин Маринов и др.

Стихове на Шекспир, Бърнс, Петрарка, Вийон, Хайям, Пушкин, Лермонтов, Есенин, Лорка, Шели, Гьоте, Бодлер, Емили Дикинсън, Хайне и др. **220 Кж.**

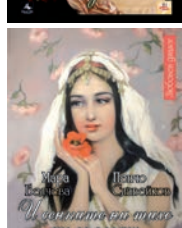

СВЕТЪТ Е ЗА ДВАМА
антология на световния любовен сонет
+ CD с популярни любовни песни на Орлин Горанов, Богдана Карадочева, Тони Димитрова и др. Вижте как Данте обезсмъртява в сонети своята Беатриче, Петрарка – своята Лаура, а Шекспир – тайнствената смугла лейди. 128 сонета на прочути поети от цял свят. **220 Кж.**

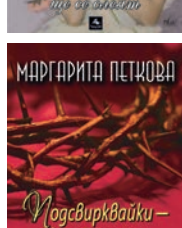
САМО ЗА ТЕБ
антология на българската женска любовна лирика
+ CD с популярни любовни песни на „Мери Бойс Бенд“, Нели Рангелова, Силвия Кацарова и др.

Стихове на Дора Габе, Елисавета Багряна, Станка Пенчева, Блага Димитрова, Маргарита Петкова, Петя Дубарова, Надежда Захариева, Вана Петкова, Камелия Кондова и др. **220 Кж.**

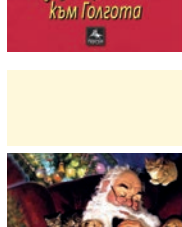
И СЕНКИТЕ НИ ТИХО ЩЕ СЕ СЛЕЯТ
Пенчо Славейков/ Мара Белчева

Мара Белчева е истинска икона на своето време. 23-годишна е, когато остава вдовица. В нея е влюбен самият княз Фердинанд, но тя избира поета Пенчо Славейков. Любовта им, драматична и неповторима, е документирана в стихове, писма и спомени, събрани в тази книга. **160 Кж.**

ПОДСВИРКВАЙКИ – КЪМ ГОЛГОТА
Маргарита Петкова

Изданието е спечелило конкурс на МК. Най-новата стихосбирка на голямата българска поетеса, чиито стихове са изпяти от известни български певци. Общите мотиви, както и ироничният, хаплив и мъдър почерк на авторката спояват творбите в книгата и я правят единна. *С мека подв.* **70 Кж.**

ПОДАРЪК ЗА ДЯДО КОЛЕДА
Романьола Мирославова

Стихове за деца и **CD с песни** по тях
Стихове и песни за Коледа и Нова година в изпълнение на детски вокални групи. **60 Кж.**

ТОРБА ПРИКАЗКИ
Ш.Перо, Братя Грим, Андерсен, В.Хауф, О. Уайлд, бълг. народни приказки. С **цветни** илюстрации **120 Кж.**

ТОРБА БАСНИ
Басни на Езоп, Лафонтен, Крылов, Лесинг и Петко Славейков, адаптирани за деца. С черно-бели ил. **90 Кж.**

ЧЕСТИТА БАБА МАРТА
Романьола Мирославова

Стихове за деца и **CD с песни** по тях
Стихове и песни за Баба Марта, Цветница, Великден, Гергьовден и други пролетни празници. Книгата е илюстрирана с цветни рисунки на проф. Иван Гонгалов. **60 Кж.**

ВЕЩИЦАТА И НЕЙНИТЕ ДЕЦА
Версии на библиейски, исторически и съвременни сюжети: Каин и Авел, Ромул и Рем... **60 Кж.**

КЪДЕ ИЗЧЕЗНА ЗИМАТА
Повест за деца от всички възрасти. Когато Зимата забрави да пристигне, тогава наистина е необходимо Чудо. **70 Кж.**

КРЪВ
Александрина Железова

„Кръв“ е първият български роман в традицията на „Здрач“ и „Дневниците на вампира“. След тежка автомобилна катастрофа животът на едно момиче се обръща с главата надолу. Тя има кошмари, които се оказват поглед в бъдещето. Срещата ѝ със загадъчен млад мъж ще ѝ помогне да проумее дарбата си. **140 Кж.**

ДУША
Александрина Железова

Дара притежава необикновена дарба, към която се стремят различни сили. Когато тя се оказва на прага между живота и смъртта, непознат демон обсебва тялото ѝ, а душата ѝ се оказва затворена в паралелно измерение заедно с тази на загадъчния ѝ любим Евиан. **120 Кж.**

КОЕТО Е БИЛО И ЩЕ БЪДЕ
Симеон Хаджикосев

Книгата е художествен разказ за действителни факти и наблюдения на автор, който споделя любопитни истории за известни български писатели и разказва за политически игри и манипулации във времето, което те кара да се чувстваш вътрешен емигрант в собствената си родина. Сладкодумно и увлекателно четиво. **100 Кж.**

МАРКОВИ ОБУВКИ
Валя Василева

Авторката създава живи, реални образи, разказва за общочовешки стремления като домогването до пари и власт, влияние, слава и признание, за вечни теми като смъртта, любовта, раят, адът, щастието, човеколюбието. Разказите ѝ са белязани от тънко чувство за хумор. **60 Кж.**

ОТЕЦ ПАИСИЙ ОБИКАЛЯ ОЩЕ
Евтим Евтимов

„Нелюбовните“ шедьоври на поета, но пропити от любов – към всичко онова, което ни прави българин и хора. Стихотворенията в тази книга ребром поставят пред всеки от нас въпроса: „Дали съм българин или не съм?“, като и до днес проверяват българската кръв и отговорност пред бъдещето. **70 Кж.**

МЕСТИТА БАБА МАРТА
Романьола Мирославова

Стихове за деца и **CD с песни** по тях
Стихове и песни за Баба Марта, Цветница, Великден, Гергьовден и други пролетни празници. Книгата е илюстрирана с цветни рисунки на проф. Иван Гонгалов. **60 Кж.**

ВЕЩИЦАТА И НЕЙНИТЕ ДЕЦА
Версии на библиейски, исторически и съвременни сюжети: Каин и Авел, Ромул и Рем... **60 Кж.**

КЪДЕ ИЗЧЕЗНА ЗИМАТА
Повест за деца от всички възрасти. Когато Зимата забрави да пристигне, тогава наистина е необходимо Чудо. **70 Кж.**

КРЪВ
Александрина Железова

„Кръв“ е първият български роман в традицията на „Здрач“ и „Дневниците на вампира“. След тежка автомобилна катастрофа животът на едно момиче се обръща с главата надолу. Тя има кошмари, които се оказват поглед в бъдещето. Срещата ѝ със загадъчен млад мъж ще ѝ помогне да проумее дарбата си. **140 Кж.**

ДУША
Александрина Железова

Дара притежава необикновена дарба, към която се стремят различни сили. Когато тя се оказва на прага между живота и смъртта, непознат демон обсебва тялото ѝ, а душата ѝ се оказва затворена в паралелно измерение заедно с тази на загадъчния ѝ любим Евиан. **120 Кж.**

КОЕТО Е БИЛО И ЩЕ БЪДЕ
Симеон Хаджикосев

Книгата е художествен разказ за действителни факти и наблюдения на автор, който споделя любопитни истории за известни български писатели и разказва за политически игри и манипулации във времето, което те кара да се чувстваш вътрешен емигрант в собствената си родина. Сладкодумно и увлекателно четиво. **100 Кж.**

МАРКОВИ ОБУВКИ
Валя Василева

Авторката създава живи, реални образи, разказва за общочовешки стремления като домогването до пари и власт, влияние, слава и признание, за вечни теми като смъртта, любовта, раят, адът, щастието, човеколюбието. Разказите ѝ са белязани от тънко чувство за хумор. **60 Кж.**

ОТЕЦ ПАИСИЙ ОБИКАЛЯ ОЩЕ
Евтим Евтимов

„Нелюбовните“ шедьоври на поета, но пропити от любов – към всичко онова, което ни прави българин и хора. Стихотворенията в тази книга ребром поставят пред всеки от нас въпроса: „Дали съм българин или не съм?“, като и до днес проверяват българската кръв и отговорност пред бъдещето. **70 Кж.**

МЕСТИТА БАБА МАРТА
Романьола Мирославова

Стихове за деца и **CD с песни** по тях
Стихове и песни за Баба Марта, Цветница, Великден, Гергьовден и други пролетни празници. Книгата е илюстрирана с цветни рисунки на проф. Иван Гонгалов. **60 Кж.**

ВЕЩИЦАТА И НЕЙНИТЕ ДЕЦА
Версии на библиейски, исторически и съвременни сюжети: Каин и Авел, Ромул и Рем... **60 Кж.**

КЪДЕ ИЗЧЕЗНА ЗИМАТА
Повест за деца от всички възрасти. Когато Зимата забрави да пристигне, тогава наистина е необходимо Чудо. **70 Кж.**

КРЪВ
Александрина Железова

„Кръв“ е първият български роман в традицията на „Здрач“ и „Дневниците на вампира“. След тежка автомобилна катастрофа животът на едно момиче се обръща с главата надолу. Тя има кошмари, които се оказват поглед в бъдещето. Срещата ѝ със загадъчен млад мъж ще ѝ помогне да проумее дарбата си. **140 Кж.**

ДУША
Александрина Железова

Дара притежава необикновена дарба, към която се стремят различни сили. Когато тя се оказва на прага между живота и смъртта, непознат демон обсебва тялото ѝ, а душата ѝ се оказва затворена в паралелно измерение заедно с тази на загадъчния ѝ любим Евиан. **120 Кж.**

КОЕТО Е БИЛО И ЩЕ БЪДЕ
Симеон Хаджикосев

Книгата е художествен разказ за действителни факти и наблюдения на автор, който споделя любопитни истории за известни български писатели и разказва за политически игри и манипулации във времето, което те кара да се чувстваш вътрешен емигрант в собствената си родина. Сладкодумно и увлекателно четиво. **100 Кж.**

МАРКОВИ ОБУВКИ
Валя Василева

Авторката създава живи, реални образи, разказва за общочовешки стремления като домогването до пари и власт, влияние, слава и признание, за вечни теми като смъртта, любовта, раят, адът, щастието, човеколюбието. Разказите ѝ са белязани от тънко чувство за хумор. **60 Кж.**

ОТЕЦ ПАИСИЙ ОБИКАЛЯ ОЩЕ
Евтим Евтимов

„Нелюбовните“ шедьоври на поета, но пропити от любов – към всичко онова, което ни прави българин и хора. Стихотворенията в тази книга ребром поставят пред всеки от нас въпроса: „Дали съм българин или не съм?“, като и до днес проверяват българската кръв и отговорност пред бъдещето. **70 Кж.**

МЕСТИТА БАБА МАРТА
Романьола Мирославова

Стихове за деца и **CD с песни** по тях
Стихове и песни за Баба Марта, Цветница, Великден, Гергьовден и други пролетни празници. Книгата е илюстрирана с цветни рисунки на проф. Иван Гонгалов. **60 Кж.**

ВЕЩИЦАТА И НЕЙНИТЕ ДЕЦА
Версии на библиейски, исторически и съвременни сюжети: Каин и Авел, Ромул и Рем... **60 Кж.**

КЪДЕ ИЗЧЕЗНА ЗИМАТА
Повест за деца от всички възрасти. Когато Зимата забрави да пристигне, тогава наистина е необходимо Чудо. **70 Кж.**

КРЪВ
Александрина Железова

„Кръв“ е първият български роман в традицията на „Здрач“ и „Дневниците на вампира“. След тежка автомобилна катастрофа животът на едно момиче се обръща с главата надолу. Тя има кошмари, които се оказват поглед в бъдещето. Срещата ѝ със загадъчен млад мъж ще ѝ помогне да проумее дарбата си. **140 Кж.**

ДУША
Александрина Железова

Дара притежава необикновена дарба, към която се стремят различни сили. Когато тя се оказва на прага между живота и смъртта, непознат демон обсебва тялото ѝ, а душата ѝ се оказва затворена в паралелно измерение заедно с тази на загадъчния ѝ любим Евиан. **120 Кж.**

КОЕТО Е БИЛО И ЩЕ БЪДЕ
Симеон Хаджикосев

Книгата е художествен разказ за действителни факти и наблюдения на автор, който споделя любопитни истории за известни български писатели и разказва за политически игри и манипулации във времето, което те кара да се чувстваш вътрешен емигрант в собствената си родина. Сладкодумно и увлекателно четиво. **100 Кж.**

МАРКОВИ ОБУВКИ
Валя Василева

Авторката създава живи, реални образи, разказва за общочовешки стремления като домогването до пари и власт, влияние, слава и признание, за вечни теми като смъртта, любовта, раят, адът, щастието, човеколюбието. Разказите ѝ са белязани от тънко чувство за хумор. **60 Кж.**

ОТЕЦ ПАИСИЙ ОБИКАЛЯ ОЩЕ
Евтим Евтимов

„Нелюбовните“ шедьоври на поета, но пропити от любов – към всичко онова, което ни прави българин и хора. Стихотворенията в тази книга ребром поставят пред всеки от нас въпроса: „Дали съм българин или не съм?“, като и до днес проверяват българската кръв и отговорност пред бъдещето. **70 Кж.**

МЕСТИТА БАБА МАРТА
Романьола Мирославова

Стихове за деца и **CD с песни** по тях
Стихове и песни за Баба Марта, Цветница, Великден, Гергьовден и други пролетни празници. Книгата е илюстрирана с цветни рисунки на проф. Иван Гонгалов. **60 Кж.**

ВЕЩИЦАТА И НЕЙНИТЕ ДЕЦА
Версии на библиейски, исторически и съвременни сюжети: Каин и Авел, Ромул и Рем... **60 Кж.**

КЪДЕ ИЗЧЕЗНА ЗИМАТА
Повест за деца от всички възрасти. Когато Зимата забрави да пристигне, тогава наистина е необходимо Чудо. **70 Кж.**

КРЪВ
Александрина Железова

„Кръв“ е първият български роман в традицията на „Здрач“ и „Дневниците на вампира“. След тежка автомобилна катастрофа животът на едно момиче се обръща с главата надолу. Тя има кошмари, които се оказват поглед в бъдещето. Срещата ѝ със загадъчен млад мъж ще ѝ помогне да проумее дарбата си. **140 Кж.**

ДУША
Александрина Железова

Дара притежава необикновена дарба, към която се стремят различни сили. Когато тя се оказва на прага между живота и смъртта, непознат демон обсебва тялото ѝ, а душата ѝ се оказва затворена в паралелно измерение заедно с тази на загадъчния ѝ любим Евиан. **120 Кж.**

КОЕТО Е БИЛО И ЩЕ БЪДЕ
Симеон Хаджикосев

Книгата е художествен разказ за действителни факти и наблюдения на автор, който споделя любопитни истории за известни български писатели и разказва за политически игри и манипулации във времето, което те кара да се чувстваш вътрешен емигрант в собствената си родина. Сладкодумно и увлекателно четиво. **100 Кж.**

МАРКОВИ ОБУВКИ
Валя Василева

Авторката създава живи, реални образи, разказва за общочовешки стремления като домогването до пари и власт, влияние, слава и признание, за вечни теми като смъртта, любовта, раят, адът, щастието, човеколюбието. Разказите ѝ са белязани от тънко чувство за хумор. **60 Кж.**

ОТЕЦ ПАИСИЙ ОБИКАЛЯ ОЩЕ
Евтим Евтимов

„Нелюбовните“ шедьоври на поета, но пропити от любов – към всичко онова, което ни прави българин и хора. Стихотворенията в тази книга ребром поставят пред всеки от нас въпроса: „Дали съм българин или не съм?“, като и до днес проверяват българската кръв и отговорност пред бъдещето. **70 Кж.**

МЕСТИТА БАБА МАРТА
Романьола Мирославова

Стихове за деца и **CD с песни** по тях
Стихове и песни за Баба Марта, Цветница, Великден, Гергьовден и други пролетни празници. Книгата е илюстрирана с цветни рисунки на проф. Иван Гонгалов. **60 Кж.**

ВЕЩИЦАТА И НЕЙНИТЕ ДЕЦА
Версии на библиейски, исторически и съвременни сюжети: Каин и Авел, Ромул и Рем... **60 Кж.**

